

מחקר אקלים מוסדות להשכלה גבוהה 2017

חוויותיהם של סטודנטים וסטודנטיות גאים בישראל

דו"ח מחקר | גיא שילה, אבנר רוגל, אורן פזמוני-לוי

מחברי דוח המחקר

- **ד"ר גיא שילה (Ph.D)** – מרצה בכיר בבית הספר לעבודה סוציאלית, אוניברסיטת תל אביב. תחומי המחקר העיקריים: מין מגדר ומיניות, בריאות נפשית ופיזית של להט"ב, משפחות לא מסורתיות, זנות. מחקריו פורסמו בכתבי העת המובילים בתחומם בעולם. גיא מתנדב בארגוני הקהילה הגאה משנת 1997, בעבודה טיפולית, בייעוץ לארגונים, ובמחקר. משנת 2005 היה חבר, והוביל, את פורום המחקר של איגי. בשנת 2007 יצא לאור ספרו, בהוצאת 'רסלינג': החיים בוורוד – בני נוער וצעירים הומואים, לסביות, ביסקסואלים וטרנסג'נדרים.
דוא"ל: shilougy@post.tau.ac.il
- **אבנר רוגל (M.A)** – מרצה במכון לחינוך דמוקרטי במכללה האקדמית לחינוך סמינר הקיבוצים. תלמיד מחקר לתואר שלישי בבית הספר לחינוך, האוניברסיטה העברית. תחומי מחקר עיקריים – פדגוגיה קווירית, מגדר ומיניות בחינוך ותרבות. מנהל מכון המחקר ע"ש מגנוס הירשפלד המתמחה בהיבטים חינוכיים וחברתיים של זהות מגדר ונטייה מינית בקרב ילדים, נוער וצעירים בישראל.
דוא"ל: avnerogel@igy.org.il
- **ד"ר אורן פזמוני לוי (Ph.D)** – מרצה במחלקה לחינוך השוואתי ובינלאומי בבית הספר לחינוך (Teachers College) של אוניברסיטת קולמביה בניו-יורק. תחומי המחקר וההוראה העיקריים שלו הם סוציולוגיה של החינוך, גלובליזציה, ותנועות חברתיות ומערכות חינוך. מחקריו מתמקדים בשלושה מקרים של תנועות חינוכיות: המבחנים בינלאומיים להערכת הישגים, התנועה הסביבתית, והתנועה לזכויות הלהט"ב. אורן מתנדב באיגי משנת 2003 במסגרת פורום המחקר. בשנים 2004/2005 הוביל את הפורום ויזם את מחקר אקלים בתי ספר. בימים אלה אורן משלים מחקר בינלאומי על ארגונים בלתי ממשלתיים התומכים בנוער להט"ב ביותר ממאה מדינות בעולם.
דוא"ל: pizmony-levy@columbia.edu

המחקר נערך בסיוע האחוזה הסטודנטאלית הגאה, מיסודה של האגודה לזכויות הלהט"ב והתאחדות הסטודנטיות והסטודנטים הארצית.
אנו מודים לאחוזה על הסיוע בבניית שאלון המחקר ובהפצתו לפעילים ולפעילות.

המחקר נערך בתמיכה של קרן שוסטרמן ישראל (SFI)
Charles and Lynn Schusterman Family Foundation

רישום ביבליוגרפי של הדו"ח I

שילה, ג., רוגל, א., ופזמוני-לוי, א. (2017). מחקר אקלים מוסדות להשכלה גבוהה 2017 – מערכת ההשכלה הגבוהה מנקודת מבטם של סטודנטיות וסטודנטים מהקהילה הגאה בישראל. תל אביב: מכון מגנוס הירשפלד, איגי.

Shilo, G., Rogel, A. & Pizmony-Levy, O. (2017). The 2017 National High-Education Climate Survey: The High-school Related Experiences of Israeli LGBT. Tel-Aviv: Magnus Hirschfeld Institute, IGY.

תקציר מנהלים

עבור סטודנטים וסטודנטיות רבים, הלימודים הגבוהים הם תקופה משמעותית, אשר בה הם רוכשים ידע, ונכנסים לעולם החברתי הבוגר. עבור סטודנטים וסטודנטיות גאים (לסביות, הומואים, טרנסג'נדרים, ביסקסואלים, א-מיניים, קווירים ונוספים שאינם מזדהים כהטרוסקסואלים ו/או סיסג'נדרים), התנסויות אלו יכולות להיות מאתגרות בשל הדרך בה הם נתפסים והיחס אותו הם מקבלים בשל נטייתם המינית וזהותם המגדרית. בישראל, השיח אודות אקלים חינוכי מיטבי במוסדות להשכלה גבוהה דל, אולם בארצות מערביות אחרות, נערכו לאורך השנים מחקרים אודות חוויותיהם של סטודנטים וסטודנטיות גאים, והאקלים במוסדות להשכלה גבוהה שקשור להתנסויות וחוויות אלו. מחקרים אלו הצביעו על רמות גבוהות של אלימות והטרדה אותם חווים סטודנטים גאים במוסדות להשכלה גבוהה, ואקלים שאינו מיטבי.

עד כה, לא נערך מחקר בישראל הבוחן את חוויותיהם של סטודנטיות וסטודנטים גאים. מטרתו של המחקר הנוכחי היא לספק נתונים ראשוניים אודות חוויותיהם ומצבם של סטודנטים גאים במוסדות להשכלה גבוהה. אנו מאמינים שהצגת נתונים אלו לקובעי המדיניות במועצה להשכלה גבוהה, כמו גם לראשי המוסדות להשכלה גבוהה, יוכלו לסייע ליצירת אקלים מיטבי ובטוח עבור סטודנטים וסטודנטיות גאים. זאת, על מנת לסייע לסטודנטים לממש את הפוטנציאל האקדמי שלהם, ולסייע ביצירת מרחב לימודים בטוח מאלימות ומאפשר לכלל הסטודנטים והסגל.

במחקר השתתפו:

662 סטודנטים
וסטודנטיות

מ 53 מוסדות להשכלה
גבוהה בישראל

תלמידי כל התארים

לומדים בכל תחומי
הלימוד

דגימה ואיסוף נתונים: כיוון שביצוע דגימה אקראית ומייצגת של האוכלוסייה הגאה אינו אפשרי (בשל היותה מיעוט שנמנע מהצהרה על הזהות האישית, וכיוון שלא קיימות רשומות רשמיות המציינות נטייה מינית וזהות מגדר של סטודנטים), המחקר התבסס על דגימת מתנדבים (דגימת נוחות), כאשר מסגרת הדגימה כללה סטודנטיות וסטודנטים הפעילים באיגוד והמשתתפים בפעילויות התאים הגאים/אחווה גאה בקמפוסים השונים, ואת המבקרים באתרי האינטרנט וקבוצות הפייסבוק המכוונות לקהילה הגאה בישראל. שאלון המחקר המקוון הופץ דרך קבוצות פייסבוק, דרך מדריכי איגוד, קבוצות וואטסאפ הפונות לסטודנטים גאים ובסיוע האחווה הגאה הסטודנטית. הנתונים נאספו בין אפריל-יולי 2017.

שאלון המחקר: שאלון למילוי עצמי, שכלל שאלות דמוגרפיות, שאלות

אודות הסטטוס האקדמי, שאלות אודות היקף הלימודים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר במסגרת הלימודים הגבוהים, חשיפה לגילויי אלימות (מילולית, פיזית, מינית) במסגרת הלימודים, הסתייעות בגורמי סיוע אוניברסיטאים, מידת שביעות הרצון מהיחס לסטודנטים גאים במוסד להשכלה גבוהה, ושיאיו של אקדמיות לעתיד. הפריטים בשאלון נלקחו ממספר מקורות: שאלוני אקלים קודמים שנערכו במסגרת המכון ביוזמת איגוד (אקלים בית ספרי ואקלים צה"ל), מחקרי הלמ"ס ומחקרי אגודת הסטודנטים והסטודנטיות בישראל.

מדגם: המדגם הסופי כלל 662 משיבים, בגילאי 18-48 (ממוצע: 25.86; סטיית-תקן: 3.97), רובם יהודים, חילונים, ילידי ישראל, ללא ילדים. מבין משתתפי המחקר, 55.9% גברים, 37.4% נשים, 3.7% הגדירו עצמם ג'נדרקוויירים, 1.1% בהתלבטות לגבי זהות מגדרם, וכ 2% הגדירו עצמם בזהות מגדרית אחרת כמו: טרנס*, חסר מגדר, בוך'. המדגם כולל 38 משתתפים (6.2%) אשר הגדירו עצמם כנמצאים על הקשת הטרנסית. רוב המדגם (67%) הגדירו עצמם הומואים/לסביות. כ – 20% הגדירו עצמם בהגדרה מולטי-משיכתית (ביסקסואל/ית או פאנסקסואל/ית), 2.2% הגדירו נטייתם המינית קוויר/ת, 1.6% א-מיניים, כ 3% בהתלבטות לגבי נטייתם המינית, ואילו 3% הגדירו עצמם בנטייה מינית אחרת (כגון: חוסר רצון להגדרה, פאנרומנטי, פוליסקסואלית, קוויר, מולטי-משיכתי, הטרו-ארומנטי). רוב משתתפי המחקר (61%) רווקים/ות, ואילו 38.8% נמצאים בזוגיות, מתוכם 4% נשואים. המשתתפים לומדים ב-53 מוסדות להשכלה גבוהה (מתוך 63 קיימים), ומייצגים את אוניברסיטאות המחקר, מכללות מתוקצבות, מכללות שאינן מתוקצבות ומכללות לחינוך. רוב המדגם (77.9%) הם תלמידים לתואר ראשון, כ 14% לומדים לתואר שני והשאר תלמידי תואר שלישי, מכינה קדם אקדמית, או לימודי המשך. המדגם כולל תלמידים בכל תחומי הלימודים הקיימים.

חשיפה להערות פוגעניות, אלימות והטרדה מינית במוסדות

להשכלה גבוהה: שני שליש מהסטודנטים חשופים להערות פוגעניות, קללות ובדיחות הקשורות לנטייה מינית או לזהות מגדר. כשליש מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים (26-34%; מחושב על סמך מספר פריטים) חשופים להערות אלו ברמה בינונית-גבוהה. רוב הסטודנטים (60%) חשוף להערות אלו מצד סטודנטים אחרים, ואילו 22.2% חשופים להערות פוגעניות מסוג זה מצד הסגל האקדמי והמרצים. הערות פוגעניות דווחו ב-44 מוסדות לימוד שונים, ונאמרות על ידי אנשי סגל ומרצים ב-33 מוסדות להשכלה גבוהה, לרבות כל אוניברסיטאות המחקר, ורוב המכללות המתוקצבות. 76.2% מהסטודנטים והסטודנטיות חשופים להערות אודות התנהגות שאינה 'גברית' או אינה 'נשית' מספיק. 26.1% מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים חוו הטרדה מינית במסגרת המוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים. מספר זה גבוה פי 6.5 משיעור ההטרדות המיניות של כלל הסטודנטים בישראל (על פי דיווחי התאחדות הסטודנטים משנת 2015). בין ההטרדות המיניות שחוו הסטודנטים והסטודנטיות הגאים: 23% חוו הערות בעלות גוון מיני שהופנו אליהם בניגוד לרצונם; 7.3% חוו חיבוקים, נגיעות וליטופים בניגוד לרצונם; 4.7% חוו התחככות וצביטות בגופם בניגוד לרצונם; 4.5% חוו ניסיון ליצור איתם קשר אינטימי תוך כדי סירובם. בנוסף, 8% הוטרדו מילולית, בשמות גנאי ואיומים, על רקע נטייתם המינית או זהותם המגדרית. בקרב טרנסג'נדרים וביסקסואלים/יות שיעור ההטרדה המינית הגבוה ביותר. רוב ההטרדות המיניות הן מצד סטודנטים אחרים (57.3%), ואילו כרבע מהסטודנטים והסטודנטיות (24%) הוטרדו מינית על ידי איש/ת

26.1% מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים חוו הטרדה מינית במסגרת המוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים.

57.3% - מצד סטודנטים/יות

24% - מצד איש/ת סגל או מרצה

הטרדות מיניות דווחו בכל האוניברסיטאות, וברוב המכללות המתוקצבות ושאינן מתוקצבות.

"התלוננתי על מרצה שהטרדה אותי, אבל ביקשתי לא לחשוף את הנטייה המינית שלי. אמרו לי שזה בלתי אפשרי, ולכן הפניה לא טופלה"

המרצה באחד הקורסים כל הזמן מתייחס לזה שאני הומו ומעיר הערות מיניות, ומעיר על הבגדים שאני לובש"

מיני שהופנו אליהם בניגוד לרצונם; 7.3% חוו חיבוקים, נגיעות וליטופים בניגוד לרצונם; 4.7% חוו התחככות וצביטות בגופם בניגוד לרצונם; 4.5% חוו ניסיון ליצור איתם קשר אינטימי תוך כדי סירובם. בנוסף, 8% הוטרדו מילולית, בשמות גנאי ואיומים, על רקע נטייתם המינית או זהותם המגדרית. בקרב טרנסג'נדרים וביסקסואלים/יות שיעור ההטרדה המינית הגבוה ביותר. רוב ההטרדות המיניות הן מצד סטודנטים אחרים (57.3%), ואילו כרבע מהסטודנטים והסטודנטיות (24%) הוטרדו מינית על ידי איש/ת

סגל אקדמי או מרצה. הטרדות מיניות דווחו בכל האוניברסיטאות, וברוב המכללות המתקצבות והלא מתקצבות.

רוב הסטודנטים שהוטרדו או חוו אלימות (פיזית או מינית) מצד סטודנטים או מרצים (87.4%) לא פנו בנושא לממונים. 6% ציינו כי פנו לממונים על הטרדה מינית, אך התלונה לא טופלה. סטודנטים רבים (43%) ציינו כי אינם מכירים את הנהלים הקשורים להטרדה מינית או להתנהגות שאינה הולמת, ולא ידעו האם הנהלים כוללים גם הטרדה או אלימות על רקע נטייה מינית או זהות מגדר.

חשש מחשיפת הנטייה המינית או זהות המגדר במוסדות להשכלה גבוהה: המחקר הצביע על חשש של הסטודנטים והסטודנטיות הגאים לחשוף את נטייתם המינית וזהותם המגדרית במוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים. למרות שרובם מחוץ לארון בפני חבריהם ובני משפחותיהם, 61% מהסטודנטים נמנעו לחשוף את נטייתם המינית או זהותם המגדרית במסגרת לימודיהם. הסטודנטים והסטודנטיות הגאים חוששים מתגובת חבריהם, ומהתייחסות ותגובות הסגל האקדמי. כשליש מהסטודנטים (30%) חששו לכתוב עבודה הקשורה לנטייה מינית, זהות מגדר או לקהילה הגאה במהלך לימודיהם. סטודנטים שהם גם מתרגלים, ציינו כי הם חוששים מההשפעה השלילית שתהיה לחשיפת נטייתם המינית או זהותם המגדרית: 66% חששו שתהיה לחשיפה השפעה שלילית על קידומם והיחס אליהם.

העדר תחושת בטחון במוסד להשכלה גבוהה: אחוזים גבוהים של הסטודנטים דיווחו על העדר תחושת ביטחון במוסד להשכלה גבוהה: כ-50% דיווחו שאינם חשים בביטחון, אצל רובם הסיבה לחוסר הביטחון הייתה נטייתם המינית, זהותם המגדרית, והתנהגותם המגדרית (שאינה 'גברית' או 'נשית' מספיק).

מה חשוב לסטודנטים הגאים במוסד להשכלה גבוהה שבו הם לומדים? רוב הסטודנטים (51-65%) ציינו כי היו רוצים שהמוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים יתמוך בפעילות האחוזה הגאה, ישתף פעולה עם ארגוני הקהילה הגאה, וירחיב את הקורסים העוסקים בנטייה מינית, זהות מגדר והקהילה הגאה. שליש מהסטודנטים ציינו כי חשוב שינוסחו ויפורסמו כללים ברורים לקמפוס בטוח עבור סטודנטים גאים, שיוקצה גורם ייחודי שיעסוק בהטרדות על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, ושיוקצו מלגות ייעודיות ותוכר פעילות בקהילה הגאה לצורך מלגה.

61% נמנעו מלחשוף את נטייתם המינית או זהותם המגדרית במוסד להשכלה גבוהה.

30% חששו לכתוב עבודה הקשורה לנטייה מינית, זהות מגדר או לקהילה הגאה.

50% חשים חוסר בטחון במוסד להשכלה גבוהה.

חשיפה לתכנים ומקורות מידע הקשורים לנטייה מינית במסגרת הלימודים להשכלה גבוהה: 440 סטודנטים שהשתתפו במחקר (66.5%) למדו בתחום לימודים שבו, לדבריהם, נטייה מינית וזהות מגדר קשורים לתחום הלימודים. רק כמחצית מהם (49%) ציינו כי קיימת הפניה בסילבוסים אותם הם לומדים לתכנים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר. רק רבע מהסטודנטים (24%) ציינו כי יש במוסד הלימודים שלהם גישה לכתבי עת מקצועיים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר. באוניברסיטאות ובמכללות המתוקצבות ישנה יותר גישה לכתבי עת מסוג זה מאשר במכללות שאינן מתוקצבות ובמכללות לחינוך. כשליש מהמשיבים, ציינו שתכנים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר לא נלמדו באף קורס שלמדו. 20% מהסטודנטים שתחום לימודיהם קשור לנטייה מינית או לזהות מגדר, ציינו כי התכנים הוצגו בשיעורים בצורה פוגענית ברוב/חלק מהמקרים. החשיפה לדוגמאות פוגעניות הקשורות לנטייה מינית ולזהות מגדר נמצאה ב-21 מוסדות לימוד: בכל אוניברסיטאות המחקר (למעט הטכניון), ברוב המכללות המתוקצבות, ובחלק מהמכללות שאינן מתוקצבות.

20% מהסטודנטים הגאים נחשפו לדוגמאות פוגעניות הקשורות לנטייה מינית, זהות מגדר או לקהילה הגאה במהלך השיעורים.

דוגמאות אלו נחו ב-21 מוסדות לימוד: בכל אוניברסיטאות המחקר, במכללות מתוקצבות ושאין מתוקצבות.

"המרצה השוותה בין הומוסקסואלים לבהמות"

"המרצה התייחס למשפחות חד-מיניות ואמר שהן מקלקלות את החברה ושמדובר בהתנהגות סוטה"

פעילויות אקדמית וחברתית, ושת"פ בין מוסדות ההשכלה

הגבוהה עם ארגוני הקהילה הגאה: 77% מהמשתתפים ציינו כי במוסדם קיימת פעילות של אחווה סטודנט'אלית גאה, ואילו 41% ציינו כי מוסד ההשכלה הגבוהה בו הם לומדים מציין אירועים הקשורים לקהילה הגאה (ציון יום הגאווה, היום נגד להט"בופוביה). ב-25 מוסדות לימוד מתקיימים ימי עיון וכנסים הקשורים לקהילה הגאה, לנטייה מינית או לזהות מגדר. כנסים אלו מתקיימים בכל אוניברסיטאות המחקר, ברוב המכללות המתוקצבות, ובמספר מכללות שאינן מתוקצבות. רק 18% מהסטודנטים ציינו כי מוסד ההשכלה הגבוהה בו הם לומדים מכיר בהתנדבות בארגוני הקהילה הגאה לצרכי מלגה, נקודות זכות, או לצרכי הכשרה מעשית במסגרת הלימודים.

מה מנבא תחושת שביעות רצון ומצוקה נפשית של הסטודנטים? לאקלים הלא בטוח שנמצא בממצאים, השפעה על מידת שביעות הרצון של הסטודנטים והסטודנטיות הגאים ועל בריאותם הנפשית. הניתוחים הצביעו על כך שהטרדה על רקע נטייה מינית, תחושת חוסר ביטחון ואקלים לא בטוח קשורים סטטיסטית לאי שביעות רצון מהמוסד להשכלה גבוהה, ומצוקה נפשית.

סיכום והמלצות

ממצאי המחקר הצביעו על אקלים שאינו מיטבי עבור סטודנטים וסטודנטיות גאים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל. לאור הממצאים, ההמלצות מציעות שינוי מקיף, שאינו נקודתי, הכולל מכלול של פעולות שבבסיסן שינוי מהותי בהנחות היסוד ובאמונות הבסיסיות של המדיניות המוסדית:

1. **הפגנת מחויבות מוסדות הלימודים האקדמיים לנושאים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר, שתעביר מסר של הכרה בקיומם וצורכיהם של סטודנטיות וסטודנטים גאים, על ידי:**

התאמת טפסים במוסדות להשכלה גבוהה שיכללו היבטים הקושרים לנטייה מינית, זהות מגדר (כולל זהויות לא בינאריות) וזוגיות בין בני אותו מין; מינוי בעלי תפקיד שאמונים על פניות של סטודנטים גאים; הדגשת הנהלים למניעת הטרדה ואלימות על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, פרסומם ברבים, והטמעת נוהל פניה ברור ופשוט במקרים של הטרדה ואלימות.

2. **תמיכה בפעילות האחוזה הגאה, שיתוף פעולה עם ארגוני הקהילה הגאה וציון אירועים הקשורים לקהילה הגאה בקמפוס.**

3. **הכללת נושאים הקשורים לנטייה מינית זהות מגדר ולקהילה הגאה בתכני הלימודי, במחקר ובסילבוסים – על ידי יצירת מרכזי לימוד או מחלקות ללימודים להט"בים וקווירים; הרחבת הכותרים וכתבי העת בספריות הקשורים לנטייה מינית, זהות מגדר או לקהילה הגאה; הכללת נושאים הקשורים לתחום בקורסים רלוונטיים; עידוד מחקר בתחום הנטייה המינית וזהות המגדר בקרב סטודנטים וחוקרים; עידוד יצירת שפה מכלילה ולא מדירה או פוגענית בכיתות הלימוד; יצירת קבוצות למידה אינטר-דיסציפלינריות עבור סטודנטים גאים שתחום לימודיהם לא קשור ישירות לנטייה מינית או לזהות מגדר.**

4. **גיוס ושימור סטודנטים וסטודנטיות גאים – בצורה אקטיבית, תוך הבלטת המוסד למחויבותו לרווחתם וקידומם האקדמי; סיוע במלגות לימודים (בסיוע ארגוני הקהילה) לסטודנטים וסטודנטיות טרנסג'נדרים; הכללת מדיניות ברורה אודות זכויות של בני ובנות זוג מאותו מין והפחתת המנגנונים הבירוקרטיים לנגישות לזכויות אלו.**

5. **המשך ניטור ובדיקה של האקלים כלפי סטודנטים וסטודנטיות גאים בכל מוסד להשכלה גבוהה – על ידי מחקרים נקודתיים בקמפוסים השונים.**

"חששתי לכתוב עבודה בנושא, כי אני לא מחוץ לארון. לא ידעתי איך המרצה יקבל את זה, ואם הוא יתייחס לעבודה ברצינות...במהלך השיעורים כשעולה הנושא של יום הגאווה, או משפחות חד מיניות, התגובות של סטודנטים הן של צחוקים ובדיחות, והמרצה לא אומר שום דבר להפסיק, אז פחדתי שאקבל ציון נמוך"

תוכן עניינים

9	מבוא
16	מתודולוגיה
18	ממצאים
52	דיון והמלצות
58	מקורות

מבוא

הערה על שימוש בשפה I

אנו עושים שימוש בדוח זה במונח 'סטודנטים וסטודנטיות גאים'/'קהילה גאה' בהתייחס ל: לסביות, הומואים, טרנסג'נדרים, ביסקסואלים, א-מיניים, פאנסקסואלים, קווירים, וכל מי שלא מזדהה כהטרוסקסואל/ית ו/או סיסג'נדר/ית (סטרייט/ית). השימוש במונח זה נעשה גם בשאלון המחקר, מתוך הכרה בכך שאנשים מזדהים בתצורות שונות להגדרת נטייתם המינית או זהותם המגדרית, וכדי למנוע הדרה.

עבור סטודנטים רבים, הלימודים הגבוהים הם תקופה משמעותית, אשר בה הם רוכשים ידע, ונכנסים לעולם החברתי והתעסוקתי הבוגר. במסגרת לימודיהם הגבוהים, סטודנטים נחשפים לרעיונות חדשים, אשר לעיתים מאתגרים את אמונותיהם וידעוניהם הבסיסיות. הם נבחנו בדרישות אקדמיות וחברתיות חדשות, מכירים אנשים מרקעים שונים וחווים התנסויות מגוונות. התנסויות אינטלקטואליות ורגשיות אלו הן לרוב חיוביות ומעצימות, ומכינות את הבוגרים והבוגרות הצעירים לחיי חברה, תעסוקה ואזרחות בוגרים. עם זאת, עבור סטודנטים וסטודנטיות גאים (לסביות, הומואים, טרנסג'נדרים, ביסקסואלים, א-מיניים, קווירים, ונוספים שאינם מזדהים כהטרוסקסואלים ו/או סיסג'נדרים), התנסויות אלו יכולות להיות מאתגרות בשל הדרך בה הם נתפסים והיחס אותו הם מקבלים בשל נטייתם המינית או זהותם המגדרית.

יותר מעשור, שאנו עורכים מטעם איג'י מחקרי אקלים שהתמקדו עד כה בחוויותיהם של בני נוער גאים בבתי הספר בישראל (מחקר אקלים בית ספרי 2004, 2008, 2012, 2016) ושל צעירים וצעירות גאים בצה"ל (מחקר אקלים צה"ל 2006, 2011, 2016¹). במחקרים אלו, גילינו רמות גבוהות של גילויי להט"בופוביה, הטרדה על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, ואקלים שאינו מיטבי עבור בני נוער וצעירים גאים. עד כה, טרם נערך בישראל מחקר הבדוק את חוויותיהם של סטודנטים וסטודנטיות גאים במוסדות להשכלה גבוהה. מחקרים שנערכו בעולם בתחום זה, הצביעו על חוויות שליליות של הטרדה, אלימות ויחס שלילי אליו נחשפים סטודנטים גאים (ראו בהמשך).

מטרתו של המחקר הנוכחי, אם כן, היא לבחון לראשונה את חוויותיהם של סטודנטים וסטודנטיות גאים במסגרת לימודיהם במוסדות להשכלה גבוהה בישראל (אוניברסיטאות ומכללות). זאת, על מנת להגביר מודעות לחוויות ייחודיות אלו, ולעודד התייחסות מערכתית (של המועצה להשכלה גבוהה, התאחדות הסטודנטים, והמוסדות להשכלה גבוהה בישראל) לאוכלוסייה זו ולצרכיה.

אקלים מיטבי ויחס לסטודנטים גאים וקבוצות נוספות במוסדות להשכלה גבוהה בישראל

המונח 'אקלים חינוכי מיטבי', מקושר, בישראל, בעיקר למסגרות החינוך הבסיסיות (יסודי, חטיבות ביניים ותיכונים). עקרון האקלים החינוכי המיטבי, מבוסס על מחקרים שהצביעו על הבדלים ברווחה הנפשית המושפעים מהקונטקסט החברתי, ועל כך ששימוש הפוטנציאל הלימודי, הגברת היצירתיות,

¹ דוחות מחקרי אקלים בתי ספר וצה"ל נמצאים באתר איג'י <http://igy.org.il/item.php?id=143>

יכולת העמידה במצבי לחץ – מושפעים מהדרך בה המוסד החינוכי מקנה ערכים של סובלנות כלפי השונה, מכשיר לשיתוף פעולה, מעודד תקשורת בין-אישית חיובית, ומוסר מסרים – ישירים וסמויים, לתלמידיו (ארהרד, 2001). מזה שני עשורים, מערכת החינוך בישראל אימצה תכניות לקידום אקלים חינוכי מיטבי, על מנת להתמודד, בין היתר, עם תופעות של אלימות בבתי הספר.

בניגוד לשיח ולמחקר הענף שקיים בישראל אודות אקלים חינוכי מיטבי בבתי הספר (לדוגמא: ארהרד, 2001; בנבנישתי, חורי-כסאבר ואסתור 2006), השיח והמחקר אודות אקלים חינוכי מיטבי במוסדות להשכלה גבוהה דל. מחקרים שנערכו, בעיקר בארה"ב (לסקירה ראו: Sokol, Gozdek, 2015; Figurska, & Blaskova, 2015), מצביעים על כך שלאקלים ולתרבות הארגונית במוסדות להשכלה גבוהה יתרון גדול בתרומה להישגי התלמידים, ליצירתיות, ולקידום המטרות של ההשכלה הגבוהה. אקלים מיטבי במוסדות להשכלה גבוהה, כולל, בין היתר, גם יצירת סביבה בעלת גיוון (של סטודנטים ושל סגל אקדמי) בהיבטים הקשורים לזהות אתנית, מגדר, נטייה מינית וזהות מגדר, והתייחסות לצרכים הייחודיים של קבוצות אלו בקמפוס (Sokol et al., 2015). מחקרים הצביעו על כך שמוסדות להשכלה גבוהה בעלי גיוון (בהיבטים של אתניות, מגדר, נטייה מינית וזהות מגדר) תורמים לאיכות המחקר וההוראה, מספקים אפשרות ליצירתיות ולהעלאת רעיונות חדשים וחדשניים (S. Rankin, 1998; R. Rankin, 2005).

כאמור, בארץ כמעט ולא קיים שיח (ומחקר) אודות האקלים המיטבי במוסדות ההשכלה הגבוהה. תפקידיה של ההשכלה הגבוהה בישראל, כפי שנוסחו על ידי המועצה להשכלה גבוהה, הם מחד – יצירת ידע חדש (המושגת על מצינויות מחקריות) ומאידך – להנחיל את הידע החדש והקיים לדור הבא (מל"ג, 2014). היבטים של שילוב נשים ומיעוטים במוסדות להשכלה גבוהה, נידונים לרוב סביב השיח העוסק בשוויון הזדמנויות להשכלה גבוהה, והתרומה למשק בשילוב כלל האזרחים, כולל נשים ומיעוטים (ערבים, חרדים), בהשכלה הגבוהה (איילון, 2008; מל"ג, 2014). בשולי הדיון בתחומים אלו, מוזכר גם התפקיד של ההשכלה הגבוהה בישראל באחריות הערכית-חברתית הכוללת, כמובילה בכיוון של תיקון והוגנות חברתית (מל"ג ומשרד המדע, הטכנולוגיה והחלל, 2014). מוסדות להשכלה גבוהה מתייחסים לאקלים ולתרבות הארגונים בתקנוניהם בהיבטים של הטרדה מינית בלבד, ולמיטב ידיעתנו, רק אוניברסיטת תל אביב התייחסה עד כה, בפומבי, להיבטים של אקלים מיטבי (לאו דווקא לאוכלוסייה הגאה) כאשר אימצה בשנת 2015 תכנית חומש להוגנות מגדרית בקמפוס, הכוללת היבטים הקשורים ל"מדיניות תומכת משפחה" (הכוללת היבטים של אקלים ארגוני שמטרתו לסייע לסטודנטים וסטודנטיות, חברות וחברי סגל להם ילדים להתקדם במסלול הלימודי/האקדמי).

שמירה על נגישותם, ביטחונם ושלומם של הסטודנטים, מעוגן בחוק זכויות הסטודנט (2007), הכולל איסור אפליה על רקע דת, לאום, מין, מקום מגורים או רקע חברתי ברישום ובקבלה ללימודים, וקובע כי כל מוסד להשכלה גבוהה יפרסם ויאכוף תקנון משמעת ובו כללי התנהגות נאותה המתייחסים להתנהגות מועמדים וסטודנטים בקשר עם לימודיהם במוסד, לרבות בזמן הלימודים ובתחומי המוסד, כולל במעונות. ואכן, למוסדות ההשכלה הגבוהה תקנוני משמעת, שבהם נהלים להתנהגות נאותה הן בין חברי הסגל לסטודנטים, והן בין הסטודנטים לבין עצמם. תקנונים אלו, כוללים, בין היתר, התייחסות להתנהגות שיש בה משום פגיעה בכבודם, גופם, רכושם של מורי עובדי או תלמידי המוסד, התייחסות

להתנהגות אלימה או משפילה, התנהגות גזענית, והתייחסות מיוחדת למניעת הטרדה מינית בקמפוס. במסגרת זו, של הטרדה מינית, מפרסמים המוסדות להשכלה גבוהה התייחסות מפורטת, ולכל מוסד להשכלה גבוהה נציבה ייעודית לקבילות ותלונות של סטודנטים וחברי סגל בנוגע להטרדות מיניות, כאשר החוק להטרדה מינית (עליו מבססים כלל המוסדות להשכלה גבוהה את נהליהם), מתייחס בצורה מפורשת ל"התייחסויות המופנות לאדם, המתמקדות ב**מיניותו**" ול"התייחסות מבזה ומשפילה המופנית לאדם ביחס למינו או למיניותו, **לרבות נטייתו המינית**" (החוק למניעת הטרדה מינית, 1998).

חוויותיהם של סטודנטים גאים במוסדות להשכלה גבוהה

בארה"ב ובבריטניה, מזה שלושה עשורים נערכים מחקרים וסקרים לבדיקת חוויותיהם של סטודנטים גאים במוסדות להשכלה גבוהה. מחקרים לאומיים, הכוללים מדגמים מייצגים של סטודנטים הטרנסקסואלים וסטודנטים גאים הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה, הראו באופן עקבי שסטודנטים גאים חווים חוויות של הטרדה ואלימות במסגרת לימודיהם, הן מצד סטודנטים אחרים, והן מצד סגל המרצים (Hill & Silva, 2005; Woodford, Howell, Kulick, & Silverschanz, 2013; Woodford, 2015). מחקרים שנערכו בנוגע להטרדות מיניות, מצביעים על כך שבארה"ב שיעור ההטרדות המיניות שחווים סטודנטים גאים גבוה באופן ניכר (לעיתים עד פי 2) מאלו שחווים סטודנטים הטרנסקסואלים (S. R. Rankin, 2003; Woodford & Kulick, 2015). בנוגע להערות פוגעניות, התייחסות מבזה ומשפילה המופנית לאדם, והקשורה למיניותו, שיעור ההטרדות שחווים סטודנטים גאים בהשוואה לסטודנטים הטרנסקסואלים גבוה אף יותר (Prez & Hussey, 2014). הממצאים מצביעים על כך שסטודנטים גאים נמנעים מלדווח על חוויות ההתעמרות וההטרדה אותן הם חווים (Prez & Hussey, 2014). גברים ונשים טרנסג'נדרים ונשים ביסקסואליות, הן הקבוצות שברוב המחקרים שנערכו בארה"ב חוות את ההטרדות (המיניות, המילוליות) הגבוהות ביותר. בנוסף, בהשוואה לגברים הטרנסקסואלים, גברים הומואים וביסקסואלים חשופים להטרדות מיניות בשיעור גבוה יותר מגברים הטרנסקסואלים (Prez & Hussey, 2014; S. R. Rankin, 2003).

פעילויות בקמפוסים בארה"ב עבור סטודנטים גאים

לאור המחקר המקיף של שלושת העשורים האחרונים, שנערך בעיקר בארה"ב, אשר חשף את ממדי ההטרדה והחוויות השליליות שחווים תלמידים גאים במוסדות להשכלה גבוהה, מוסדות רבים עורכים סקרי אקלים מדי תקופה, על מנת לנתר את התופעה, ללמוד עליה, ולתת לה מענה (לדוגמא: (Cantor et al., 2015; Phoenie, 2011; S. R. Rankin, 2005). במאמר שהתפרסם במגזין 'טיים' (Pratt, 2014), דווח על יותר מ-200 מרכזים לסטודנטים גאים, שמופעלים על ידי קמפוסים שונים ברחבי ארה"ב. מרכזים אלו, מנסים לזהות את צרכי הסטודנטים הגאים ולתת להם מענה בדמות: פעילויות חברתיות, תכניות לימוד ייעודיות הקשורות לנטייה מינית ולזהות מגדר, סיוע חברתי ורגשי, והקצאת בעלי תפקידים ייעודיים שתפקידם להיות רפרנטים לפניות של סטודנטים גאים בנושאים הקשורים להשתלבות בקמפוס, תלונות לגבי הטרדה וחוויות שליליות וטיפול בהן. בנוסף ליוזמות הממסדיות הללו, ישנם בקמפוסים רבים יוזמות של סטודנטים להתארגנות לקבוצות לסטודנטים גאים, הזוכות לאישור ולסיוע מהמוסדות.

במניעים לסיוע ולעזרה אלו, שדווחו על ידי ראשי האוניברסיטאות שהתראיינו בכתבה, עלתה המודעות לכך שבדומה לקבוצות מיעוט אחרות (על רקע אתני או גזעי) הזקוקים לסיוע ייעודי על מנת שיוכלו למקסם את יכולותיהם האקדמיות, כך יש לנהוג גם לגבי סטודנטים גאים. בנוסף, הדגישו ראשי האוניברסיטאות את ההיבט הכלכלי: התחרות בין הקמפוסים לעידוד רישום אליהם ולשימור הסטודנטים, מביאה את האוניברסיטאות והמכללות למקסם את ההתייחסות לסטודנטים גאים. מזה מספר שנים נסקרים המוסדות להשכלה גבוהה בארה"ב באינדקס 'הקמפוס הגאה' (Campus Pride Index), אשר מדרג מוסדות להשכלה גבוהה בארה"ב בנוגע להיותם תומכים לסטודנטים ואנשי סגל גאים, בעזרת שאלות המתייחסות, בין היתר, למידה שבה המוסד מקיים פעילויות לסטודנטים גאים, המידה בה המוסד מאפשר זכויות לזוגות מאותו מין ועוד. יותר מ-400 מוסדות להשכלה גבוהה ביקשו להיות מדורגים באינדקס, שמשמש סטודנטים גאים בבואם לבחור מוסד לימודים (Pratt, 2014).

התייחסות לנטייה מינית ולזהות מגדר במוסדות להשכלה גבוהה בישראל

כאמור, למעט התייחסות בחוק למניעת הטרדה מינית, על פיו פועלים כל המוסדות להשכלה גבוהה, אין התייחסות מוסדית ייחודית לסטודנטים גאים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל. עם זאת, תחום הלימודים הלהט"בים והקווירים בישראל זוכה לפריחה וצמיחה (גרוס, זיו, יוסף, 2016; קמה, 2014). בסקירת התפתחות תחום לימודים הלהט"בים והקווירים בישראל, מקשרים גרוס, זיו ויוסף (2016) את השילוב שבין השינויים הגדולים שעברה הקהילה הגאה בישראל משנות ה-80 למאה העשרים ועד ימינו לבין התפתחות העניין והעשייה בלימודים האקדמיים בתחום. זו, החלה בתחילת שנות ה-90 למאה העשרים בהתארגנות של סטודנטים ומרצים בירושלים לקבוצת קריאה בתחום (במסגרת פרטית), ובשנת 1996 הוקמה קבוצת קריאה ללימודים הומו-לסביים ותיאוריה קווירית (כך במקור) באוניברסיטת תל אביב על ידי חוקרים ומרצים (אייל גרוס, מיכאל גלזמן, דפנה הירש ועמליה זיו). זו הייתה הקבוצה הראשונה שקמה בתוך מסגרת אקדמית, והיוותה בסיס לכנס "סקס אחר" ללימודים להט"ביים ותיאוריה קווירית (שפועל משנת 2001, בסיוע פקולטות ומרכזי מחקר מאוניברסיטת תל אביב, ומשנת 2010 נערך הכנס מדי שנה בשיתוף עם אוניברסיטת בן גוריון ובמימון משותף בין שני המוסדות), ולהקמת ה'פורום ללימודים להט"ביים ותיאוריה קווירית'.

מחקרו של קמה (2014), ממפה, לראשונה, את שדה המחקר הלהט"בי בישראל, על בסיס ניתוח עבודות המחקר שנערכו בישראל בתחום בין השנים 1942-2012. ניתוחו מצביע על עליה בשיעור עבודות המחקר בתחום הלהט"בי משנת 1998, אותה הוא מקשר להתפתחויות החברתיות בזכויות להט"ב בישראל. המחקר, מצביע על כך שההאצה של המחקר בשדה הידע קשור לנוכחות ההולכת וגוברת במרחב הציבורי של הקהילה הגאה, שהניחו תשתית לחוקרים בתחום ולסטודנטים לערוך עבודות מחקר בנושא. הרוב המכריע של עבודות המחקר, הספרים והמאמרים שפורסמו בתחום (הן בכתבי עת ישראלים והן בכתבי עת בינלאומיים) נכתבו על ידי חוקרים המזדהים כלהט"ב. סביר כי חוקרים אלו הם גם המהווים מנחים לעבודות מחקר שנערכות על ידי תלמידי מחקר. אחת השאלות אליה התייחס קמה (2014) היא האם בשלה העת לכינון של תחום מחקר ייחודי ללימודי להט"ב (בדמות חוג או תוכנית לימודים, כנהוג במוסדות להשכלה גבוהה רבים בארה"ב ובמדינות מערביות אחרות). בהקשר זה, מציין קמה (2014) כי ניתוחו העלה מספר דיסציפלינות מרכזיות שבהן מתבצע מחקר

בתחום הלהט"בי (הדיסציפלינה הטיפולית: פסיכולוגיה ועבודה סוציאלית, המשפטית, הסוציולוגית והתקשורתית, שלא ברור עד כמה יש זיקה בין תחומים אלו על מנת לבסס תכנית ייחודית ללימודים בתחום. היבט נוסף אליו מתייחס קמה (2014), הוא העובדה שעל מנת לפתח תחום לימודים ייחודי יש צורך בתמיכה ועניין מוסדי, שלא ברור עד כמה הוא קיים (נכון לכתיבת המאמר).

במוסדות השונים להשכלה גבוהה נלמדים תכנים הקשורים לקהילה הגאה מזה מספר עשורים (גרוס, זיו ורז, 2016). לעיתים מדובר בקורסים ייחודיים, ולעיתים תזכורת לנטייה מינית ולזהות מגדר בקורסים שאינם עוסקים ישירות בנושאים אלו (בעיקר בקורסים מתחום הסוציולוגיה, הפסיכולוגיה, החינוך, עבודה סוציאלית, היסטוריה, לימודי נשים ומגדר, משפטים ואומנויות). בהקשר זה, ראוי לציין את המחאה שעלתה בשנת 2011 סביב השימוש בספר הלימוד 'פרקים נבחרים בפסיכיאטריה', אשר במהדורתו משנת 2010 נכללה הומוסקסואליות בפרק העוסק ב'בעיות פסיכולוגיות והתנהגויות המשולבות בהתפתחות המינית' (ליאור, 2011). הספר, שיוצא בהוצאת 'דיונון', נלמד באוניברסיטאות, מכללות בתי ספר לחינוך וסמינרים למורים, בתחומי הבריאות, הפסיכולוגיה, העבודה הסוציאלית והחינוך. מחאת מרצים, סטודנטים וארגוני הקהילה הגאה עלתה נוכח אמירות בספר שמהן משתמע שנטייה מינית היא בעיה ומחלה, וקריאה להוציא את הספר מתכני הלימודים במוסדות להשכלה גבוהה. תשובת המועצה להשכלה גבוהה בנושא הייתה כי "במסגרת החופש האקדמי הנתון למוסדות להשכלה גבוהה, הם אלה הקובעים את הביבליוגרפיות הרלבנטיות לכל תחום ותחום הנלמד במסגרתם" (ליאור, 2011).

תמיכה ממוסדת במחקר בתחומים של נטייה מינית וזהות מגדר ניתן לראות בשיתופי פעולה שמקיימים מוסדות להשכלה גבוהה אחדים עם ארגוני הקהילה הגאה ועם יוזמות למלגות בתחום: משנת 2013, מחולקת באוניברסיטת תל אביב מלגת לימודים על שם מורן צפריר ז"ל (סטודנטית טרנסג'נדרית שמשפחתה ייסדה מלגה לזכרה לאחר שנפטרה). המלגה מחולקת מדי שנה לסטודנטים באוניברסיטת תל אביב שעורכים מחקר בתחום זהות המגדר. בנוסף, משנת 2012 מתקיימת על ידי ארגוני הקהילה הגאה, בשיתוף פעילי היום הבינלאומי נגד להט"ב (יום הבנ"ה), תחרות עבודות אקדמיות בנושאים הקשורים לקהילה הגאה, המיועדת לסטודנטים מכלל המוסדות האקדמיים בישראל. תחרות זו מעניקה פרסים לעבודות המצטיינות, ביום עיון שנערך בשנת 2013 במכללה האקדמית תל אביב-יפו, ובין השנים 2014-2016 בבית הספר לעבודה סוציאלית בתל אביב.

בנוסף לכנס האקדמי 'סקס אחר' ללימודים להט"ביים ותיאוריה קווירית שנערך באופן קבוע משנת 2001, נערכו לאורך השנים כנסים וימי עיון נוספים, שרובם יוזמה של סטודנטים או אנשי סגל מהקהילה הגאה, ובשיתוף עם מוסדות להשכלה גבוהה. כך, בשנים 2011, 2012 התקיים באוניברסיטה העברית כנס בשם 'זהירות מהמרווח' – בנושא אקדמיה, שטח והקהילה הגאה בישראל; בין השנים 2008-2015 נערך בבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת תל אביב יום עיון בשם 'בין נטייה (מינית) להטייה (מקצועית)', שהוא יוזמה של ארגון חוש"ן (חינוך ושינוי), ארגון 'פסיכולוגי', ובית הספר לעבודה סוציאלית. יום העיון נועד לעסוק בהיבטים טיפוליים הקשורים לקהילה הגאה; בין השנים 2011 – 2017 התקיים במכללת תל-חי כנס שנתי בנושא 'סוגיות בחינוך וטיפול בקהילה להט"בית', יוזמה של

סטודנטיות לחינוך ולעבודה סוציאלית, בשיתוף ארגונים כמו האחוזה הסטודנטילית הגאה, איגי – ארגון נוער גאה, וחוש"ן, השירות הפסיכולוגי הייעוצי במשרד החינוך, ומכללת תל חי.

טיפול במקרים של הטרדה על רקע נטייה מינית וזהות מגדר במוסדות להשכלה גבוהה

למרות הנתונים ממחקרים שנערכים במדינות אחרות אודות השיעור הגבוה של סטודנטים (ומרצים) גאים שחשופים להטרדות על רקע נטייה מינית וזהות מגדר במוסדות להשכלה גבוהה, אין בידינו עד כה נתונים מישראל אודות היקף התופעה. בעשור האחרון נחשפו בתקשורת שני מקרים בהם סטודנטים התלוננו על מעשה מגונה ממרצים בכירים שלימדו אותם (לוי, 2015; לידור, 2008) וסוקר בהרחבה מקרה אחר, שבו מרצה הביע דעה שלילית נגד הומואים במהלך שיעור והודח מתפקידו בעקבות תלונות של סטודנטים (קוריאלי, 2010). בישיבת וועדת החינוך, התרבות והספורט שנערכה בתאריך 21.02.2017, שיוחדה ל'יצירת מרחב מוגן ללהט"ב במערכת החינוך וההשכלה הגבוהה', ציין מנהל האחוזה הסטודנטילית הגאה (מיסודה של התאחדות הסטודנטים ואגודת הלהט"ב) כי מגיעות אליו פניות רבות מסטודנטים גאים שסובלים מאפליה והתעמרות על רקע נטייתם המינית וזהותם המגדרית. אלו, לרוב לא מטופלות ברמה המוסדית אלא 'מושתקות' (לדבריו) על ידי המוסד. בנוסף, ממחקרים בתחום (ראה Perez & Hussey, 2014), ניכר שסטודנטים גאים (בהשוואה לסטודנטים הטרוסקסואלים סיסג'נדרים) נמנעים יותר מלחשוף אירועים אלו, ומביעים חשש גדול יותר מלדווח עליהם לממונים על הטרדות מיניות במוסדות להשכלה גבוהה.

יש לציין, כצעד מניעתי להטרדות על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, את המהלך שביצעה הוועדה להוגנות מגדרית בבית הספר לעבודה סוציאלית באוניברסיטת תל אביב בשנת 2017, כשהקימה תא שירותים לכל המגדרים, ובסיום אותה שנה אקדמית הוקם גם בפקולטה למדעי הרוח באוניברסיטת תל אביב תא דומה לכל המגדרים. יוזמה דומה, שעלתה מצד סטודנטיות, בשיתוף אגודת הסטודנטים באוניברסיטת בן גוריון בשנת 2013 לא התקבלה על ידי הנהלת האוניברסיטה, שהתנגדה להקמתו של תא שירותים לא ממוגדר (קוריאלי, 2013).

התארגנות סטודנטים גאים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל

התארגנות של סטודנטים ליצירת מרחב חברתי מסייע לסטודנטים גאים בישראל החלה כבר בשנת 1991. תא הסטודנטים הגאה 'העשירון האחר' הוקם באוניברסיטה העברית בשנת 1990, על ידי קבוצה של מרצים וסטודנטים גאים. בתחילה, נפגש התא בחשאיות (בשל העובדה שרבים מהמשתתפים היו בארון), במשרדו של פרופ' אלון הראל. הקבוצה 'סגול' (סטודנטים גאים ולסביות) הוקמה בשנת 1995 על ידי מרצים וסטודנטים גאים מאוניברסיטת בן גוריון שבנגב. פעילות של סטודנטים גאים הייתה גם באוניברסיטת תל אביב מסוף שנות ה-90, כשבחלק מהזמן תמכה בפעילות אגודת הסטודנטים של האוניברסיטה.

בשנת 2015, הוקמה האחוזה הסטודנטילית הגאה, ארגון גג שמאגד את התארגנויות הסטודנטים בקמפוסים באוניברסיטאות ובמכללות, תחת התאחדות הסטודנטים ואגודת הלהט"ב. פעילים באחוזה מקבלים מלגת לימודים על מנת לקיים פעילות גאה בקמפוסים השונים, הכוללת מפגשים חברתיים ותמיכתיים בתדירות של פעם בשבוע/שבועיים, וארגון אירועי הגאווה בקמפוס במהלך חודש

יוני מדי שנה. נכון לשנת 2017, ישנה פעילות של תא גאה ב-23 מוסדות להשכלה גבוהה (אוניברסיטאות ומכללות). לדברי המנהל המשותף של האחוזה הסטודנטית הגאה, כפי שהופיעו בישיבת וועדת החינוך התרבות והספורט מיום 21.02.2017, הביקוש לפעילות של תאים גאים עולה, וישנם מקרים לא מעטים בהם מוסדות להשכלה גבוהה מתנגדים לפתיחת תא גאה בשטחם, בטענות שונות (טענות שלא מעוניינים בפעילות פוליטית בקמפוס, או שישנם רבים מן הסטודנטים שהם דתיים, והדבר עלול לפגוע ברגשותיהם). ראוי לציין, שגם במקומות בהם מתקיימת פעילות של אחווה גאה, לא תמיד היא זוכה לתמיכה וסיוע מהנהלת האוניברסיטה. במקרה שפורסם בשנת 2015, התנגדה אוניברסיטת בר-אילן לציון אירועי גאווה בקמפוס ביוזמת האחוזה הגאה, והציעה כחלופה פאנל סגור שבו ישתתפו פסיכולוגים ורבנים אשר 'יוכלו להציע עזרה למשתתפים' (בלונפלד, 10.06.2015). בשנת 2016, נערכו פעילויות לרגל שבוע הגאווה בקמפוסים של: המרכז הבינתחומי הרצליה, אוניברסיטת בר אילן, אוניברסיטת בן גוריון, האוניברסיטה העברית, המכללה האקדמית תל אביב יפו, אוניברסיטת תל אביב, מכללת דוד ילין לחינוך, מכללת סמינר הקיבוצים, מכללת תל חי, הטכניון, הפקולטה לחקלאות של האוניברסיטה העברית ברחובות, מכללת הדסה, אוניברסיטת אריאל, מכללת רופין, ומכללת ספיר. בשנת 2017, נערכו פעילויות בקמפוסים של: אוניברסיטת בן גוריון, אוניברסיטת בר-אילן, אוניברסיטת תל-אביב, אוניברסיטת חיפה, האוניברסיטה העברית, המכללה האקדמית ספיר, המכללה האקדמית עמק יזרעאל, המכללה האקדמית תל אביב יפו, המכללה האקדמית תל חי, שנקר בית הספר גבוה להנדסה ועיצוב, המרכז הבינתחומי הרצליה, מכללת בית ברל, מכללת דוד ילין, מכללת סמינר הקיבוצים, הפקולטה לחקלאות של האוניברסיטה העברית ברחובות, מכללת רופין, מכללת אורנים, המכללה למנהל, אוניברסיטת אריאל ובצלאל אקדמיה לאמנות ועיצוב.

המחקר הנוכחי

מטרתו של המחקר הנוכחי היא לספק נתונים ראשוניים בישראל אודות חוויותיהם ומצבם של סטודנטים גאים במוסדות ההשכלה הגבוהה. לאור הנתונים שתוארו בפרק המבוא, אנו מאמינים שהצגת נתונים אלו לקובעי המדיניות במועצה להשכלה גבוהה, כמו גם לראשי המוסדות להשכלה גבוהה יוכל לסייע ליצירת אקלים מיטבי ובטוח עבור סטודנטים גאים. זאת, על מנת לסייע לסטודנטים גאים לממש את הפוטנציאל האקדמי שלהם, ולסייע ביצירת מרחב לימודים בטוח ונקי מאלימות לכלל הסטודנטים והסגל.

עיון פורה!

מתודולוגיה

מדגם

סוגיית הדגימה במחקרים העוסקים באוכלוסייה הגאה נדונה בהרחבה בספרות המחקרית (Blair, 1999; Meyer & Colten, 1999; Meyer & Wilson, 2009; Sokol et al., 2015). ביצוע דגימה אקראית של קבוצה זו כמעט ואינו אפשרי לאור העובדה שהיא מהווה מיעוט באוכלוסייה וחבריה נוטים להימנע מהצהרה על זהותם מחשש לחשיפה. בנוסף, בשל העובדה שנטייה מינית – בין הטרוסקסואלית ובין הומוסקסואלית – אינה מהווה אחד מהנתונים הדמוגרפים הנאספים אודות האוכלוסייה על ידי המדינה ומוסדותיה, ועל פי חוק זכויות הסטודנט (2007) אסור למוסד להשכלה גבוהה לשאול אודות היבטים הקשורים לזהות האישית של מועמדים וסטודנטים, אין בנמצא רשימה עדכנית המפרטת את נטייתם המינית של התושבים (ובכללם סטודנטים) ממנה ניתן לדגום בצורה סטטיסטית מדגם מייצג. מגבלה זו מאלצת חוקרים להתבסס על מדגמים לא מייצגים ולהניח כי פרופיל הדעות והעמדות של המשיבים אינו בהכרח דומה לזה של אלה שלא השיבו לשאלון. לאור האמור לעיל, נציין כי המחקר מתבסס על מדגם לא-הסתברותי מסוג מדגם מתנדבים, כאשר מסגרת הדגימה כוללת סטודנטים הלוקחים חלק בפעילות של איגוד סטודנטים המשתתפים בפעילויות התאים הגאים בקמפוסים השונים, ואת המבקרים באתרי האינטרנט המכוונים לקהילה הגאה (האתרים כתובים בעברית בלבד). במילים אחרות, אין מדובר במדגם מייצג של סטודנטים גאים בישראל.

איסוף הנתונים

במטרה לצמצם את ההטיה האפשרית ולגוון את המדגם, נקטנו בגישה הרווחת כיום לביצוע מחקרים באוכלוסייה הגאה, בה נעשה שימוש גם במחקרים קודמים שערכנו בעשור האחרון – מדגם הנאסף בשימוש בפלטפורמה האינטרנטית (Meyer & Wilson, 2009; Shilo & Mor, 2014). השאלון הופץ בשתי דרכים מרכזיות: האחת, דרך רשימות התפוצה וקבוצות הפייסבוק של האחוה הסטודנטאית הגאה (הכוללות את חברי התאים הגאים ב-23 הקמפוסים בהם ישנה פעילות של תא גאה). השנייה, פרסום הקישור למילוי השאלון בקבוצות פייסבוק וואטסאפ שפונות לצעירים גאים, ודרך מדריכי איגוד – שרובם סטודנטים בעצמם במוסדות להשכלה גבוהה בישראל. על מנת להגדיל את הטרגוניות המשיבים, נעשה קידום ממומן על בסיס אפיון קהל (targeting), על בסיס מאגרי מידע ולפי תחומי עניין וגיל. שאלון המחקר נבנה באתר לבניית השאלונים Qualtrics, המאפשר יצירת שאלונים חכמים, ומוצב באתר מאובטח השומר על סודיות הנתונים. שאלון המחקר באינטרנט פעל במשך שלושה חודשים: אפריל – יולי 2017. שאלון האינטרנט כלל הקדמה בה הוסברה מהות המחקר, והודגשה אנונימיות המשתתפים. בנוסף התבקשו הממלאים לסמן את הסכמתם להשתתפות במחקר ורק לאחר סימון זה הורשו להיכנס למסך השאלון. שאלון האינטרנט נבנה בצורה שתתיר כניסה למילוי פעם אחת בלבד מכל מחשב; למנסים למלא את השאלון שנית מאותו מחשב הופיע מסך בו נכתב כי השאלון ניתן למילוי פעם אחת בלבד (זאת, על מנת למנוע מצב של ריבוי תגובות מאותו נבדק).

שאלון המחקר

שאלון המחקר הוא שאלון למילוי עצמי, בעברית, שהורכב ממספר מקורות: חלק מהפריטים נלקחו משאלוני אקלים בית הספר ואקלים צה"ל, שבהם נעשה שימוש קודם במהלך עשר השנים האחרונות; פריטים אלו, בחלקם, עברו התאמת ניסוח כך שיותאמו לקהל המטרה של המחקר (סטודנטים וסטודנטיות). פריטים אחדים נלקחו משאלוני התאחדות הסטודנטים (סקרי אגודת הסטודנטים בנושאי רווחה, המועברים מדי מספר שנים לקהל הסטודנטים בישראל); פריטים אחדים, נלקחו משאלוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה הבודקים השכלה גבוהה בקרב האוכלוסייה הישראלית. השימוש בפריטים אלו, אפשר לנו להשוות בין ממצאי מדגם הסטודנטים הגאים לממצאים שנמצאו בקרב אוכלוסיית הסטודנטים הכללית בישראל. בנוסף, נעשה שימוש בפריטים מתוך שאלוני סקרי אקלים לאוכלוסייה הגאה במוסדות להשכלה גבוהה בארה"ב (Cantor et al., 2015; Phoenie, 2011; Woodford & Kulick, 2015), פריטים אלו תורגמו לעברית ועברו התאמה להקשר החברתי בישראל. שאלון המחקר הסופי כלל 7 חלקים: (1) פריטים דמוגרפיים; (2) שאלות אודות הסטאטוס האקדמי (מוסד לימודים, שנת לימודים, תואר וכו'); (3) שאלות אודות היקף הלימודים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר במסגרת הלימודים הגבוהים; (4) חשיפה לגילויי אלימות (מילולית, פיזית, מינית) במסגרת הלימודים; (5) מידת ההיכרות עם סטודנטים ואנשי סגל גאים אחרים בקמפוס, ועם גורמי הסיוע הרלוונטיים במקרים של אלימות על רקע נטייה מינית וזהות מגדר; (6) מידת שביעות הרצון מהיחס לסטודנטים ואנשי סגל גאים במוסד להשכלה גבוהה; (7) שאיפות אקדמיות ומקצועיות לעתיד. משך מילוי השאלון הממוצע היה כ- 15 דקות.

שאלון המחקר הועבר לקבוצת מיקוד הכוללת נציגים מהאחווה הסטודנטיאלית הגאה, וסטודנטים גאים המשמשים בתפקידי הדרכה ופיתוח באיג'י. אלו, העירו הערותיהם לגבי נוסח השאלות, ובאיזו מידה השאלון מכסה את מגוון הנושאים והתכנים הרלוונטיים לסטודנטים גאים במסגרת לימודיהם במוסדות להשכלה גבוהה.

ממצאים

מדגם

לשאלון המחקר נכנסו 1060 אנשים. מתוכם, הורדו 213 שאלונים, אשר מולאו על ידי אנשים שאינם סטודנטים בעת מילוי השאלון. בנוסף, הורדו עוד 185 שאלונים, בהם היו פריטים מרובים שלא מולאו. המדגם הסופי, כלל אם כן 662 משיבים.

טבלה 1 מתארת את הנתונים הדמוגרפיים של מדגם הסטודנטים שהשתתפו במחקר. משתתפי המחקר הם בגילאי 18-48 (ממוצע: 25.86; סטיית-תקן: 3.97), רובם יהודים, חילונים, ילידי ישראל, ללא ילדים. מבין משתתפי המחקר, 55.9% גברים, 37.4% נשים, 3.7% הגדירו עצמם ג'נדרקווירים, 1.1% בהתלבטות לגבי זהות מגדרם, וכ 2% הגדירו עצמם בזהות מגדרית אחרת (לדוגמא: חסר מדג, טרנס*, בוך'). 6.2% מהמשתתפים הגדירו עצמם כנמצאים על הקשת הטרנסית. רוב המדגם (67%) הגדירו עצמם הומואים/לסביות. כ – 20% הגדירו עצמם בהגדרה מולטי-משיכתית (ביסקסואל/ית או פאנסקסואל/ית), 2.2% הגדירו נטייתם המינית קוויר/ת, 1.6% א-מיניים, כ 3% בהתלבטות לגבי נטייתם המינית, ואילו 3% הגדירו עצמם בנטייה מינית אחרת (כגון: חוסר רצון להגדרה, פאנרומנטי, פוליסקסואלית, קוויר+מולטי-משיכתי, הטרו-ארומונטית). רוב משתתפי המחקר (61%) רווקים/ות, ואילו 38.8% נמצאים בזוגיות, מתוכם 4% נשואים.

טבלה 1: מאפיינים דמוגרפיים (N = 662)

משתנה	N	%	משתנה	N	%
מגדר			דת		
אישה	240	37.4	יהודית	530	84.0
גבר	358	55.9	נוצרית	3	0.5
בהתלבטות	7	1.1	מוסלמית	1	0.2
ג'נדרקוויר	24	3.7	אתאיסטית	83	13.2
אחר	12	1.9	מידת דתיות		
הזדהות כטרנסג'נדר (כן)	38	6.2	חילונית	546	87.5
נטייה מינית			מסורתית	58	9.3
לסבית/הומו	427	67.0	דתית	19	3.0
ביסקסואל/ית	108	17.0	חרדית	1	0.2
פאנסקסואל/ית	20	3.1	נולדה בישראל	576	91.7
א-מינית	10	1.6	ילדים (כן)	14	2.6
קוויר/ית	14	2.2	סטטוס משפחתי		
בהתלבטות	18	2.8	רווקה	382	61.0
אחר	19	3.0	נשואה	25	4.0
			בזוגיות	218	34.8
			גרשה	1	0.2

מאפייני לימודים

משתתפי המחקר לומדים ב-53 מוסדות להשכלה גבוהה (מתוך 63 מוסדות קיימים; ראו טבלה 2). מבין המשיבים, רובם (63.9%) לומדים באחת מאוניברסיטאות המחקר, 18.5% לומדים במכללות מתוקצבות, ואילו 10.2% במכללות שאינן מתוקצבות; 7.4% לומדים במכללות אקדמיות לחינוך. תרשים 1 מציג את מספרי המשיבים במוסדות להשכלה הגבוהה הבולטים שהשתתפו במחקר, מהם היו מעל 10 משיבים.

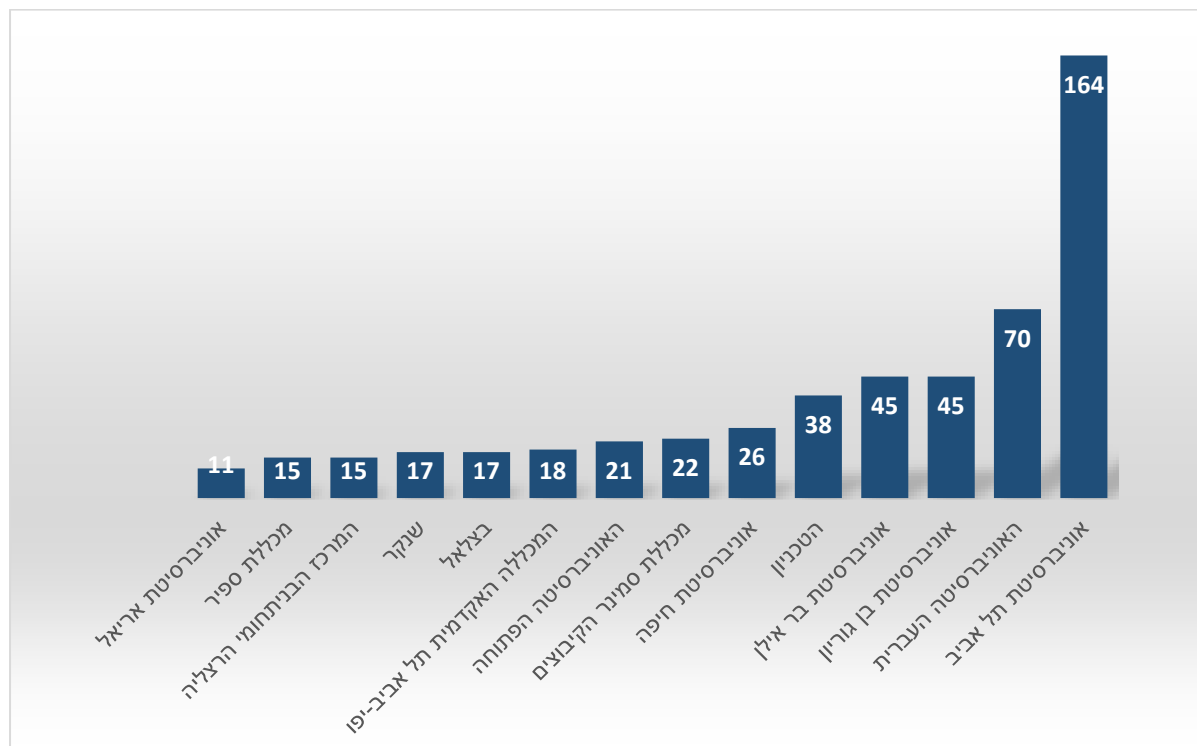
רוב המדגם (77.9%) הם תלמידים לתואר ראשון. כ-14% לומדים לתואר שני, ואחוזים מועטים לומדים לתואר שלישי, מכינה קדם אקדמית, לימודי רפואה, הנדסאות או לימודי המשך. מבין תלמידי התואר הראשון, המדגם מייצג באחוזים דומים תלמידים בשנה ראשונה, שניה ושלישית לתואר.

טבלה 2 – מאפייני לימודים (N = 662)

משתנה	N	%	משתנה	N	%
מוסד להשכלה גבוהה			שנת לימודים לתואר		
אוניברסיטאות	423	63.9	ראשונה	220	34.1
מכללות מתוקצבות	122	18.5	שניה	194	30.1
מכללות לא מתוקצבות	68	10.2	שלישית	149	23.1
מכללות אקדמיות לחינוך	49	7.4	רביעית	57	8.8
תואר			חמישית ומעלה	25	4.0
תואר ראשון	505	77.9	עוזר/ת הוראה	71	10.8
תואר שני	90	13.9			
תואר שלישי	13	2.0			
הנדסאי ²	20	3.1			
לימודי רפואה	18	2.8			
מכינה	3	0.5			
לימודי תעודה/המשך	13	2.0			

² במכללות אקדמיות

תרשים 1 – מספר משיבים לפי שם מוסד להשכלה גבוהה (מוצגים מוסדות בהם היו מעל 10 משיבים).

תחומי לימוד

טבלה 3 מציגה את תחומי הלימוד של משתתפי המדגם בתואר הראשון (התואר בו היה אחוז המשיבים הגבוה ביותר; תחומי הלימוד הם על פי חלוקת המל"ג והשלכה המרכזית לסטטיסטיקה לתחומי לימוד), בהשוואה לאחוז כלל הסטודנטים לתואר ראשון בשנת הלימודים תשע"ז (השנה בה התקיים המחקר). ניתן לראות ששיעור הסטודנטים והסטודנטיות הגאים במדגם שלומדים מדעי הרוח, מקצועות האמנות והעיצוב, מדעי החברה, רפואה, מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב, ומדעים ביולוגיים גבוה משיעור הלומדים תחומים אלו מתוך כלל הסטודנטים לתואר ראשון. שיעור הסטודנטים והסטודנטיות הגאים במדגם שלומדים חינוך והכשרה להוראה, עסקים ומדעי הניהול, מקצועות עזר רפואיים, הנדסה ואדריכלות – נמוך משיעור כלל הסטודנטים לתואר ראשון הלומדים תחומים אלו.

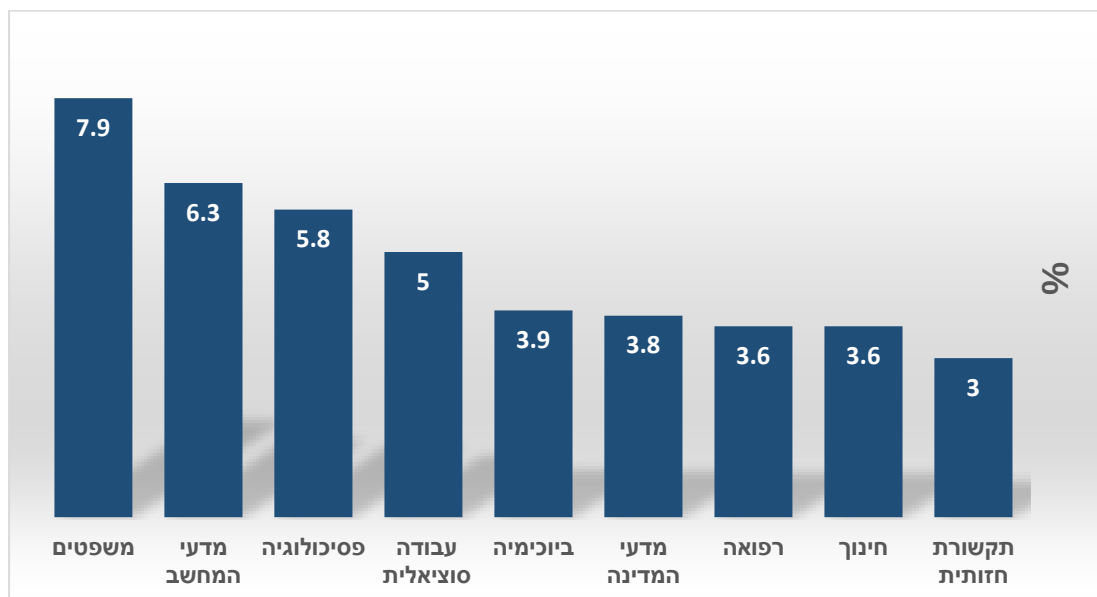
תרשים 3 מציג את מקצועות הלימוד הבולטים במדגם הסטודנטים והסטודנטיות הגאים (לכל התארים). השוואה מגדרית, הראתה שבעוד שבמקצועות החינוך, העבודה הסוציאלית, ומקצועות עזר רפואיים, שבהם באוכלוסיית הסטודנטים הכללית שיעור הנשים הוא מעל 80% (מתוך דו"ח הוועדה לייצוג נשים במוסדות להשכלה גבוהה, 2015), הרי במדגם הסטודנטים והסטודנטיות הגאים שיעור הגברים במקצועות אלו הוא 44%-51%. כלומר, סטודנטים גברים לומדים, בשיעור גבוה, מקצועות שרוב הלומדים בהן הוא נשים. לעומת זאת, במקצועות שבהם יש רוב גברי ומיעוט נשי (מדעי המחשב, פיזיקה, הנדסה ומתמטיקה) לא נמצא ששיעור הסטודנטיות נשים הגאות גבוה יותר משיעורן הכללי של נשים (שיעור הנשים הגאות במקצועות אלו היה 9-18%, שהוא אחוז מועט יותר מאחוז הנשים הכללי במקצועות אלו, שנע בין 24-39%).

טבלה 3 – תחום לימודים תואר ראשון, השוואה לכלל הסטודנטים לתואר ראשון (תשע"ז)

תחום לימודים	מדגם המחקר		כלל הסטודנטים
	תשע"ז*		תשע"ז*
	%	%	Z
מדעי הרוח	8.3	6.2	2.2*
חינוך והכשרה להוראה	5.1	16.1	7.6***
מקצועות האמנות והעיצוב	5.3	3.1	3.3**
מדעי החברה	25.8	19.2	4.3***
עסקים ומדעי הניהול	4.4	9.9	4.7***
משפטים	7.6	8.5	0.8
רפואה	3.5	1.1	5.9***
מקצועות עזר רפואיים	3.8	6.5	2.8**
מתמטיקה, סטטיסטיקה ומדעי המחשב	8.0	6.7	1.3
המדעים הפיסקליים	1.4	1.4	0
המדעים הביולוגיים	7.7	2.6	8.2***
חקלאות	-	0.6	6.5***
הנדסה ואדריכלות	9.8	18.1	5.5***

*נתונים מתוך: המועצה להשכלה גבוהה והוועדה לתכנון ולתקצוב, מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל, 2016

תרשים 2 – תחומי לימוד בולטים (מעל 3% מהמדגם), תואר ראשון

תעסוקה, מגורים וסיוע מהמשפחה בזמן הלימודים

אחוז התעסוקה, גובה השכר והסיבות בגין חלק מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים אינם עובדים בתקופת הלימודים זהים לנתונים המקבילים של כלל הסטודנטים (הנתונים הושאו לסקר התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל האחרון שפורסם, בשנת 2015).

רוב ניכר של הסטודנטים והסטודנטיות הגאים (81%) עובדים במהלך הלימודים. 43.2% מרוויחים שכר נמוך מאד עד נמוך (עד 2000 ₪); 35.6% מרוויחים שכר בינוני (2001-5000 ₪); 21.1% מרוויחים שכר גבוה-גבוה מאד (מעל 5000 ₪); הגדרות השכר הן על פי התאחדות הסטודנטים והסטודנטיות בישראל. רמות שכר אלו דומות לרמות השכר של כלל הסטודנטים והסטודנטיות בישראל.

כשליש מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים (29.3%) מקבלים מלגה או מענק מהאוניברסיטה או מהתאחדות הסטודנטים.

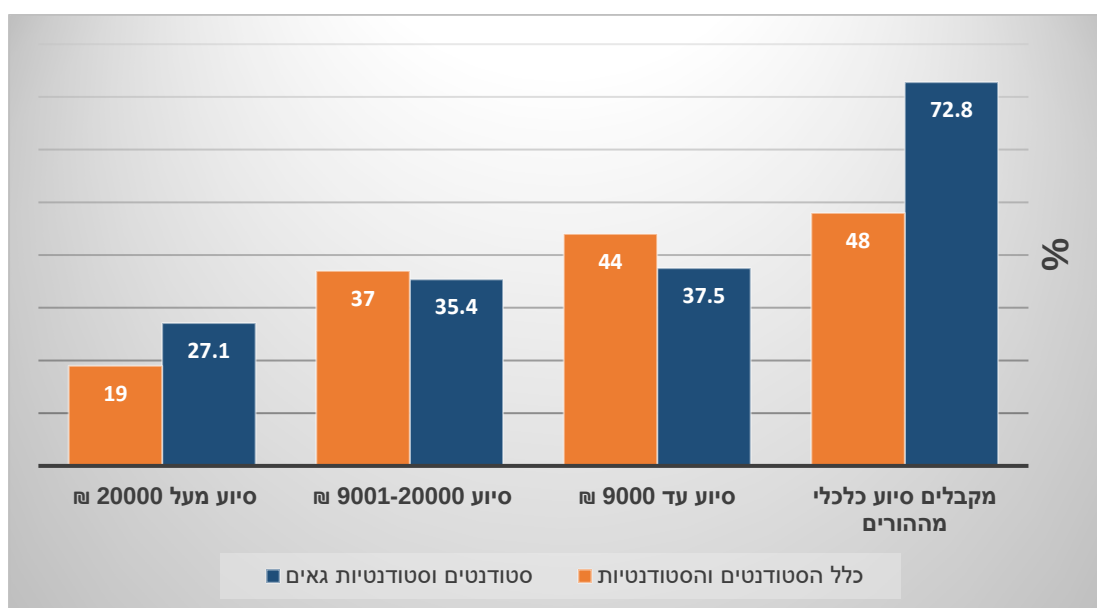
סטודנטים/יות טרנסג'נדרים עובדים בשיעור דומה לכלל המדגם. עם זאת, רמות השכר שהם מרוויחים נמוכות יותר ממדגם הסטודנטים והסטודנטיות הגאים האחרים, ומהשכר שמרוויחים/ות כלל הסטודנטים והסטודנטיות בישראל: 60% מהסטודנטים/יות הטרנסג'נדרים מרוויחים/ות שכר נמוך עד נמוך מאד, ואילו רק 6.4% מרוויחים/ות שכר שמוגדר על ידי התאחדות הסטודנטים כגבוה-גבוה מאד. שיעור גבוה, יחסית, של סטודנטים/יות טרנסג'נדרים (35.3%) מקבלים מלגת לימודים מהאוניברסיטה או מהתאחדות הסטודנטים.

לא נמצאו הבדלים משמעותיים באחוז התעסוקה, השכר וגובה המלגות של קבוצות אחרות על פי הגדרת הנטייה המינית.

אחוזים גבוהים מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים מקבלים סיוע כלכלי מהוריהם (72.8%), אחוז זה גבוה משמעותית מאחוז כלל הסטודנטים שמקבלים סיוע כלכלי מהוריהם (ראה תרשים 3). גובה הסיוע הכלכלי שמקבלים הסטודנטים והסטודנטיות הגאים מהוריהם גבוה יותר מזה של כלל מדגם הסטודנטים ברמות הסיוע הגבוהות, ונמוך מזה של כלל הסטודנטים ברמות הסיוע הנמוכות (ייתכן והדבר מצביע על החתך הסוציו-אקונומי הגבוה של מדגם הסטודנטים והסטודנטיות הגאים במדגם; הסבר אפשרי אחר הוא ממוצע הגיל היחסית נמוך של משתתפי המחקר הנוכחי, לעומת ממוצע הגילאים הגבוה יותר של משתתפי המחקר הכללי של התאחדות הסטודנטים. בחישוב הקשר שבין הגיל לסיוע הכלכלי, אכן מצאנו שככל שהגיל יורד, כך עולה רמת הסיוע הכלכלי שההורים נותנים לסטודנטים ולסטודנטיות. הסבר אחר, עולה מתוך נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, 2014; בדוח ה"למ"ס נמצא כי הורים נוטים לסייע כלכלית יותר לסטודנטיות נשים, ולסטודנטים וסטודנטיות ערבים. ייתכן והדבר מצביע על תפיסה של ההורים שלאלי יהיה קשה יותר להסתדר בלימודים. במקביל, ייתכן וגם התמיכה הכלכלית שניתנת על ידי הורים לסטודנטיות ולסטודנטים גאים, מצביעה על ניסיון של ההורים לפצות על קושי של ילדיהם).

סטודנטים/יות טרנסג'נדרים מקבלים פחות סיוע כלכלי ישיר מהוריהם (44% מהם מקבלים סיוע כלכלי מההורים, לעומת 72.8% מכלל הסטודנטים/יות הגאים).

תרשים 3 – סטודנטים המקבלים סיוע כלכלי מההורים, השוואה בין סטודנטים וסטודנטיות גאים לכלל הסטודנטים והסטודנטיות

*הנתונים של כלל הסטודנטים והסטודנטיות בישראל הם מסקר התאחדות הסטודנטים 2015

הסדרי המגורים של הסטודנטים והסטודנטיות הגאים דומים להסדרי המגורים של כלל הסטודנטים והסטודנטיות (על פי סקר התאחדות הסטודנטים, 2015): 10.9% מהסטודנטים/יות הגאים מתגוררים במעונות הסטודנטים; 57% מתגוררים בדירה שכורה (21.9% מתגוררים בדירה שכורה ללא שותפים, לבד או עם בן/ת הזוג); 26.2% מתגוררים בבית ההורים, או בדירה בבעלות המשפחה. 4.3% מתגוררים בדירה בבעלותם. לא נמצאו הבדלים מובהקים בהסדרי המגורים בין הקבוצות השונות במדגם על פי זהות מגדר או נטייה מינית.

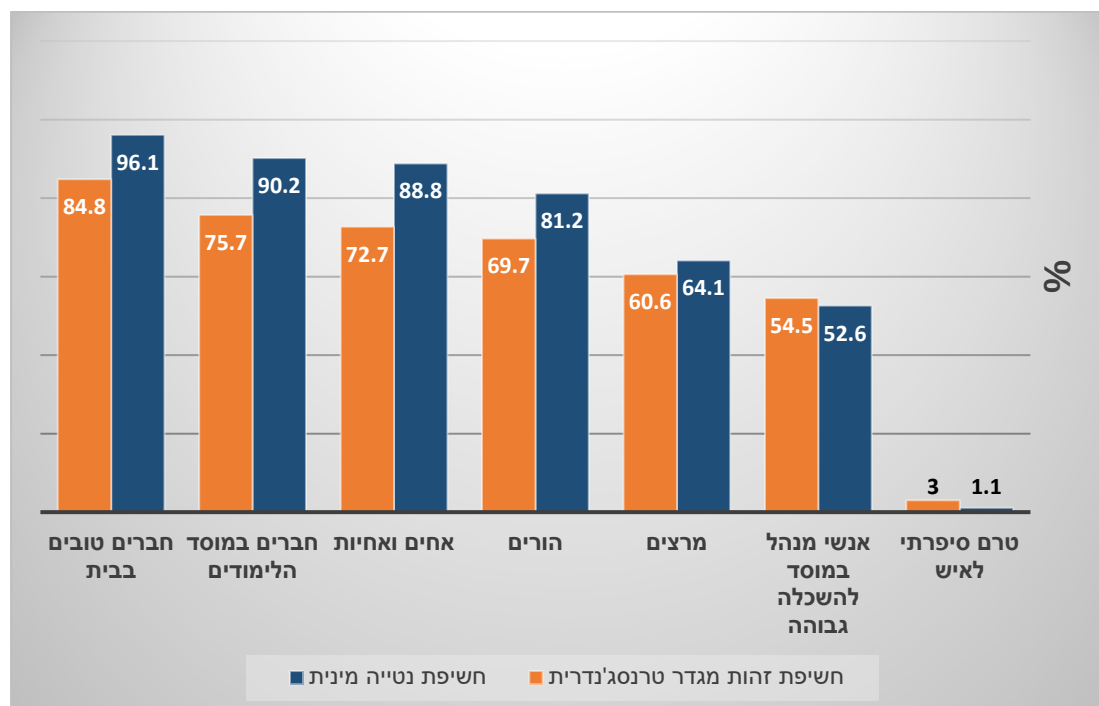
חשיפת הנטייה המינית וזהות המגדר

רוב המשתתפים חשפו את נטייתם המינית או זהותם המגדרית לאחרים.

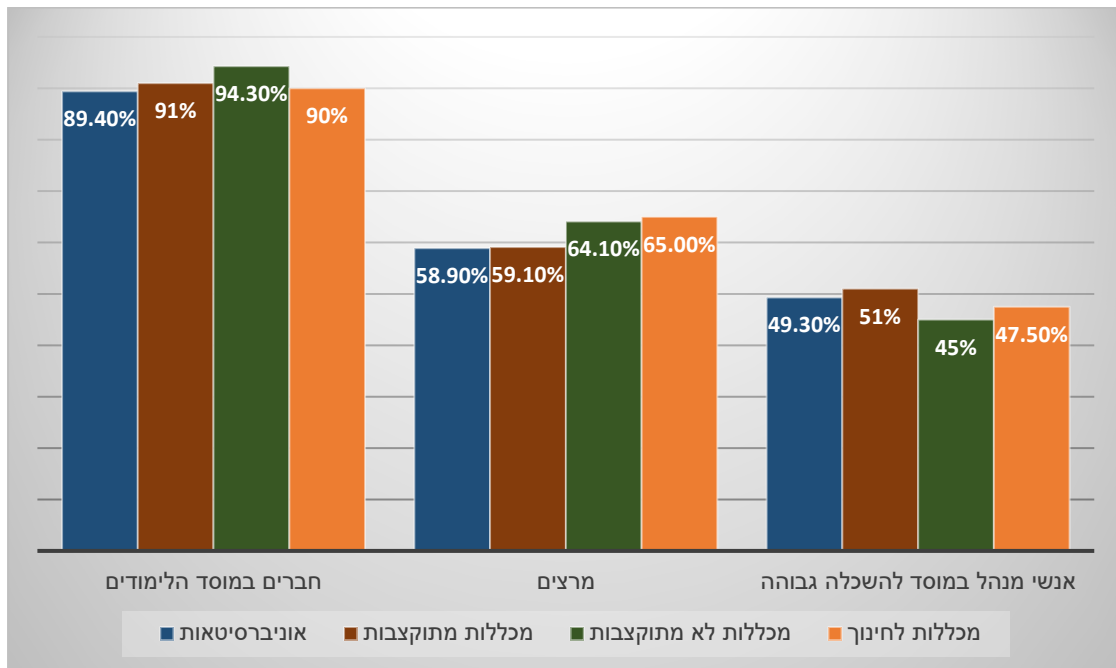
תרשים 5 מציג את הדמויות בפניהן חשפו המשתתפים את נטייתם המינית וזהות המגדר שלהם. כפי שניתן לראות, סטודנטים וסטודנטיות נוטים לחשוף יותר את נטייתם המינית הלא-הטרנסקסואלית מאשר את זהותם המגדרית הטרנסג'נדרית. רוב הסטודנטים/יות חשפו את נטייתם המינית או זהותם המגדרית לחברים טובים בבית, ולחברים במוסד הלימודים בו הם לומדים. שיעור גבוה של סטודנטים חשפו את נטייתם המינית (81.2%) או זהותם המגדרית (69.7%) להוריהם. הסטודנטים והסטודנטיות הגאים נוטים פחות לחשוף את נטייתם המינית וזהותם המגדרית בפני מרצים ובפני אנשי מנהל במוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים.

תרשים 6 מציג את שכיחות החשיפה של הנטייה המינית וזהות המגדר על פי סוג המוסד להשכלה גבוהה. ניתן לראות שאין הבדלים משמעותיים בין שכיחות החשיפה לדמויות השונות בין סוגי המוסדות. באוניברסיטאות ובמכללות המתקצבות סטודנטים נוטים מעט פחות לחשוף את נטייתם המינית וזהות המגדר שלהם בפני מרצים, ונוטים מעט יותר לחשוף זהות זו בפני אנשי מנהל (בהשוואה למכללות לא מתקצבות ומכללות לחינוך). סטודנטים במכללות שאינן מתקצבות נוטים מעט יותר לחשוף את נטייתם המינית וזהות המגדר שלהם בפני חברים בלימודים, בהשוואה למוסדות אחרים.

תרשים 5 – שכיחות היציאה מהארון בפני אנשים שונים

תרשים 6 – שכיחות היציאה מהארון על פי סוג המוסד להשכלה גבוהה

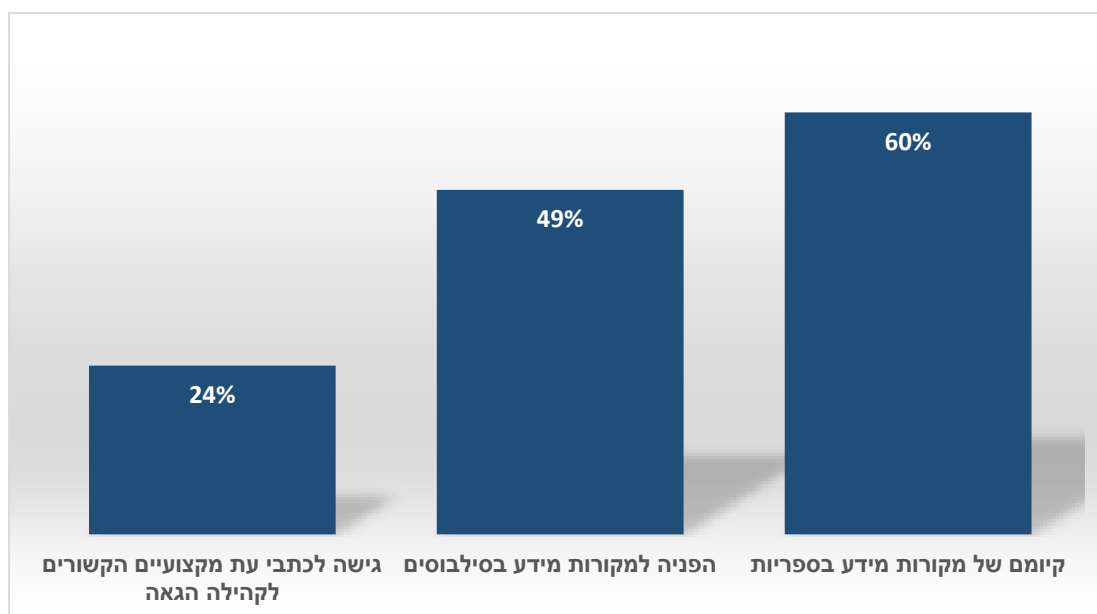
חשיפה לתכנים ומקורות מידע הקשורים לנטייה מינית במסגרת הלימודים להשכלה גבוהה

משתתפי המחקר נשאלו לגבי תכנים לימודיים ומקורות מידע אליהם הם נחשפים במסגרת הלימודים להשכלה גבוהה אותם הם לומדים. בניתוח נתונים אלו, כללנו רק את התלמידים שציינו כי נושאים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר קשורים לתחום הלימודים שלהם ($N = 440$).

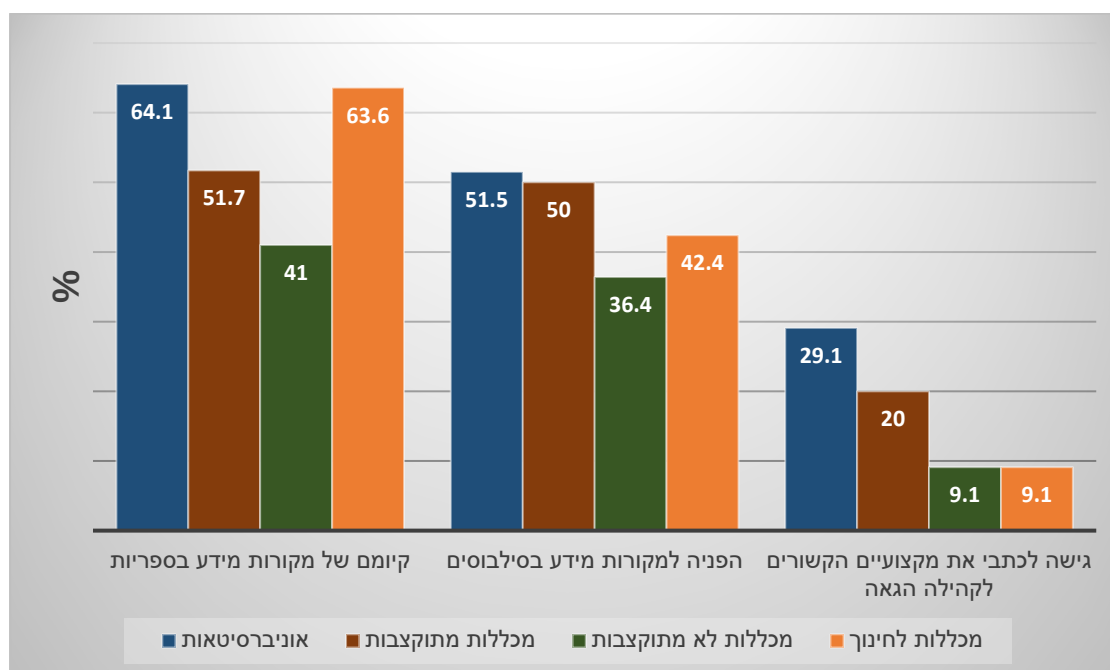
תרשים 7 מציג את החשיפה למקורות ומידע, וקיומם של מקורות מידע הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר במוסדות להשכלה גבוהה. 60% מהסטודנטים והסטודנטיות ציינו כי ישנם מקורות מידע הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר בספריות במוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים. עם זאת, כמחצית ציינו, שלמרות שנושאים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר קשורים לתחום לימודיהם, לא הייתה הפניה למקורות מידע בנושאים אלו בסילבוסים של הקורסים אותם הם לומדים. בנוסף, רק רבע מהסטודנטים ציינו כי במוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים ישנה גישה לכתבי עת מקצועיים הקשורים בקהילה הגאה (קיימים 30 כתבי עת מקצועיים, PEER-REVIEWED-JOURNALS; לדוגמא: JOURNAL OF HOMOSEXUALITY, JOURNAL OF LGBT YOUTH, JOURNAL OF BISEXUALITY, JOURNAL OF TRANSGENDER). ראוי לציין, כי מחצית מהסטודנטים לא ידעו האם ישנה גישה לכתבי עת מקצועיים העוסקים בתחום במוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים.

תרשים 8 מציג את החשיפה מקורות המידע הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר בסוגי המוסדות להשכלה גבוהה השונים. ניתן לראות כי באוניברסיטאות שיעור מקורות המידע בספריות, בסילבוסים וגישה לכתבי עת מקצועיים הקשורים לקהילה הגאה הוא הגבוה ביותר. במכללות הלא מתוקצבות, השיעור הנמוך ביותר של מקורות מידע בהשוואה לשאר סוגי המוסדות. במכללות לחינוך, שיעור מקורות המידע בספריות דומה לזה שבאוניברסיטאות, ואילו במכללות המתוקצבות שיעור ההפניה למקורות מידע בסילבוסים דומה לזה שבאוניברסיטאות.

תרשים 7 – חשיפה למקורות מידע הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר במוסדות להשכלה גבוהה

תרשים 8 – חשיפה למקורות מידע הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר בסוגי מוסדות להשכלה גבוהה

כשליש מהמשתתפים (34.2%) שתכנים הקשורים לנטייה מינית או לזהות מגדר קשורים לתחום לימודיהם, ציינו כי אלו לא נלמדו באף קורס שלמדו. מיעוטם (10%) ציין כי תכנים אלו נלמדו בקורסים רבים. הרוב (57.4%), ציינו כי תכנים הקשורים לנטייה מינית, זהות מגדר, לקהילה הגאה או לתיאוריה קווירית נלמדו במספר זעום יחסית לכלל הקורסים.

20% מהסטודנטים ציינו כי בקורסים שנלמדו לא ניתנו כלל דוגמאות הקשורות לנטייה מינית ולזהות מגדר, לקהילה הגאה או לתיאוריה קווירית (נזכיר, כי מדובר בסטודנטים הלומדים תחום לימודים שבו תכנים הקשורים לתחום זה יכולים להיות רלוונטיים).

מבין התלמידים שנחשפו לדוגמאות הקשורות לנטייה מינית, זהות מגדר או לקהילה הגאה, רובם (80.5%) ציינו כי התכנים לא הוצגו בצורה פוגענית. עם זאת, 19.5% ציינו כי התכנים הוצגו בצורה פוגענית ברוב/חלק מהמקרים. דוגמאות שניתנו לדוגמאות פוגעניות הן: תמיכה בטיפול המרה ללהט"ב; הצגת מצב של אינטרסקס כמחלה; התייחסות לנטייה מינית ולזהות מגדר כסטייה חברתית; התייחסות להומוסקסואליות כהפרעה נפשית; שימוש בדוגמאות הקשורות לנטייה מינית ולזהות מגדר כבדיחה פוגענית; זלזול במאבק הקהילה הגאה לזכויות אזרח; הצגת פעילויות חברתיות, כגון מצעד הגאווה, כפוגעות בלכידות החברתית; התייחסות לחוקרים/ות טרנסג'נדרים בצורה טרנספובית; הצגת מודל המשפחה כמודל מועדף והתייחסות לתאים משפחתיים של זוגות מאותו מין בצורה משפילה; הצגת נתונים שאינם נכונים (לדוגמה – הקישור בין פדופיליה להומוסקסואליות).

סטודנטיות וסטודנטים גאים שנחשפו לדוגמאות פוגעניות הקשורות לנטייה מינית ולזהות מגדר למדו ב-21 מוסדות להשכלה גבוהה שונים, ודוגמאות אלו ניתנו בכל אוניברסיטאות המחקר (למעט הטכניון, שסטודנטים הלומדים בו ציינו שתכנים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר אינם קשורים לתחום לימודיהם), ברוב המכללות המתוקצבות, ובחלק מהמכללות הלא מתוקצבות.

פעילויות אקדמיות, חברתיות ושיתוף פעולה בין המוסדות להשכלה גבוהה עם ארגוני הקהילה הגאה

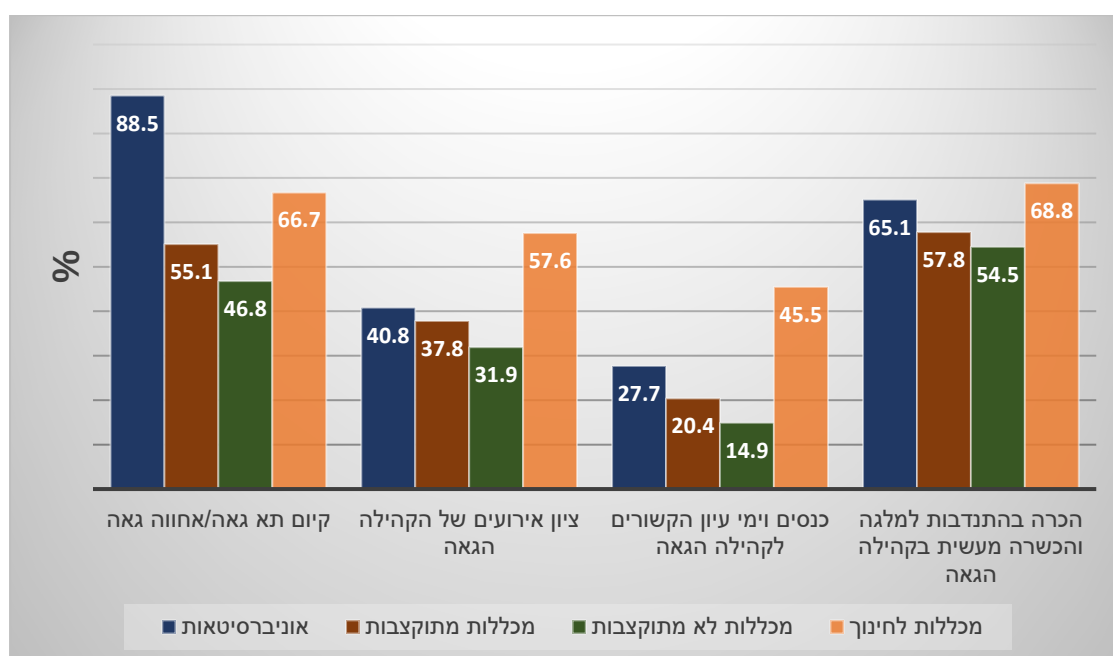
מבין כלל המשתתפים במחקר, 77% ציינו כי במוסד הלימודים שלהם קיים תא גאה/אחוזה גאה. 41% ציינו כי המוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים מציין אירועים הקשורים לקהילה הגאה (לדוגמה: היום נגד להט"ב/פופביה, ציון יום הגאווה). ראוי לציין, שכשליש מהסטודנטים (29%) לא ידעו האם במוסד הלימודים שלהם מצוינים אירועים אלו. כרבע מהמשיבים (26.8%) ציינו כי מוסד הלימודים שלהם מקיים ימי עיון ו/או כנסים הקשורים לקהילה הגאה. 25 מוסדות להשכלה גבוהה, כך על פי המשיבים, מקיימים ימי עיון ו/או כנסים הקשורים לקהילה הגאה. ביניהם כל אוניברסיטאות המחקר, רוב המכללות המתוקצבות ומספר מכללות שאינן מתוקצבות.

רק 18% מהסטודנטים/יות ציינו כי המוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים מכיר בהתנדבות בקהילה הגאה לצורכי מלגה, נקודות זכות, או לצרכי הכשרה מעשית במסגרת הלימודים. 24 מוסדות להשכלה גבוהה צוינו כמכירות בהתנדבות בקהילה הגאה לצורכי מלגה, נקודות זכות או לצרכי הכשרה מעשית במסגרת הלימודים, ביניהן רוב אוניברסיטאות המחקר (למעט האוניברסיטה הפתוחה ואוניברסיטת אריאל). ראוי לציין, ש 63% מהמשיבים לא ידעו האם במוסד הלימודים בו הם לומדים קיימת מלגה, או הכרה

בהתנדבות בקהילה הגאה לצורכי לימודים, והמשיבים שצינו כי אינם יודעים, לומדים במוסדות להשכלה גבוהה אשר אחרים במחקר ציינו כי הן מכירות בהתנדבות שכזו לצורכי מלגה/הכרה לצורכי לימודים. המשמעות היא, שנושא ההכרה בהתנדבות בקהילה הגאה לצורכי לימודים או מלגה, גם כשהיא קיימת, אינה ידועה לרוב הסטודנטים.

תרשים 9 מציג את הנתונים אודות פעילות אקדמית וחברתית הקשורה לקהילה הגאה לפי סוג מוסד ההשכלה הגבוהה. ניתן לראות, שבאוניברסיטאות אחוז גבוה של תאים גאים/אחווה גאה, לעומת שאר סוגי המוסדות. במכללות לחינוך השיעור הגבוה ביותר של ציון אירועים, קיום כנסים וימי עיון והגרה בהתנדבות בקהילה לצרכי מלגה לעומת שאר סוגי המוסדות. במכללות הלא מתוקצבות, שיעור הפעילות האקדמית והחברתית הקשורה לקהילה הגאה הוא הנמוך ביותר.

תרשים 9 – פעילות אקדמית וחברתית הקשורה לקהילה הגאה

הסטודנטים נשאלו האם במוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים קיים תא שירותים ללא הפרדה או חלוקה מגדרית. ב-14 מוסדות להשכלה גבוהה, צוין שיש תא שירותים לא ממוגדר. שליש מהמשיבים (31.8%), ציינו כי תא שירותים ללא הפרדה או חלוקה מגדרית מטיב, או עשוי להיטיב, במידה ויהיה קיים, את תנאי הלימוד שלהם.

חשיפה להערות פוגעניות במסגרת הלימודים במוסדות להשכלה גבוהה

המשיבים התבקשו לציין באיזו מידה הם חשופים להערות פוגעניות הקשורות לנטייה מינית או לזהות מגדר, קללות (לדוגמא: 'הומו' 'קוקסינל', 'אוכל בתחת' או ביטויי גנאי אחרים הקשורים לנטייה מינית או זהות מגדר הנאמרים כקללה), , בדיחות פוגעניות הקשורות לנטייה מינית או לזהות מגדר - במסגרת לימודיהם במוסד להשכלה גבוהה.

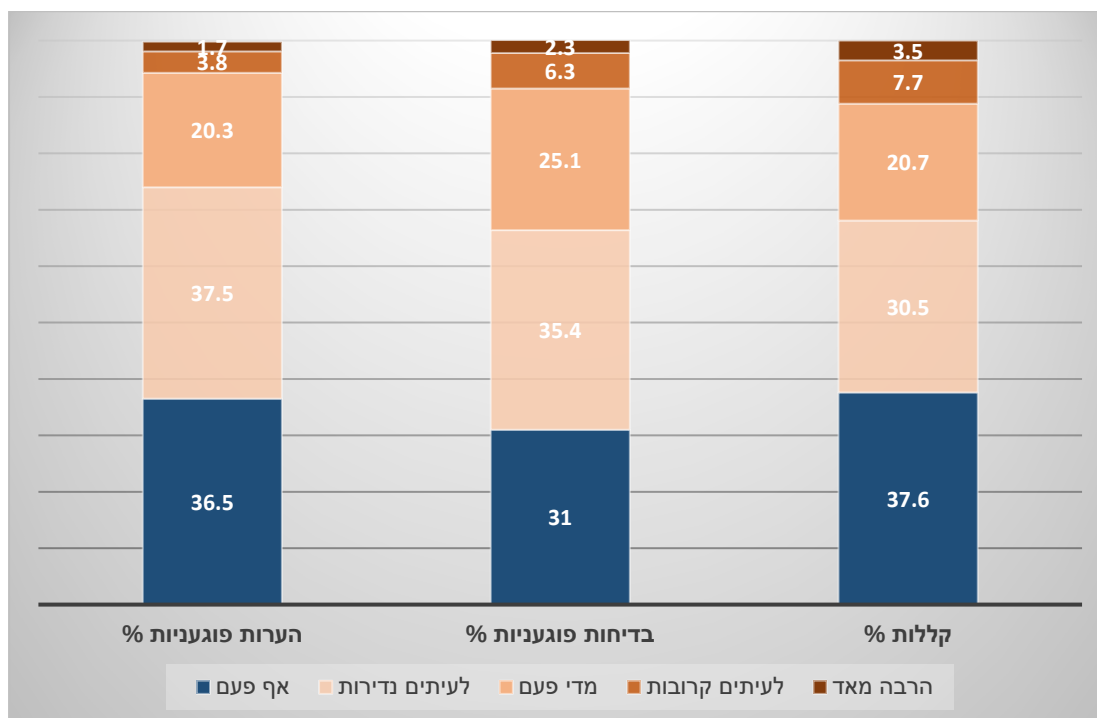
תרשים 10 מציג את התפלגות התשובות. שני שליש מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים חשופים להערות פוגעניות, קללות ובדיחות פוגעניות הקשורות לנטייה מינית או לזהות מגדר במסגרת לימודיהם במוסד להשכלה גבוהה. רבע עד שליש מהם (25.8% - 33.7%) חשופים להערות, קללות ובדיחות פוגעניות אלו ברמה בינונית-גבוהה.

תרשים 11 מציג את תדירות ההערות הפוגעניות, הקללות והבדיחות הפוגעניות הקשורות לנטייה מינית ולזהות מגדר על ידי סטודנטים, סגל (סגל הוראה ומרצים), מתרגלים, ואחרים הקשורים ללימודים, אך המפגש עמם הוא מחוץ לכותלי האוניברסיטה (כגון: מדריכים במסגרות הכשרה מעשית או התמחות). כפי שניתן לראות, ההערות הפוגעניות, הקללות והבדיחות הפוגעניות נאמרות בעיקרן על ידי סטודנטים אחרים הולמדים עם הסטודנטים והסטודנטיות הגאים. 60% מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים נחשפו להערות, קללות ובדיחות אלו מצד סטודנטים אחרים, רבע מהם נחשפו להם על ידי חלקם/רובם. הערות, קללות ובדיחות פוגעניות נאמרות גם על ידי אנשי הסגל – 22.2% מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים נחשפו להערות קללות ובדיחות פוגעניות אלו מאנשי סגל. אחוזים מועטים יותר (10%), נחשפו להערות, בדיחות וקללות הקשורות לנטייה מינית או לזהות מגדר מצד מתרגלים, אנשי סגל מנהלי, או מדריכים במסגרות ההכשרה או ההתמחות. ההערות, הקללות והבדיחות הפוגעניות נאמרות על ידי סטודנטים ב- 44 מוסדות לימוד שונים, ונאמרות על ידי אנשי סגל ומרצים ב 33 מוסדות להשכלה גבוהה, לרבות כל אוניברסיטאות המחקר, ורוב המכללות המתוקצבות.

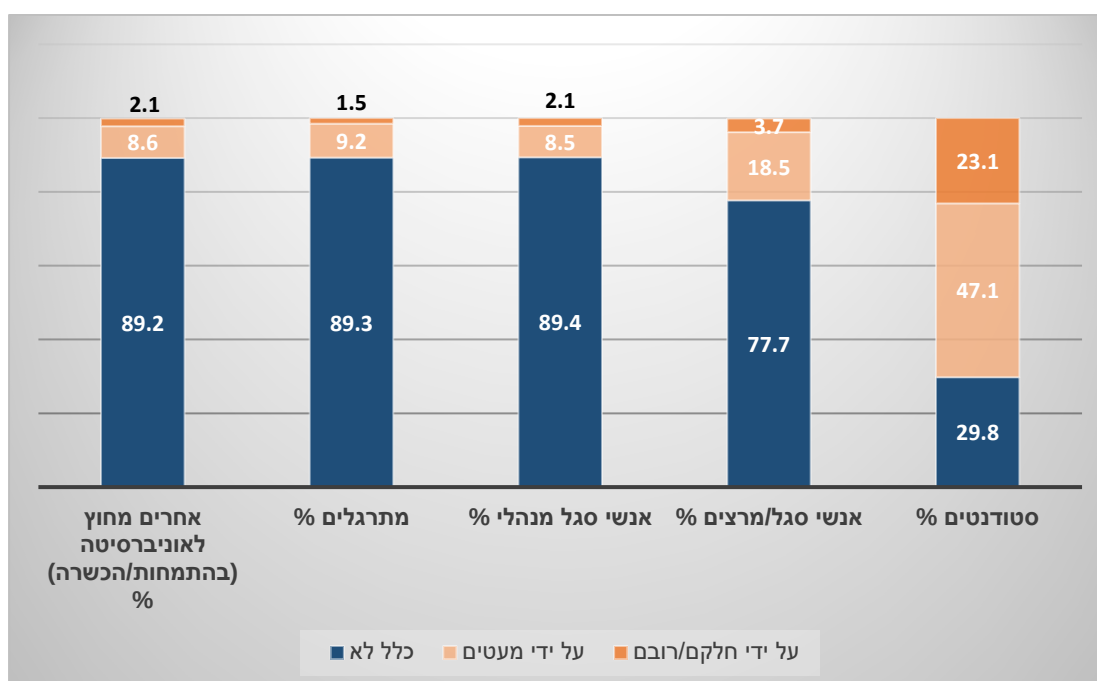
אחוזים גבוהים של סטודנטיות וסטודנטים גאים שומעים במסגרת הלימודים במוסדות להשכלה גבוהה הערות מסטודנטים אחרים לגבי התנהגות שאינה 'גברית' מספיק (76.2%) והערות על התנהגות שאינה 'נשית' מספיק (67.9%). הערות מסוג זה נאמרות גם על ידי 36% מאנשי הסגל האקדמי ומרצים.

לרוב הסטודנטים והסטודנטיות הגאים (80%) שמיעת הערות אלו מפריעה במידה גבוהה, ואילו למיעוט (16.8%) הן מפריעות במידה מועטה.

תרשים 10 – חשיפה להערות פוגעניות, בדיחות פוגעניות וקללות הקשורות לנטייה מינית או לזהות מגדר

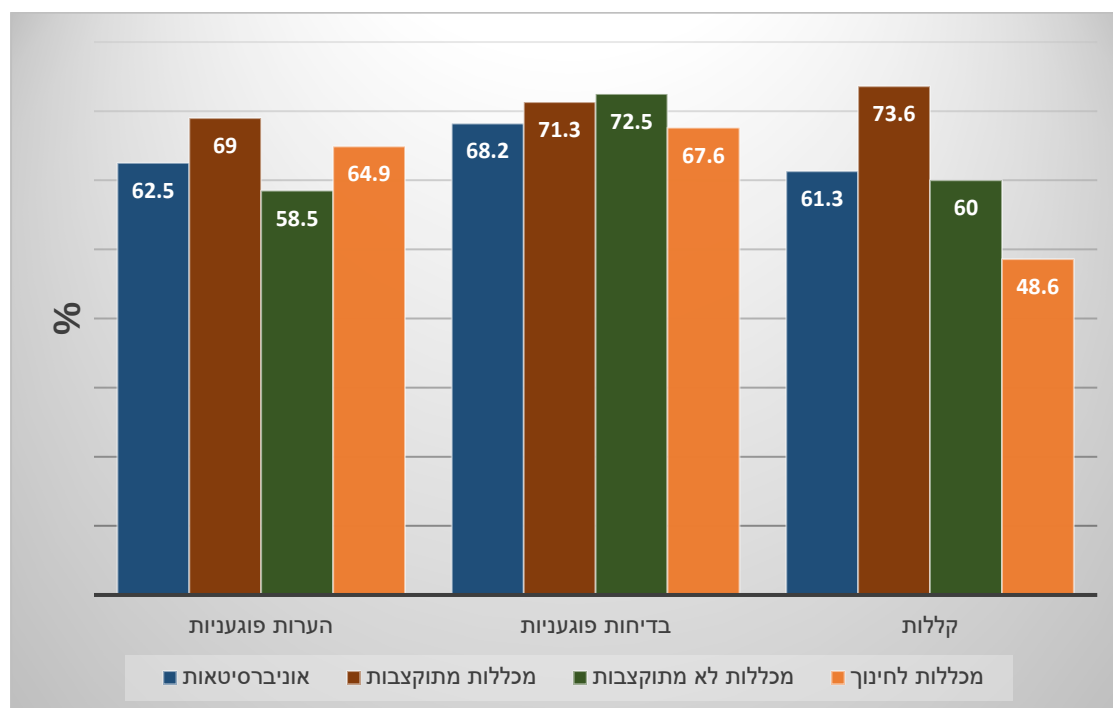

תרשים 11 – תדירות החשיפה להערות פוגעניות, קללות ובדיחות פוגעניות על ידי סטודנטים וסגל

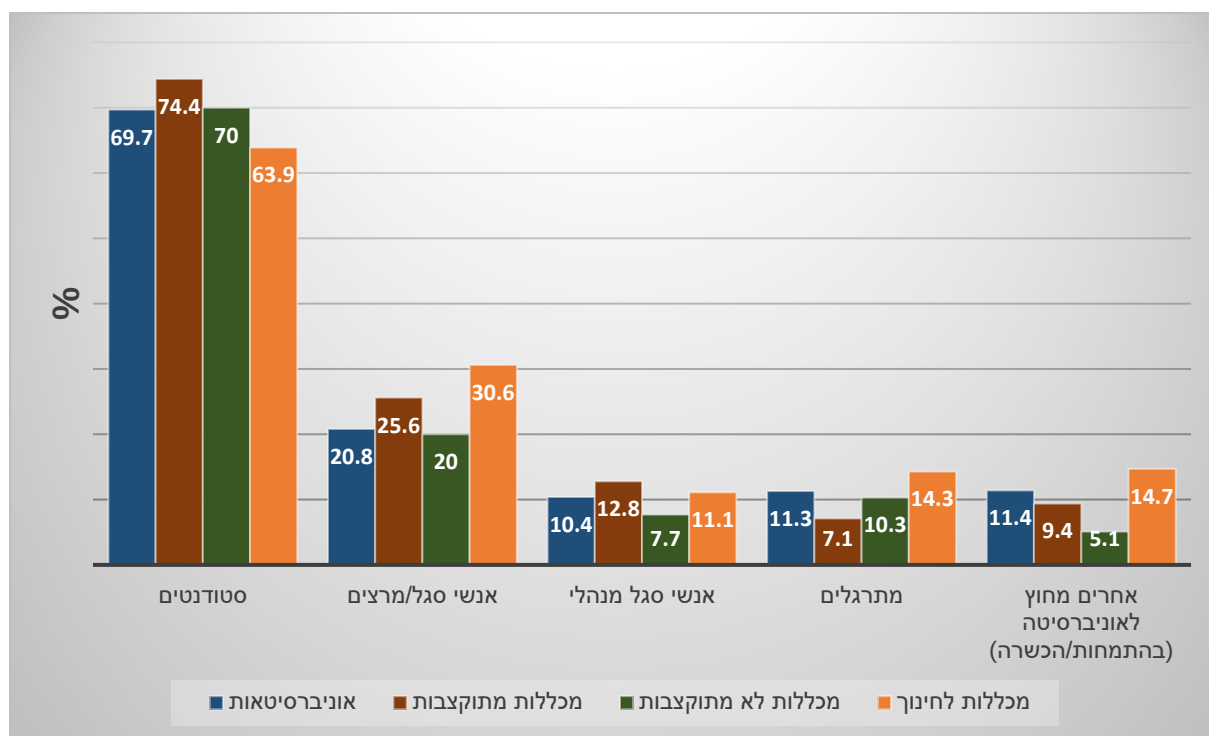

תרשימים 12, 13 מציגים את תדירות החשיפה להערות פוגעניות במוסדות ההשכלה הגבוהה השונים (האחוזים מייצגים את אחוז הסטודנטים שנחשפו להערות אלו, בכל סוג של תדירות). כפי שניתן לראות, היקף החשיפה להערות, בדיחות וקללות פוגעניות הקשורות לנטייה מינית ולזהות מגדר דומה בין המוסדות השונים. במכללות המתוקצבות שיעור ההערות והקללות הפוגעניות גבוה משאר סוגי המוסדות, ואילו היקף הקללות הפוגעניות נמוך במכללות לחינוך לעומת שאר סוגי המוסדות להשכלה גבוהה. שיעור ההערות, הקללות והבדיחות הפוגעניות שנאמרות על ידי סטודנטים גבוה במכללות המתוקצבות, ונמוך במכללות לחינוך בהשוואה לשאר סוגי המוסדות. בקרב מרצים, שיעור ההערות, הקללות והבדיחות הפוגעניות במכללות לחינוך הוא הגבוה ביותר, וגם במכללות המתוקצבות השיעור גבוה, יחסית למכללות מתוקצבות ואוניברסיטאות. שיעור ההערות הפוגעניות הללו בקרב מתרגלים ואחרים מחוץ למוסד (בהתמחות/הכשרה) גבוה במכללות לחינוך לעומת שאר סוגי המוסדות להשכלה גבוהה.

תרשים 12 – חשיפה להערות פוגעניות, בדיחות פוגעניות וקללות הקשורות לנטייה מינית או לזהות מגדר במוסדות להשכלה גבוהה השונים

**תרשים 13 – תדירות החשיפה להערות פוגעניות, קללות ובדיחות פוגעניות על ידי סטודנטים וסגל
במוסדות להשכלה גבוהה השונים**

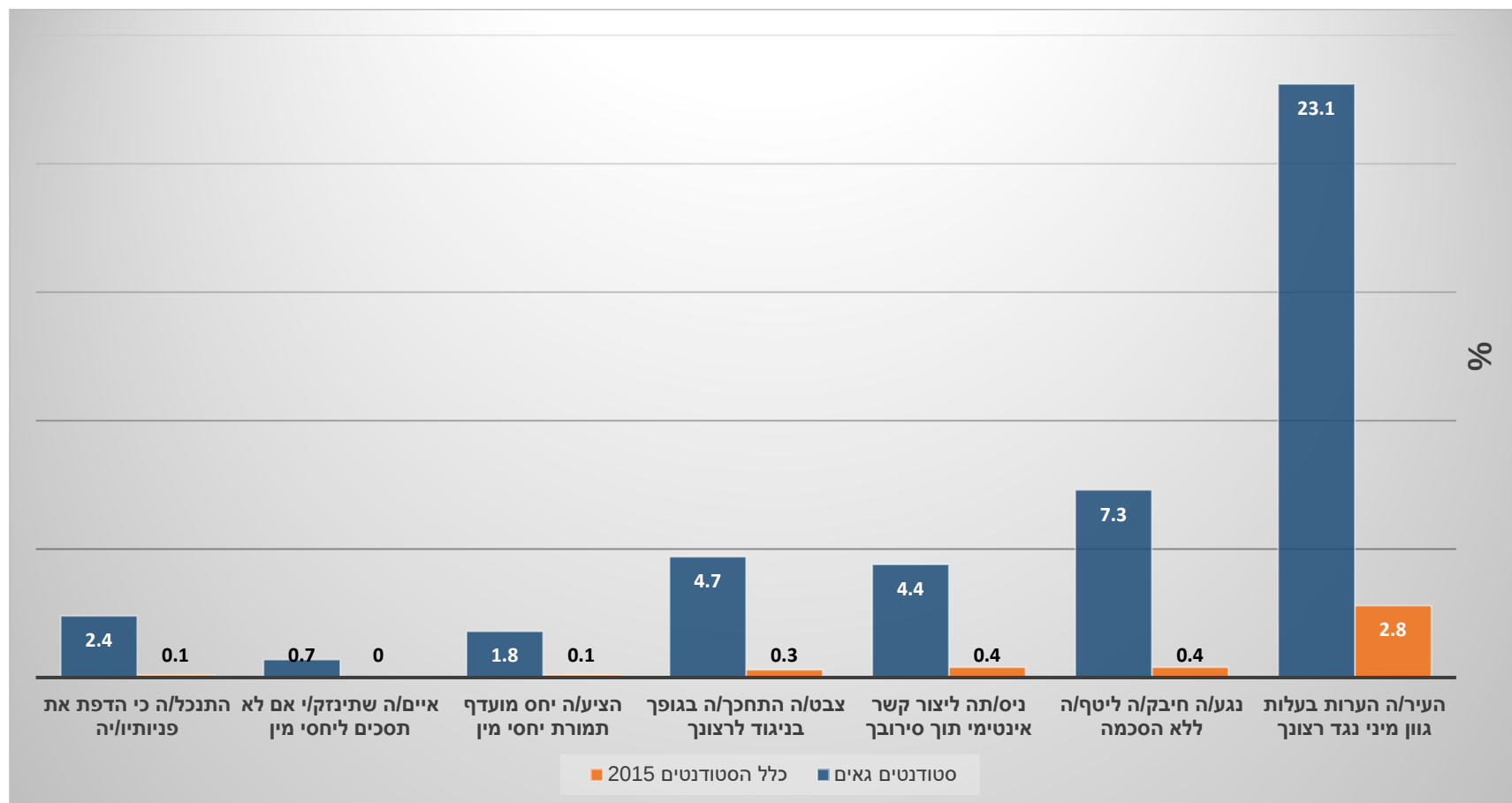

חוויות של הטרדה ואלימות כלפי סטודנטים גאים

המשיבים התבקשו לענות באיזו מידה חוו שורה של חוויות המוגדרות כהטרדה מינית במהלך לימודיהם. הפריטים נלקחו מתוך שאלון הטרדה מינית לכלל הסטודנטים, שמועבר על ידי התאחדות הסטודנטים מדי מספר שנים. תרשים 14 מציג את שיעור הסטודנטים והסטודנטיות הגאים שחוו הטרדות מיניות במהלך לימודיהם, בהשוואה לנתוני כלל הסטודנטים בסקר התאחדות הסטודנטים משנת 2015.

26.1% מכלל הסטודנטים והסטודנטיות הגאים חוו אחת מההטרדות המיניות שפורטו בשאלון, זאת לעומת 4% מכלל הסטודנטים בישראל (בשנת 2015). כלומר, סטודנטים וסטודנטיות גאים חוו הטרדה מינית פי 6.5 מכלל הסטודנטים בישראל. סוג ההטרדה הרווח ביותר בקרב הסטודנטים והסטודנטיות הגאים היה הערות בעלות גוון מיני שהופנו כלפיהם בניגוד לרצונם (23% חוו הטרדה זו). שיעור גבוה של סטודנטים וסטודנטיות (7.3%) חוו נגיעות, חיבוקים וליטופים בניגוד לרצונם. 4.7% חוו התחככות וצביטות בגופם בניגוד לרצונם, ואילו כ-4.5% חוו ניסיון ליצור איתם קשר אינטימי תוך כדי סירובם. כ-2.5% חוו התנכלות כיוון שלא שעו לפניות והצעות לקשר אינטימי, ואילו לכ-2% הוצע יחס מועדף תמורת קיום יחסי מין.

תרשים 14 – הטרדה מינית במסגרת הלימודים במוסדות ההשכלה הגבוהה – השוואה בין סטודנטים וסטודנטיות גאים לבין כלל הסטודנטים.

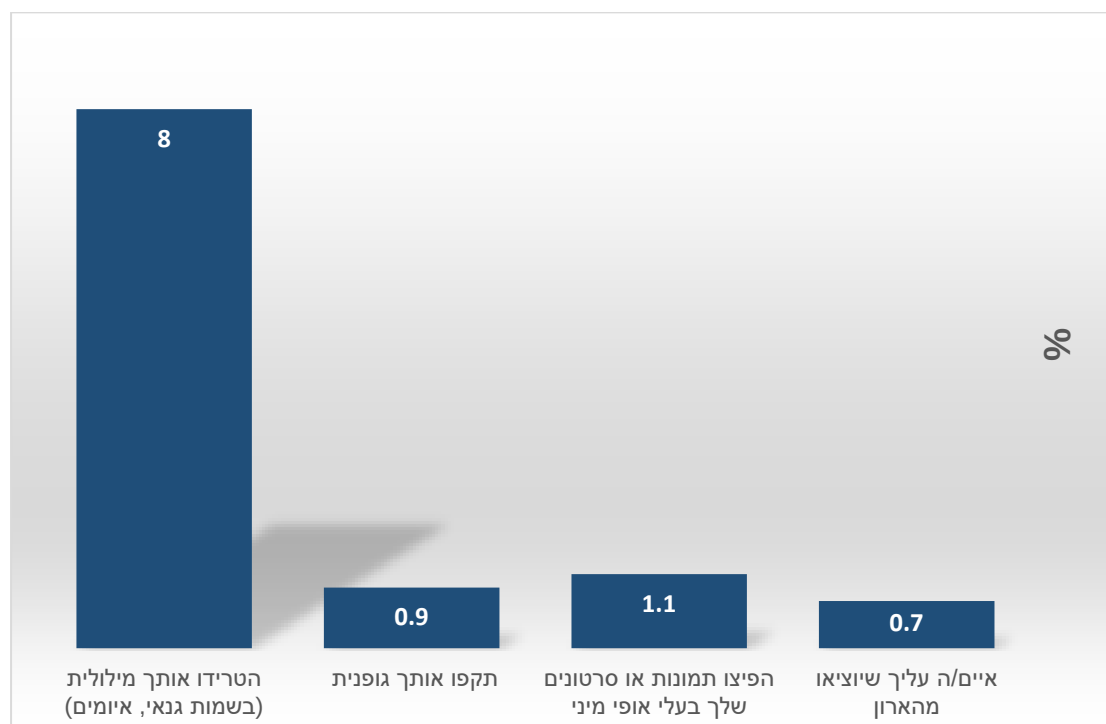
בנוסף לשורת הטרדות זו, שנבדקה גם בסקר כללי של התאחדות הסטודנטים, נשאלו המשיבים לגבי מספר חוויות נוספות הקשורות להטרדה ואלימות על רקע נטייה מינית וזהות מגדר. תרשים 15 מציג את שיעור המשיבים שחוו הטרדות אלו. ניתן לראות ש 8% מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים הוטרדו מילולית (בשמות גנאי ובאיומים) על רקע נטייתם המינית או זהותם המגדרית. בנוסף, כ 1% חווה תקיפה גופנית, ושיעור דומה חווה הפצת תמונות או סרטונים בעלי גוון מיני. שיעור נמוך יותר (0.7%) חווה איומים בהוצאה מהארון.

טבלה 4 מציגה את סוגי ההטרדות המיניות והתוקפנות על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, בחלוקה לפי מגדר (נשים לסביות, נשים ביסקסואליות, גברים הומואים, גברים ביסקסואלים, טרנסג'נדרים/יות). הטבלה מציגה את אחוז המוטרדים/ות בכל קבוצה, מתוך סך הקבוצה. ניתן לראות, שנשים ביסקסואליות וטרנסג'נדרים חווים הטרדות רבות יותר, בשיעורים גבוהים יותר, לעומת שאר הקבוצות, וכי גם גברים ביסקסואלים חווים הטרדות בשיעורים הגבוהים מגברים הומואים ומנשים לסביות.

בנוסף להטרדות אלו, נשאלו משתתפים טרנסג'נדרים האם במהלך לימודיהם פנו אליהם אנשי סגל אקדמי, מתרגלים או אנשי סגל מנהלי שלא במגדר המטרה בו ביקשו שיפנו אליהם. 45% מהטרנסג'נדרים דיווחו כי הדבר אירע במהלך לימודיהם, 17% דיווחו כי הדבר קורה באופן תדיר (יותר מ 6 פעמים).

הסטודנטים שחוו הטרדות מיניות ואלימות על רקע נטייתם המינית הם מ-33 מוסדות להשכלה גבוהה, הכוללים את כל אוניברסיטאות המחקר, כל המכללות המתוקצבות וחלק מהמכללות שאינן מתוקצבות.

תרשים 15 – הטרדות נוספות על רקע נטייה מינית וזהות מגדר שחוו סטודנטים גאים.

טבלה 4 – הטרדות על רקע נטייה מינית וזהות מגדר – השוואה בין קבוצות נטייה מינית וזהות מגדר

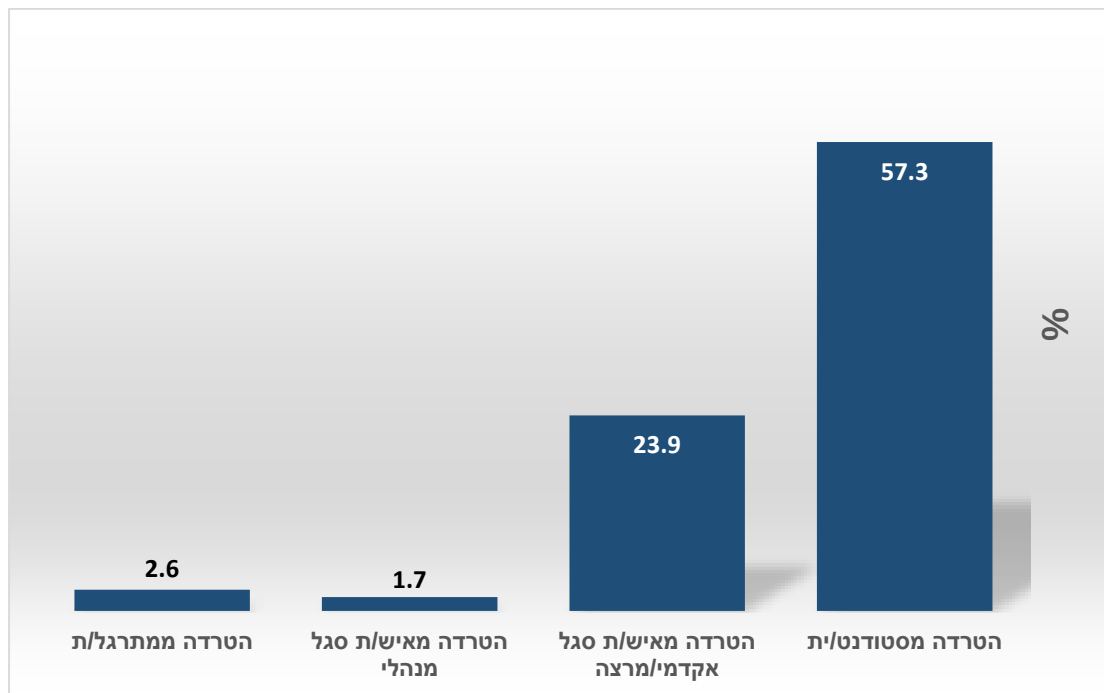
סוג ההטרדה	נשים לסביות *%	נשים ביסקסואליות %	גברים הומואים %	גברים ביסקסואלים %	טרנס* %	χ^2
העיר/ה הערות בעלות גוון מיני נגד רצונך	25.9	41.9	18.2	25.8	14.8	16.42**
נגע/ה חיבק/ה ליטף/ה ללא הסכמה	6.3	14.5	4.3	12.9	11.1	9.64*
ניס/תה ליצור קשר אינטימי תוך כדי סירובך	4.9	6.5	2.9	6.5	7.4	2.74
צבט/ה/התחכך/ה בגופך בניגוד לרצונך	2.5	9.7	3.4	6.5	7.4	5.87*
הציע/ה יחס מועדף תמורת יחסי מין	2.5	1.6	1.0	0.0	7.4	6.75*
איים/ה שתינזק/י אם לא תסכימ/י ליחסי מין	0.0	1.6	0.5	0.0	3.7	4.96*
התנכל/ה כי הדפת את פניותי/ה	2.5	0.0	1.4	9.7	3.7	10.3*
איים/ה עליך שיוציא/תוציא אותך מהארון	1.2	0.0	1.0	0.0	0.0	1.32
הפיצ/ה תמונות וסרטונים מיניים שלך	1.2	1.6	1.0	0.0	0.0	0.89
הטרדי/ה אותך מילולית (בשמות גנאי, אימים)	0.0	1.6	1.0	0.0	3.7	3.42*

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$

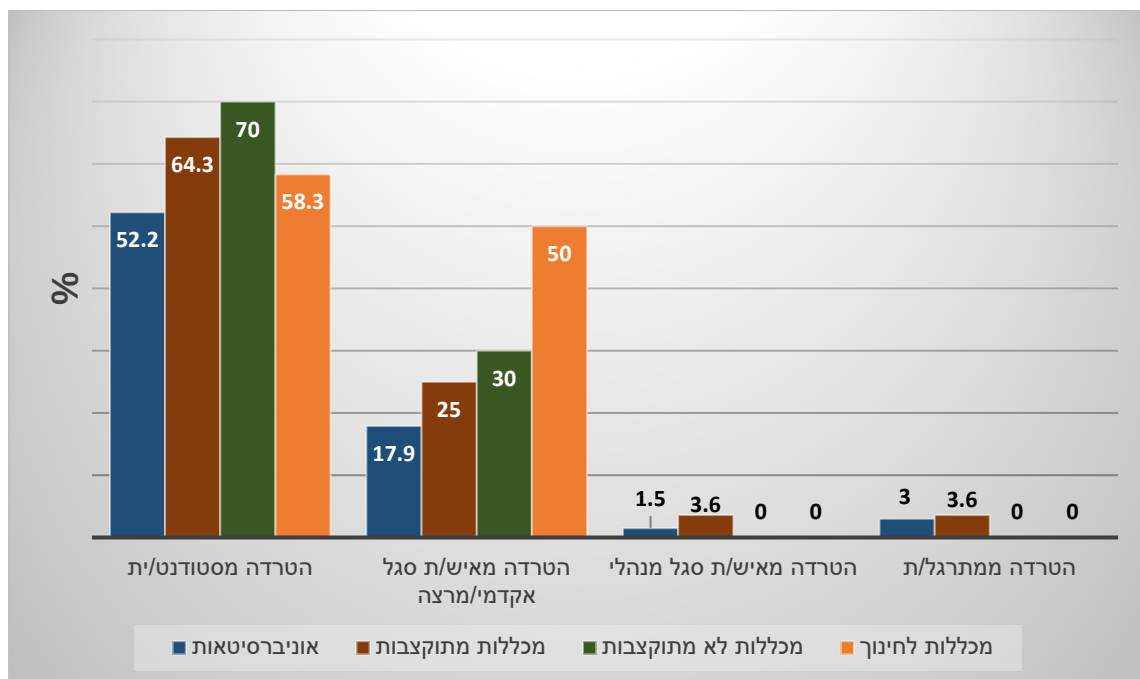
*בשל מספר מועט, יחסית, של טרנסג'נדרים, לא ניתן היה לחשב שיעור נפרד ל FtM, MtF; האחוז המצוין הוא מתוך כלל הקבוצה (לדוגמא: אחוז הנשים הלטביות שחוו הטרדה ספציפית מתוך כלל הנשים הלטביות).

תרשים 16 מציג את הממצאים אודות זהות המטרידים והתוקפים. ניתן לראות, כי רוב המוטרדים הוטרדו על ידי סטודנט/ית אחר/ת. כרבע מהמוטרדים/ות, הוטרדו על ידי איש/ת סגל או מרצה. מיעוטים הוטרדו על ידי אנשי סגל מנהלי או מתרגלים/ות. תרשים 17 מציג את זהות המטרידים והתוקפים לפי חלוקה למוסדות ההשכלה הגבוהה. ניתן לראות כי אחוז המוטרדים מסטודנטים/יות אחרים/ות גבוה יותר במכללות לא מתוקצבות ובמכללות מתוקצבות, לעומת האוניברסיטאות. אחוז המוטרדים מאנשי/ות סגל אקדמי ומרצים גבוה בצורה ניכרת במכללות לחינוך לעומת מוסדות אחרים, והנמוך ביותר, יחסית, באוניברסיטאות. באוניברסיטאות ובמכללות המתוקצבות סטודנטים מוטרדים על ידי אנשי סגל מנהלי ומתרגלים (בשיעורים נמוכים, יחסית), בעוד שבמכללות הלא מתוקצבות ובמכללות לחינוך לא דווחו הטרדות מצד אנשי סגל מנהלי ומתרגלים במדגם הסטודנטים והסטודנטיות הגאים הנוכחי.

תרשים 16 – זהות המטרידים והתוקפים

תרשים 17 – זהות המטרידים והתוקפים לפי סוגי מוסדות השכלה גבוהה

רוב המוטרדים/ות (87.4%) לא פנו בנושא לממונים. 7% ציינו כי לא ידעו למי עליהם לפנות. 2.3% ציינו כי פנו לממונה על הטרדות מיניות, והתלונה טופלה כראוי. 6% ציינו כי פנו לממונה על הטרדות מיניות במוסד להשכלה גבוהה שבו לומדים, אולם לטענתם התלונה 'טויחה'.

סטודנטים רבים אינם מכירים את הנהלים הקיימים נגד הטרדה ואינם יודעים למי לפנות. 43% מהסטודנטים הגאים ציינו כי אינם יודעים אם קיימים נהלים נגד הטרדה או התעמרות על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, או שכאלו אינם קיימים. 42.7% ציינו כי הם יודעים שקיימים נהלים כאלה, אך אינם יודעים מה הם אומרים. 43% ציינו כי אינם יודעים למי עליהם לפנות במידה והם או חבריהם יחוו הטרדה או התעמרות על רקע נטייה מינית או זהות מגדר. 62.2% ציינו כי במוסד הלימודים שלהם אין איש סגל אליו ניתן לפנות במקרה של קושי, מצוקה או הטרדה על בסיס נטייה מינית או זהות מגדר, ו-71% ציינו כי אין גורם דומה באגודת הסטודנטים אליו ניתן לפנות במקרה שכזה.

חשש מחשיפת הנטייה המינית או זהות המגדר במוסדות להשכלה גבוהה

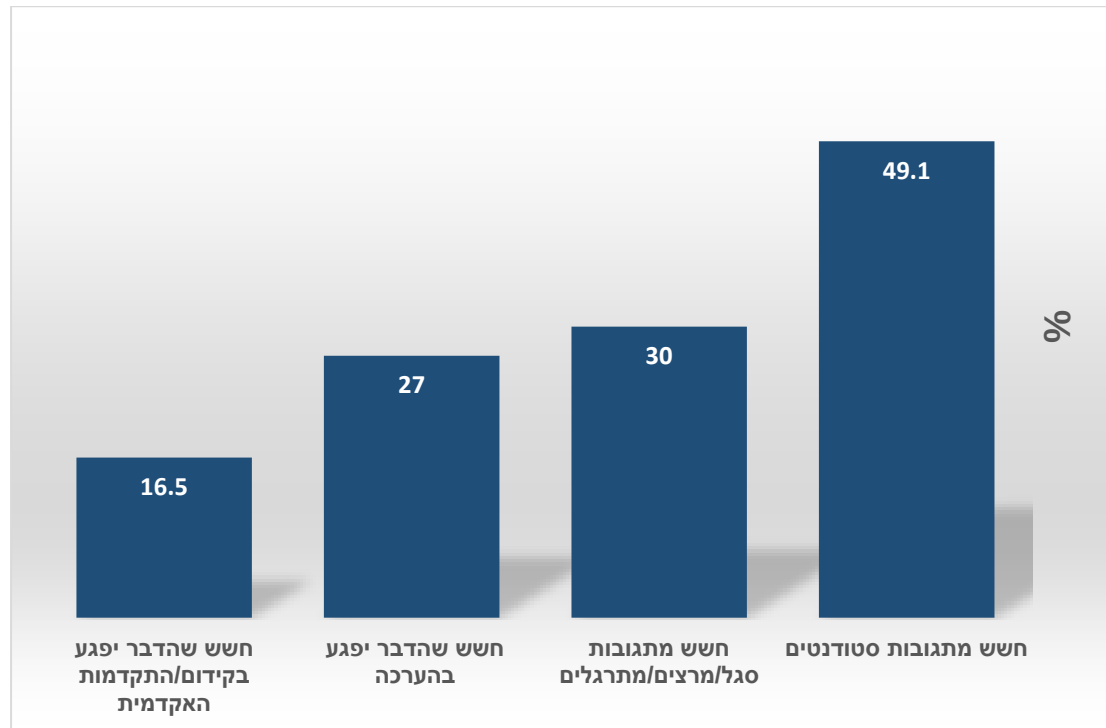
רוב והסטודנטיות הגאים במחקר (61.1%) נמנעו מלחשוף את נטייתם המינית או זהותם המגדרית במסגרת לימודיהם במוסד להשכלה גבוהה. תרשים 18 מציג את הסיבות בגללן חוששים המשיבים/ות לחשוף את נטייתם המינית או זהותם המגדרית. ניתן לראות כי כמחצית מהסטודנטים והסטודנטיות שנמנעו לחשוף את נטייתם המינית או זהותם המגדרית, חששו מתגובות סטודנטים אחרים; כשליש חששו מתגובות הסגל האקדמי וחששו שהדבר יפגע בהערכה כלפיהם. 16.5% חששו שחשיפת נטייתם המינית או זהותם המגדרית תפגע ביכולת הקידום האקדמית שלהם בעתיד.

תרשים 19 מציג את הסיבות לחשש בחלוקה למוסדות להשכלה הגבוהה השונים. ניתן לראות שהחשש בקרב סטודנטים באוניברסיטאות גבוה יותר מהחשש במוסדות להשכלה גבוהה אחרים מתגובות סטודנטים, מתגובות מרצים וסגל, וחשש שהדבר יפגע בהתקדמות האקדמית. גם במכללות שאינן מתוקצבות קיים חשש של סטודנטים וסטודנטיות גאים – מתגובות סטודנטים, ושהיציאה מהארון תפגע בהערכה כלפיהם – בהשוואה למכללות מתוקצבות ומכללות לחינוך. במכללות לחינוך, מידת החשש של הסטודנטים והסטודנטיות הגאים הוא הנמוך ביותר מכלל סוגי המוסדות.

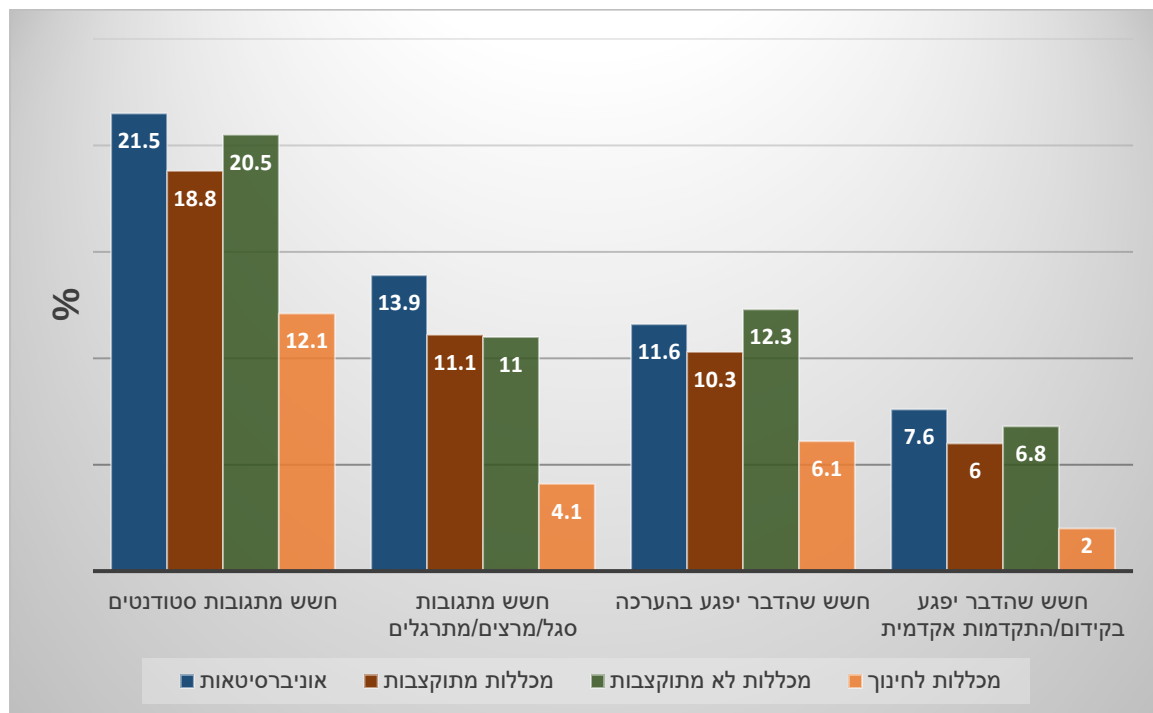
כשליש מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים (30%) ציינו כי במהלך לימודיהם חששו לכתוב עבודה אקדמית הקשורה לנטייה מינית, זהות מגדר, או לקהילה הגאה. המשיבים ביקשו לפרט באופן מילולי מה היה החשש בכתובת עבודה מסוג זה. בין הסיבות שצוינו היו: העובדה שהמרצה דתי/ת או מבוגר/ת, וחשש שהדבר ישפיע על עמדתו/ה בנושא ועל הערכת העבודה; אופי דתי של מוסד ההשכלה הגבוהה; חשש מחשיפה אישית: אם אכתוב עבודה בנושא, הדבר יחשוף שהסטודנט/ית הוא גאה; חשש שהדבר ייתפס כ'החצנה' של הנטייה המינית או זהות המגדר.

כחמישית מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים המשמשים מתרגלים ועוזרי הוראה (21.4%) חשו שנטייתם המינית או זהותם המגדרית משפיעים על היחס כלפיהם כעוזרי הוראה או מתרגלים/ות. רובם (66%) חשו כי ההשפעה היא לשלילה: שהדבר יפגע בקידום שלהם, או שהידיעה בדבר נטייתם המינית או זהותם המגדרית תרחיק מהם אנשים שהם אמורים לעבוד עמם.

תרשים 18 – הסיבות בגין נמנעים סטודנטים וסטודנטיות גאים מלחשוף את נטייתם המינית או זהותם המגדרית

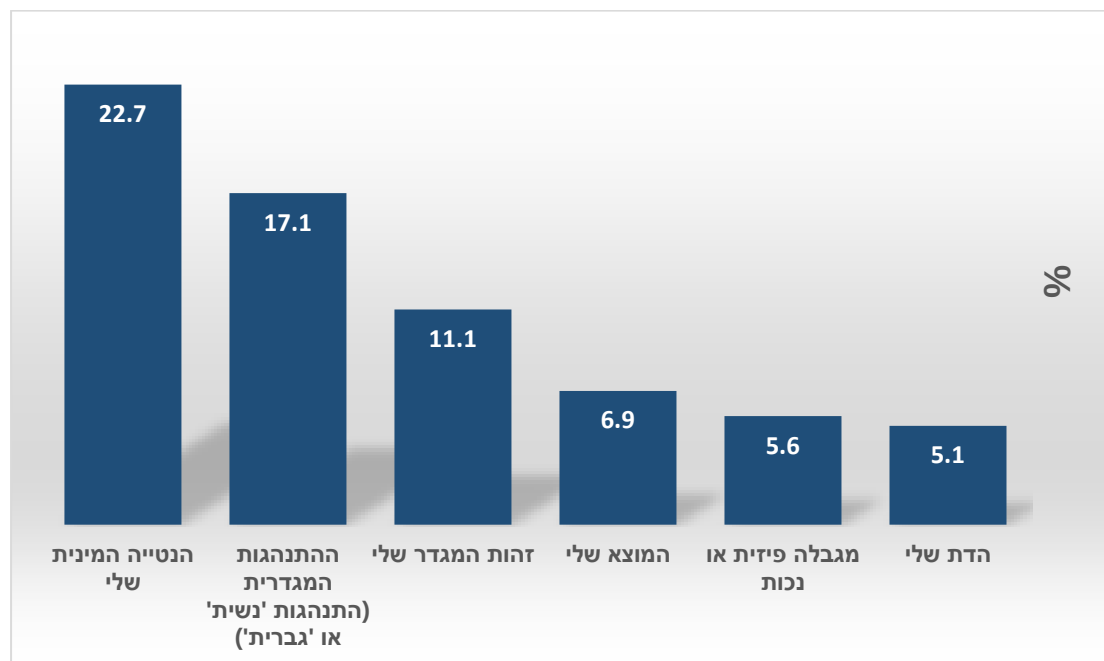
תרשים 19 – הסיבות בגין נמנעים סטודנטים וסטודנטיות גאים מלחשוף את נטייתם המינית או זהותם המגדרית במוסדות להשכלה גבוהה השונים

תחושת ביטחון ונוחות במוסד ההשכלה הגבוהה

כמחצית מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים (50.7%) חשים ביטחון במידה רבה מאד במוסד ההשכלה הגבוהה בו הם לומדים. אחרים, חשים תחושת בטחון ברמות נמוכות יותר, כאשר 13.7% מהם חשים בטחון ברמה נמוכה/נמוכה מאד. המשיבים התבקשו לציין, האם נמנעו מפעילויות לימודיות או חברתיות כתוצאה מהעדר תחושת ביטחון במוסד להשכלה גבוהה. 28.7% מהסטודנטים/יות שצינו שאינם חשים בטחון במוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים, ציינו כי לא נכחו בשיעור בשל תחושת חוסר הביטחון. 27.4% מהסטודנטים/יות שלא חשים בטחון ציינו כי לא הגיעו לפעילות לימודית או חברתית הקשורה ללימודים. המשיבים נשאלו מהן הסיבות לתחושת חוסר הביטחון שהם חשים במוסד להשכלה גבוהה. תרשים 20 מציג את הנתונים. ניתן לראות, כי הסיבות הבולטות ביותר לתחושת חוסר הביטחון והנוחות במוסד להשכלה גבוהה הן הנטייה המינית, התנהגות מגדרית שאינה 'גברית' או 'נשית' מספיק, וזהות המגדר.

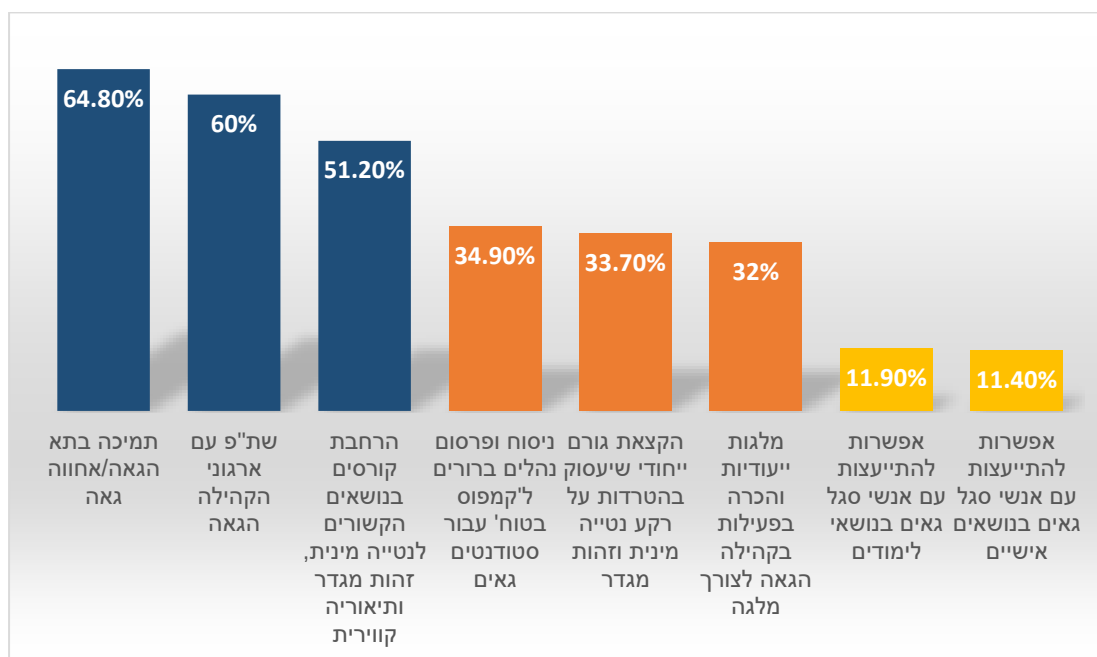
תרשים 20 – הסיבות להעדר תחושת ביטחון במוסד להשכלה גבוהה

מה חשוב לסטודנטים הגאים במוסד ההשכלה הגבוהה בו הם לומדים?

בנוסף לשאלות המחקר שתוארו, נשאלו המשיבים לגבי דעתם אודות התייחסות מוסד ההשכלה הגבוהה בו הם לומדים כלפי סטודנטים וסטודנטיות גאים. המשיבים התבקשו לדרג את מידת חשיבותן של פעולות ליצירת אקלים מיטבי עבור סטודנטים גאים. תרשים 21 מציג את אחוז המשיבים שצינו את הפעולה בשלוש העדיפויות הראשונות. כפי שניתן לראות, הסטודנטים והסטודנטיות הגאים מעוניינים, בעדיפות ראשונה, בתמיכת מוסד הלימודים בתא הגאה/אחווה גאה, שיתוף פעולה עם ארגוני הקהילה, והרחבת קורסים בנושאים הקשורים לנטייה מינית, זהות מגדר ותיאוריה קווירית. בעדיפות שניה ציינו ניסוח ופרסום נהלים ברורים לקמפוס בטוח, הקצאת גורם ייעודי שיעסוק בהטרדות על בסיס נטייה מינית וזהות מגדר, ומלגות ייעודיות לסטודנטים גאים על בסיס התנדבות בקהילה הגאה. בעדיפות השלישית ציינו הסטודנטיות והסטודנטים אפשרות להתייעץ עם אנשי סגל גאים בעניינים אישיים ובענייני לימודים.

תרשים 21 – המלצות סטודנטים גאים ליצירת קמפוס בטוח

המשיבים התבקשו לציין עד כמה היחס לנושא הנטייה המינית, זהות המגדר והקהילה הגאה על ידי מוסד ההשכלה הגבוהה היה שיקול בבחירת מוסד הלימודים. רוב הסטודנטים (63.4%) ציינו כי הדבר לא היווה שיקול כלל בבחירת מוסד הלימודים, כלומר – הם לא חשבו על כך טרם בחירת מוסד הלימודים. עם זאת, כאשר נשאלו האם פרסום של מוסד השכלה גבוהה על עובדת היותו מקום מיטב ומזמין לסטודנטים גאים, או תומך בקהילה הגאה - היה לדעתם מהווה שיקול בבחירת מסגרת ההשכלה הגבוהה – רוב הסטודנטים (83%) ציינו כי במידה והיה פרסום ברור לתמיכה זו – הדבר היה מהווה שיקול בבחירתם. 20% מהם ציינו כי הדבר היה מהווה שיקול גבוה בהכרעתם להיכן להירשם ללימודים.

קשרים בין משתנים

על מנת לבדוק את הקשרים בין משתני המחקר השונים, נבנו המשתנים הבאים:

אקלים שאינו בטוח – משתנה זה הורכב מ 6 הפריטים הבדוקים באיזו מידה חשופים המשיבים ל: הערות פוגעניות הקשורות לנטייה מינית ולזהות מגדר, קללות, בדיחות פוגעניות, דוגמאות פוגעניות בקורסים, חומרי לימוד פוגעניים בסילבוסים, אפליה במענה אדמיניסטרטיבי. המענה לכל אחד מהפריטים האלה הוא בסולם הנע בין: 1 – 'אף פעם' לבין 5 – 'הרבה מאד'. ציון האקלים שאינו בטוח מורכב מממוצע הפריטים, ויכול לנוע בין 1-5, כאשר ציון גבוה מצוין אקלים שאינו בטוח כלפי סטודנטים גאים. מהימנות הפריטים נבדקה על ידי מבחן אלפא קורנברך ונמצאה גבוהה 0.81. α

מידת שביעות רצון ממסגרת ההשכלה הגבוהה – נמדדה על ידי חמישה פריטים שבדקו שביעות רצון מהלימודים: רמת הקורסים, טיב הוראת המרצים, שירותי ספריה, תכנית לימודים, סביבת ההוראה. התשובות נעו בין: 1 – 'בכלל לא שבע רצון' לבין 4 – 'שבע רצון במידה רבה'. ציון שביעות הרצון מהלימודים חושב כממוצע חמשת הפריטים. ציון גבוה מצוין שביעות רצון גבוהה מהלימודים. בבדיקת מהימנות אלפא קורנברך נמצאה מהימנות גבוהה 0.82. α

הטרדות על רקע נטייה מינית ו/או זהות מגדר – משתנה דיכוטומי, שהורכב מהתשובות לפריטי ההטרדה המינית והאלימות אותם חוו המשיבים. במשתנה זה, 1 = המשיב/ה הוטרדו (לפחות פעם אחת במהלך לימודיהם); 0 = המשיב/ה לא הוטרדו (מהלך לימודיהם).

מידת הביטחון במוסד ההשכלה הגבוהה – נמדדה על ידי הפריט בו נשאלו המשיבים האם הם חשים בטוח במוסד להשכלה גבוהה בו הם לומדים. התשובות חולקו לשניים: 1 = לא חש/ה ביטחון; 0 = חש/ה ביטחון.

שאיפות אקדמיות – פריט, בו התבקשו המשיבים לציין מהו התואר הגבוה ביותר אליו הם שואפים בחייהם. התשובות לפריט זה היו: 1 = תואר ראשון; 2 = תואר שני; 3 = תואר שלישי. ציון גבוה מצוין שאיפות אקדמיות גבוהות.

מצוקה ורווחה נפשית – נבדקה על ידי באמצעות גרסה מקוצרת של שאלון בריאות נפשית, שפותח על ידי Veit and Ware (1983). במחקר הנוכחי נעשה שימוש בשאלון המקוצר של איז'ק (2002), שנמצא בשימוש במחקרים שונים בקרב האוכלוסייה הישראלית, כולל במחקר שהשווה בריאות נפשית של הומואים, לסביות וביסקסואלים בהשוואה להטרוסקסואלים (לדוגמא, אטלן, 2010; Shilo & Mor, 2014). המשתתפים התבקשו לציין את תשובותיהם לכל פריט על גבי סולם ליקרט בן חמש דרגות, הנע בין 1 (אף פעם לא) לבין 6 (תמיד). ציון הרווחה הנפשית מחושב מסכום שבע התשובות לפריטים המרכיבים את מדד הרווחה הנפשית (פריטים: 1,2,3,7,8,12,14) ונע בין 7-42, כאשר ציון גבוה מצוין רווחה נפשית גבוהה. ציון המצוקה הנפשית מורכב מסכום 8 הפריטים המרכיבים את מדד המצוקה הנפשית (פריטים: 4,5,6,9,10,11,13,15) ונע בין 8-48, כאשר ציון גבוה מצוין מצוקה נפשית גבוהה. מהימנות סולם הרווחה הנפשית נבדקה ונמצאה 0.90, α , ואילו מהימנות המצוקה הנפשית 0.89. α

מגדר – משתנה דיכוטומי, שבו 1 = אישה; 0 = גבר

נטייה מינית – משתנה דיכוטומי שבו 1 = ביסקסואל/ית או הגדרה מולטי-משיכתית אחרת; 0 = הומו/לסביות.

זהות מגדר – משתנה דיכוטומי שבו 1 = טרנסג'נדר; 0 = סיסג'נדר.

גיל – משתנה רציף.

טבלה 5 מציגה את הקשרים שנמצאו בין המשתנים. ניתן לראות כי סטודנטים וסטודנטיות מבוגרים, ונשים, חשים תחושת חוסר בטחון במוסד להשכלה גבוהה. בנוסף, נמצאו קשרים מובהקים בין תחושת חוסר בטחון במוסד להשכלה גבוהה לבין חוויות של הטרדה על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, ושל אקלים לא בטוח. נמצא קשר שלילי מובהק בין תחושת חוסר בטחון לבין שביעות רצון מהמוסד להשכלה גבוהה, המצביע על כך שככל שאנשים חשים יותר חוסר בטחון במוסד להשכלה גבוהה, כך הם פחות שבעי רצון מהמוסד. חוויות של הטרדה על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, נמצאו בקשר מובהק עם נטייה מינית, שביעות רצון מהלימודים, מצוקה נפשית ואקלים לא בטוח. המשמעות היא, שביסקסואלים/יות חווים יותר הטרדה לעומת הומואים ולסביות, וכי אנשים שמוטרדים על רקע נטייתם המינית או זהותם המגדרית פחות שבעי רצון מהלימודים, ומצוקתם הנפשית גבוהה. כמצופה, אנשים שחווים הטרדות נמצאים במסגרות בהן האקלים פחות בטוח. בנוסף, נמצא קשר שלילי מובהק בין אקלים לא בטוח לבין שביעות רצון מהלימודים. ככל שהאקלים לא בטוח, כך יורדת שביעות הרצון מהלימודים.

מצוקה נפשית נמצאה קשורה בקשר מובהק עם זהות מגדר ונטייה מינית: טרנסג'נדרים וביסקסואלים נמצאו עם רמות מצוקה נפשית גבוהות יותר מאשר הומואים ולסביות. בנוסף, נמצאו קשרים מובהקים בין מצוקה נפשית לבין הטרדה על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, תחושת חוסר בטחון במוסד להשכלה גבוהה, ואקלים לא בטוח, וקשר שלילי מובהק בין מצוקה נפשית לבין שביעות הרצון מהלימודים. רווחה נפשית נמצאה קשורה קשר שלילי מובהק לזהות מגדר ולתחושת חוסר בטחון, וקשר חיובי מובהק עם שביעות רצון מהלימודים.

לא נמצאו הבדלים בין המשתנים בהתאם לסוג מוסד הלימודים (אוניברסיטה, מכללה מתוקצבת/לא מתוקצבת, מכללה לחינוך).

טבלה 5 – קשרים בין המשתנים

	משתנה	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	גיל	-									
2	זהות מגדר (טרנס*)	.03	-								
3	נטייה מינית (בי)	-.11**	-.04	-							
4	מגדר (אישה)	-.06	.13**	.29**	-						
5	הטרדה (כן)	-.07	.03	.17**	.16**	-					
6	תחושת חוסר ביטחון	.12*	-.16**	.08	.16**	.16**	-				
7	שאיפות אקדמיות	-.04	-.07	-.03	.04	.05	.07	-			
8	שביעות רצון לימודים	-.03	.12**	.03	-.10*	-.11*	-.28**	.12*	-		
9	רווחה נפשית	.09	-.10*	-.06	.01	-.06	-.25**	-.02	.21**	-	
10	מצוקה נפשית	-.07	.16**	.11*	.08	.15**	.19**	.06	-.19**	-.57**	-
11	אקלים לא בטוח	-.09	-.06	.10*	.12*	.35**	.41**	.02	-.21**	-.08	.17**

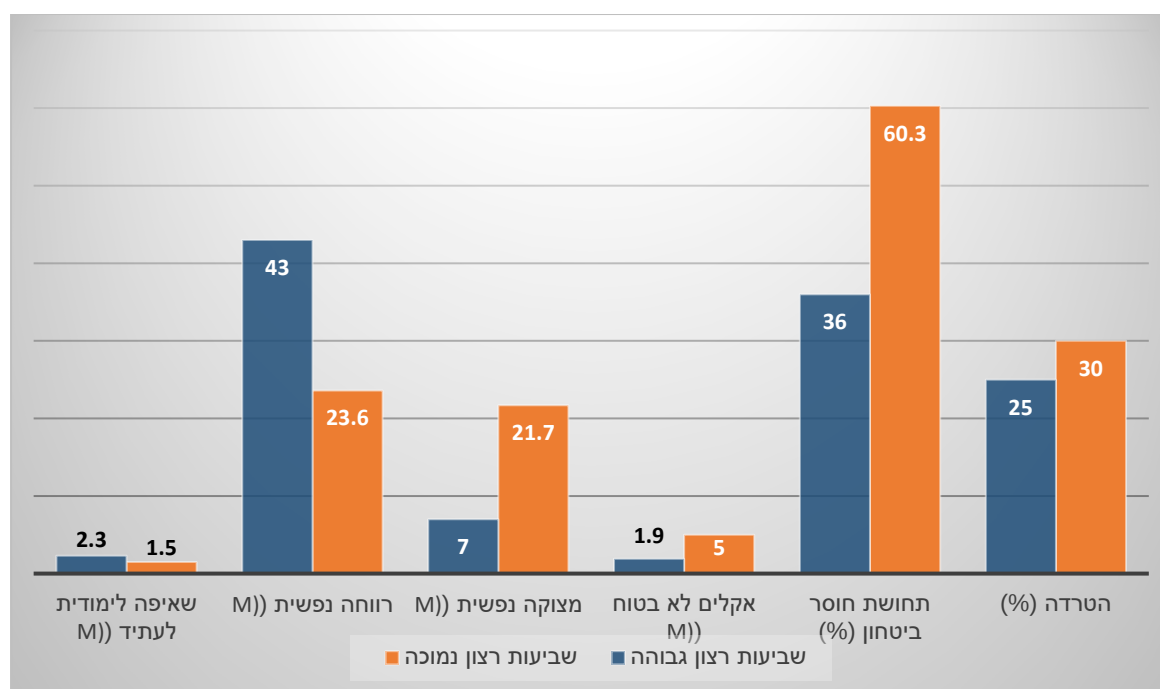
* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$

על מנת לבדוק את מידת ההשפעה שיש למשתנים השונים הקשורים לאקלים הלא בטוח על שביעות הרצון מהמוסד להשכלה גבוהה ועל המצוקה הנפשית של הסטודנטים והסטודנטיות הגאים, נערכו מספר ניתוחים. ראשית, חולקו המשתנים 'מצוקה נפשית' ו'שביעות רצון ממוסד ההשכלה הגבוהה' בצורה דיכוטומית (על בסיס החציון של כל משתנה), ונערכו מבחני T למדגמי בלתי תלויים (לבדיקת הבדלים בממוצעי המשתנים הרציפים) ומבחני חי-בריבוע (לבדיקת הבדלים במשתנים הדיכוטומיים).

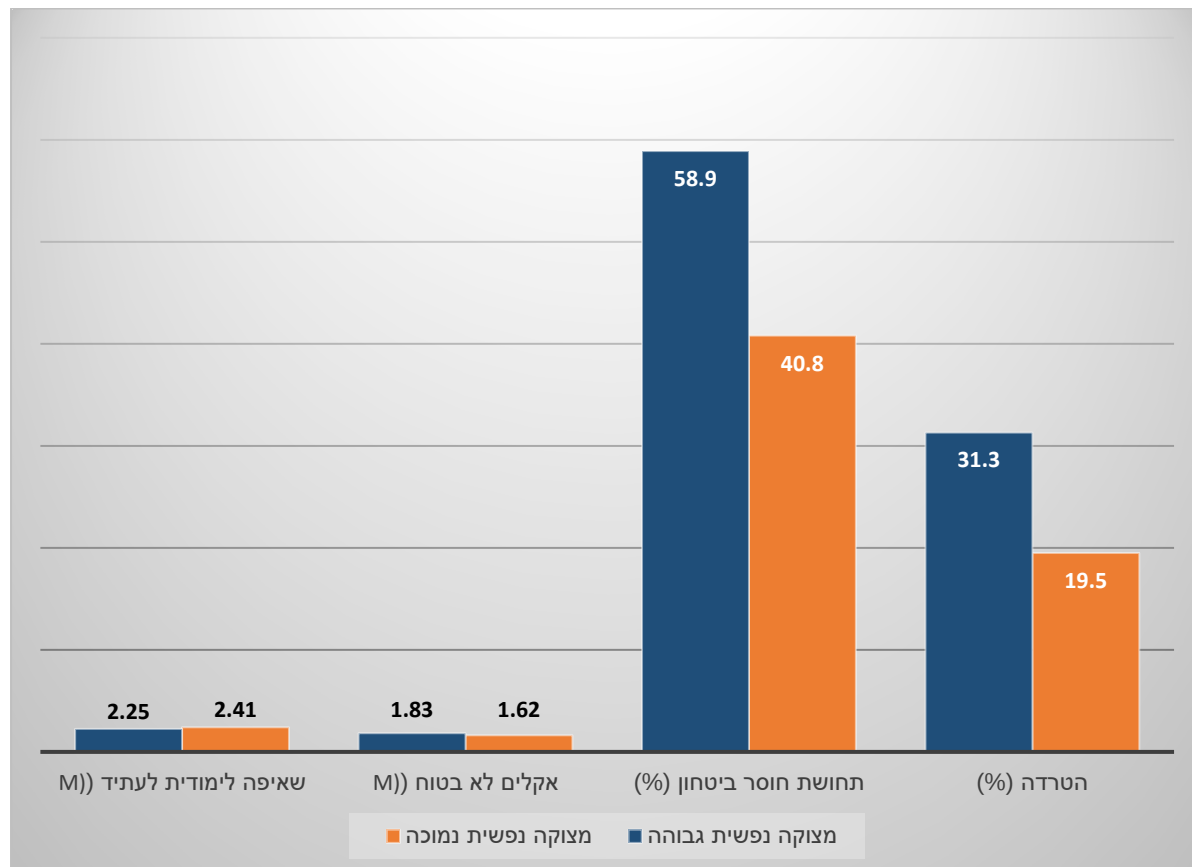
תרשים 22, מציג את ההבדלים בין משתני האקלים המרכזיים, בין הסטודנטים והסטודנטיות הגאים בעלי שביעות הרצון הנמוכה ממוסד ההשכלה הגבוהה לבין הסטודנטים והסטודנטיות הגאים בעלי שביעות הרצון הגבוהה. כל ההבדלים נמצאו מובהקים. כפי שניתן לראות, סטודנטים בעלי שביעות רצון נמוכה מהלימודים במוסד ההשכלה הגבוהה הם סטודנטים שחווים יותר הטרדה על רקע נטייתם המינית או זהותם המגדרית, בעלי תחושת חוסר ביטחון גבוהה יותר, נמצאים במוסדות המאופיינים באקלים לא בטוח ברמות גבוהות, בעלי מצוקה נפשית גבוהה ורווחה נפשית נמוכה, ושאפוזיהם לעתיד האקדמי נמוכות יותר, בהשוואה לסטודנטים וסטודנטיות גאים ששביעות הרצון שלהם ממוסד ההשכלה הגבוהה היא גבוהה, לעומת סטודנטים וסטודנטיות גאים שמצוקתם הנפשית נמוכה.

תרשים 23, מציג את ההבדלים בין משתני האקלים המרכזיים, בין הסטודנטים והסטודנטיות הגאים בעלי המצוקה הנפשית הנמוכה, לבין הסטודנטים והסטודנטיות הגאים בעלי המצוקה הנפשית הגבוהה. כל ההבדלים נמצאו מובהקים. ניתן לראות שסטודנטיות וסטודנטים גאים שלהם מצוקה נפשית גבוהה, הם סטודנטים שחווים יותר הטרדה על רקע נטייתם המינית וזהותם המגדרית, חשים תחושת חוסר ביטחון גבוהה יותר במוסד ההשכלה הגבוהה, נמצאים במוסדות להשכלה גבוהה בהם האקלים לא בטוח ברמות גבוהות יותר, ושאפוזיהם האקדמיות לעתיד נמוכות יותר.

תרשים 22 – הבדלים בשביעות הרצון ממוסד ההשכלה הגבוהה בהתייחס למשתני האקלים

תרשים 23 – הבדלים במצוקה הנפשית בהתייחס למשתני האקלים

בסדרת הניתוחים השנייה, נערכו ניתוחי רגרסיה לינארית (בשימוש במשתנים הרציפים: שביעות רצון מהלימודים, מצוקה נפשית). טבלה 6, מציגה את ממצאי ניתוח רגרסיה לינארית הירארכית שנערכה לניבוי שביעות הרצון מהלימודים. שביעות הרצון מהלימודים שימשה כמשתנה תלוי, ואילו המשתנים שנמצאו קשורים בקשר מובהק לשביעות הרצון מהלימודים הוכנסו כנבאים (משתנים בלתי תלויים). בצעד הראשון הוכנסו המשתנים הדמוגרפיים: זהות מגדר ומגדר, ואילו בצעד השני הוכנסו המשתנים: הטרדה, תחושת חוסר בטחון, שאיפות אקדמיות, רווחה נפשית, מצוקה נפשית ואקלים לא בטוח.

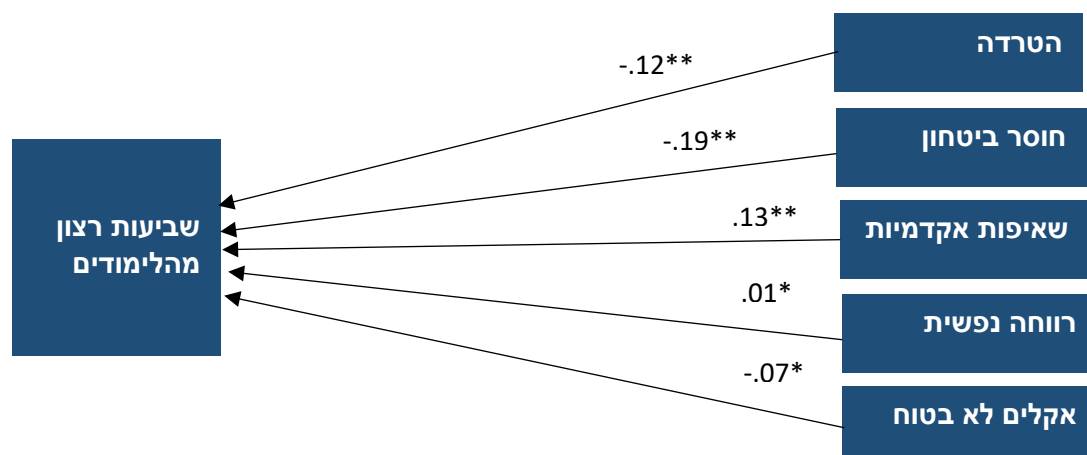
טבלה 6 – ניתוח רגרסיה היררכית של המשתנים המנבאים שביעות רצון מהלימודים במוסד להשכלה גבוהה

משתנים מנבאים	B	SE B	β
צעד 1			
זהות מגדר (טרנס*)	.39**	.12	.17**
מגדר (אישה)	-.17**	.06	-.14**
R ²	.041***		
צעד 2			
הטרדה	-.12**	.07	-.11**
תחושת חוסר בטחון	-.19**	.06	-.17**
שאיפות אקדמיות	.13***	.04	.16***
רווחה נפשית	.01*	.01	.15*
מצוקה נפשית	-.006	.01	-.06
אקלים לא בטוח	-.07*	.05	-.10*
R ²	.165***		

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

כפי שניתן לראות בטבלה 6, מערך המנבאים מסביר באופן מובהק 16.5% מהשונות של שביעות הרצון מהלימודים. מעבר לקשר שנמצא בין זהות מגדר ומגדר לשביעות הרצון מהלימודים, המשתנים: הטרדה על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, תחושת חוסר הביטחון במוסד להשכלה גבוהה, הרווחה הנפשית והאקלים הלא בטוח נמצאו כמנבאים מובהקים לשביעות הרצון מהלימודים. תרשים 24, מציג את הקשרים המובהקים בצורה ויזואלית.

תרשים 24 – משתנים המנבאים שביעות רצון מהלימודים

ניתוח רגרסיה היררכית נוסף, נערך לניבוי המצוקה הנפשית של הסטודנטים והסטודנטיות הגאים. ברגרסיה זו, הוכנסו בצעד ראשון המנבאים הדמוגרפיים זהות מגדר ונטייה מינית, שנמצאו קשורים קשר מובהק למצוקה הנפשית. בצעד השני הוכנסו המשתנים הטרדה, שביעות רצון מהלימודים, תחושת חוסר בטחון ואקלים לא בטוח – שנמצאו קשורים קשר מובהק למצוקה הנפשית.

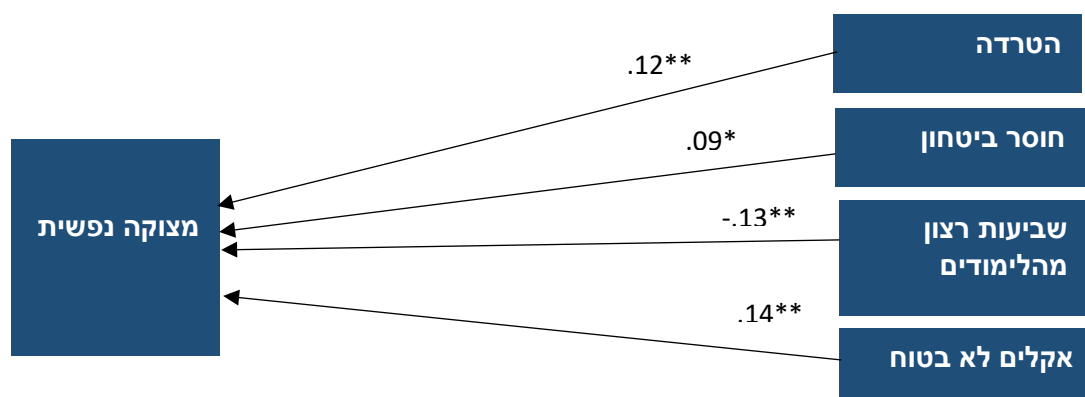
כפי שניתן לראות בטבלה 7, מערך המשתנים מסביר 25.4% מהשונות המוסברת של המצוקה הנפשית של הסטודנטים. מעל ומעבר להשפעה של המשתנים הדמוגרפיים, הטרדה על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, חוסר שביעות הרצון מהלימודים, תחושת חוסר הביטחון במוסד להשכלה גבוהה, והאקלים הלא בטוח במוסד להשכלה גבוהה נמצאו כמנבאים באופן מובהק את המצוקה הנפשית של הסטודנטים והסטודנטיות. תרשים 25, מציג את הקשרים המובהקים בצורה ויזואלית.

טבלה 7 – ניתוח רגרסיה היררכית של המשתנים המנבאים מצוקה נפשית

משתנים מנבאים	B	SE B	β
צעד 1			
זהות מגדר (טרנס*)	3.54**	1.16	.15**
נטייה מינית (ביסקסואל/ית)	1.88**	.72	.13**
R ²	.038***		
צעד 2			
הטרדה	1.25**	.71	.12**
שביעות רצון מהלימודים	-1.42**	.53	-.13**
תחושת חוסר בטחון	1.11*	.64	.09*
אקלים לא בטוח	1.46**	.51	.14**
R ²	.254***		

* $p < 0.05$; ** $p < 0.01$; *** $p < 0.001$

תרשים 25 – משתנים המנבאים מצוקה נפשית

דיון והמלצות

המחקר הנוכחי הינו חלוץ בבדיקת מצבם של סטודנטים/ות גאים במוסדות להשכלה גבוהה בישראל. ביצוע מחקר עם מדגם מייצג של האוכלוסייה הגאה אינו משימה קלה, כיוון שמדובר באוכלוסיית יעד אשר אינה ניתנת להגדרה אופרציונאלית בקלות, נמנעת לרוב מלהזדהות ככזו, ואפילו נרתעת מליטול חלק במחקרים (MEYER & WILSON, 2009). למרות קשיים אלו, הצליח המחקר הנוכחי להגיע למדגם רחב של סטודנטים/ות, הלומדים במוסדות מגוונים להשכלה גבוהה, במגוון תחומי לימוד. למרות המגוון הרחב, יחסית, במימדים הסוציו-דמוגרפיים ובמשתנים הקשורים להשכלה הגבוהה, אין מדובר במדגם מייצג, ולכן, יש להתייחס אל הממצאים בזהירות הראויה. לאור הספרות הענפה בתחום (הכוללת הן מחקרים שבדקו את מצבם של סטודנטים גאים במדינות אחרות, והן מחקרים על מדגמים מייצגים של האוכלוסייה הגאה), נראה שהתמונה העולה מהמחקר הנוכחי מבטאת אומדן חסר, בעיקר בכל הקשור לחוויות שליליות, הטרדה ואלימות אותם חווים הסטודנטים הגאים. זאת, בשל העובדה שלרוב, אלו המשתתפים במחקרים מסוג זה נוטים להיות מחוץ לארון בנוגע לנטייתם המינית ולזהותם המגדרית (כפי שעולה גם בממצאי המחקר הנוכחי), ואילו אלו שעדיין לא יצאו מהארון נמנעים מלהשתתף במחקרים, ולרוב חוויותיהם קשות יותר, בשל ההסתרה של נטייתם המינית והעובדה שהחוסן האישי שלהם נמוך יותר (SHILO & MOR, 2014; WOODFORD, HAN, CRAIG, LIM, & MATNEY, 2014).

אנו נוטים לחשוב על מסגרות אקדמיות בישראל כמסגרות פתוחות, המאופיינות בליברליות כלפי אוכלוסיות מיעוט. נתוני המחקר הנוכחי מלמדים, שבדומה למסגרות אחרות שנבדקו בישראל (בתי ספר וצה"ל, כפי שעולים במחקרי האקלים שביצענו בעבר, ומסגרות תעסוקה, כפי שעולה מהדוח של נציבות שוויון הזדמנויות בתעסוקה משנת 2016), גם מסגרות ההשכלה הגבוהה מאופיינות באקלים שאינו מיטבי עבור סטודנטים/ות גאים. הנתונים שעולים ממחקר זה דומים לאלו שעולים במחקרים שנערכו במוסדות להשכלה גבוהה בארה"ב ובאנגליה (CANTOR ET AL., 2015; DESSEL,) (GOODMAN, & WOODFORD, 2017; HILL & SILVA, 2005; PHOENIE, 2011).

לימודים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר במוסדות להשכלה גבוהה

ממצאי המחקר מראים, כי בתחומים שבהם נטייה מינית וזהות מגדר רלוונטיים לתחום הלימודים, אחוזים ניכרים של הסטודנטים לא נחשפים לתכנים אלו בקורסי הלימוד. שליש מהסטודנטים שלומדים בתחום שרלוונטי לתכנים אלו ציינו כי לא נחשפו כלל לנושא במסגרת לימודיהם, וגם אלו שנחשפו לנושאים אלו, הדבר היה במספר זעום של קורסים. החשיפה לנושאים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר הן בדוגמאות שניתנות בשיעורים, והן בהפניה למקורות מידע בסילבוסים – קטנה. בנוסף, ברבים ממוסדות הלימוד לא קיימים מקורות מידע בספריות או גישה לכתבי עת מקצועיים הקשורים לנושאים אלו. הדבר בולט בעיקר במכללות (המתוקצבות והלא מתוקצבות), אך גם באוניברסיטאות, רק בשליש מהם ציינו הסטודנטים כי ישנה גישה לכתבי עת מקצועיים. רוב הסטודנטים שנחשפו לדוגמאות שקשורות לנטייה מינית, זהות מגדר או לקהילה הגאה, ציינו כי התכנים הוצגו בצורה נאותה ומקצועית, אולם 20% ציינו כי התכנים הוצגו בצורה פוגענית. הדוגמאות שניתנו על ידי הסטודנטים להתייחסות פוגענית בקורסים השונים, כללו בדיחות להט"בופוביות, התייחסות מבזה לקהילה הגאה, הצגת נתונים שאינם נכונים, והתייחסות משפילה לתא משפחתי גאה או לאנשים מהקהילה הגאה. ההיקף של תועפה

זו, הכולל דוגמאות מסוג זה על ידי מרצים מכל אוניברסיטאות המחקר (למעט הטכניון), ומרצים מרוב המכללות – אמור להדליק נורה אדומה בקרב מקבלי ההחלטות, נשיאים, דיקנים ורקטורים במוסדות להשכלה גבוהה; חלק מהדוגמאות שניתנו על ידי הסטודנטים גובלות בהטרדה מינית, ומן הראוי שהמוסדות להשכלה גבוהה יתריעו ויפעלו למיגור תופעות אלו.

ממצאים אלו, תואמים מחקרים שנערכו בישראל, בעיקר אודות לימוד של תכנים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר בקרב אנשי מקצועות החינוך, הסיוע והטיפול: עובדים סוציאליים, פסיכולוגים, מורים, יועצות חינוכיות, רופאים, מקצועות פרא-רפואיים (BEN-ARI, 1998; BEN-ARI, 2001; SHILO, COHEN, & GAVRIEL-FRIED, 2016; 1994; שילה, 2009). מחקרים אלו, שעסקו בעמדות של אנשי מקצועות הטיפול והחינוך כלפי הומוסקסואליות, העלו כי רבים מאנשי המקצוע לא נחשפו לתכנים אלו במסגרת לימודיהם האקדמיים, וכי רבים מהם חשים שאינם מוכשרים לעיסוק בטיפול ובסיוע לפונים גאים. ראוי לציין, כי בארה"ב אגודות מקצועיות מחייבות ועובדות בתיאום עם מוסדות להשכלה גבוהה, על מנת שתכנים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר יכללו בקורסי הליבה אותם לומדים סטודנטים, שתחום לימודיהם, מעבר להיותו תחום אקדמי, מהווה גם אישור לעיסוק במקצוע החינוכי או הטיפולי (איגוד הפסיכולוגים האמריקאי, איגוד הפסיכיאטרים, איגוד העובדים הסוציאליים האמריקאי, ואיגוד רופאי הילדים האמריקאי).

חשיפה להערות פוגעניות, להטרדה ולאלימות במסגרת הלימודים במוסדות להשכלה

גבוהה

סטודנטים גאים מדווחים על חשיפה ברמה גבוהה להערות פוגעניות, הטרדה ואלימות במסגרת הלימודים במוסדות להשכלה גבוהה. כשני שליש מהסטודנטים, בכל מוסדות הלימוד (אוניברסיטאות, מכללות, ומכללות לחינוך), חשופים לקללות, בדיחות פוגעניות והערות פוגעניות הקשורות לנטייה מינית ולזהות מגדר. בין 4-10% מהסטודנטים חשופים להערות, קללות ובדיחות אלו בתדירות גבוהה. רוב ההערות הללו נאמרות על ידי סטודנטים, אולם כרבע מהסטודנטים ציינו שהערות אלו נאמרות גם על ידי מרצים ואנשי סגל. רבע מהסטודנטים הגאים, דיווחו כי הם חשופים להטרדות מיניות במסגרת הלימודים להשכלה גבוהה – שיעור גבוה באופן משמעותי מכלל הסטודנטים בישראל (4%, נכון לנתוני שנת 2015 של אגודת הסטודנטים והסטודנטיות). ההשוואה בין סוגי ההטרדה המינית שחווים סטודנטים וסטודנטיות גאים לעומת כלל הסטודנטים בישראל, מצביעה על כך שבכל סוגי ההטרדה המינית שנבדקו (הערות בעלות גוון מיני; נגיעות, חיבוקים וליטופים בניגוד לרצונם; התחככות וצביטות בגופם בניגוד לרצונם; נסיון ליצירת קשר אינטימי תוך כדי סירובם; התנכלות כשלא שועים להצעות לקשר אינטימי; הצעה ליחס מועדף תמורת קיום יחסי מין) – שיעור ההטרדות שחווים סטודנטים וסטודנטיות גאים גבוה באופן ניכר מכלל הסטודנטים בישראל. ההטרדות המיניות שדווחו על ידי הסטודנטים והסטודנטיות הגאים היו בכל אוניברסיטאות המחקר, בכל המכללות המתקצבות ובמרבית המכללות שאינן מתקצבות. רוב ההטרדות המיניות שדווחו הסטודנטים והסטודנטיות הגאים היו מצד סטודנטים/יות אחרים/ות, אולם כרבע ציינו כי ההטרדות היו מאנשי סגל אקדמי ומרצים. למרות שההטרדות אפיינו סטודנטים וסטודנטיות לסביות, הומואים, ביסקסואלים/ות וטרנסגנדרים, שיעור ההטרדות המיניות הגבוה ביותר היה בקרב נשים וגברים ביסקסואלים/ות וטרנסגנדרים/ות.

ממצאים אלו, דומים לממצאים של מחקרים שנערכו בארה"ב ובבריטניה, שגם בהם נמצאו שיעורי הטרדה מינית ואלימות גבוהים באופן ניכר בקרב סטודנטים וסטודנטיות גאים לעומת כלל הסטודנטים והסטודנטיות (HILL & SILVA, 2005; S. R. RANKIN, 2003; WOODFORD ET AL., 2014). אחת הסיבות המרכזיות שנמצאו במחקרים שונים לגבי שיעור ההטרדות המיניות הגבוה בקרב סטודנטים וסטודנטיות גאים, הוא הבלבול שקיים בקרב הציבור הרחב (ובכללו ציבור הסטודנטים והסטודנטיות, המרצים והמרצות), בין תהליך פנימי-אישי שבו האדם הגאה מבקש לבטא את זהותו המינית (ביציאה מהארון, באי-הסתרה של הזהות האישית), לבין הנחה מוטעית שכיוון שמדובר בזהות הקשורה למיניות, הדבר מצביע על 'חופש מיני' או 'הפקרות מינית' (SOKOL ET AL., 2015). גם הנתונים אודות שיעור ההטרדות המיניות הגבוה שחווים ביסקסואלים/יות וטרנסג'נדרים/יות, מוכר מהספרות המחקרית. הדבר מוסבר, לרוב, בהנחה מוטעית של אנשים שביסקסואלים/יות מעוניינים ומעוניינות במין על 'כל אחד', וכי אנשים מתייחסים למעבר מגדרי של טרנסג'נדרים כ'לא מוסרי' ו'נוגד את הטבע', ומרשים לעצמם לנהוג כלפי טרנסג'נדרים בצורה שאינה אנושית (HILL & SILVA, 2005).

משאבים סיוע ותמיכה העומדים לרשותם של סטודנטים גאים במוסדות להשכלה גבוהה

כהמשך ישיר לאלימות ולהטרדה אותה חווים הסטודנטים והסטודנטיות הגאים במוסדות להשכלה גבוהה, נתוני המחקר הנוכחי מראים שרובם (88%) לא פונים לממונים בנושא. למרות שהמוסדות להשכלה גבוהה מפרסמים נהלים הקשורים להתנהגות נאותה, ולמניעת הטרדה, רבים מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים לא יודעים למי עליהם לפנות, ולא מודעים לקיומם של נהלים הקיימים נגד הטרדה ואלימות על רקע נטייה מינית וזהות מגדר.

באוניברסיטאות ומכללות רבות קיים תא גאה/אחווה גאה, אולם חשוב לציין כי רבע מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים לא ידעו האם במוסד הלימודים שלהם קיימת פעילות גאה בקמפוס. כרבע מהסטודנטים והסטודנטיות במחקר ציינו כי במוסד לימודיהם מתקיימים ימי עיון וכנסים הקשורים לקהילה הגאה – אלו מתקיימים בכל אוניברסיטאות המחקר, וברוב המכללות המתוקצבות. 24 מוסדות לימוד, צוינו כמכירות בהתנדבות בקהילה לצרכי מלגה, אולם 63% מהמשיבים לא ידעו האם קיימת במוסדם מלגה ייעודית בעבור התנדבות בקהילה הגאה. רוב הסטודנטים, ציינו כי חשוב להם שמוסד הלימודים שלהם יתמוך בתא גאה/אחווה גאה, וישתף פעולה עם גורמי הקהילה, ואילו שליש מהסטודנטים ציינו כי חשוב שיפורסמו נהלים ברורים אודות קמפוס בטוח עבור סטודנטים גאים. שליש מהסטודנטים ציינו גם את החשיבות בהקצאת גורם ייחודי שיעסוק בהטרדות על רקע נטייה מינית וזהות מגדר, והקצאת מלגות ייעודיות והכרה בפעילות הגאה לצורך מלגה. נראה, כי הסטודנטים הגאים זקוקים למשאבי סיוע ותמיכה ממוסדות ההשכלה הגבוהה, ובולטת גם חוסר ההיכרות של חלקם עם משאבים כאלו במידה וקיימים. חשוב שמוסדות ההשכלה הגבוהה, לא רק יסייעו במשאבים לסיוע ולתמיכה, אלא גם ינכיחו ויפרסמו משאבים אלו לטובת הסטודנטים.

הממצאים הצביעו על כך, שהסטודנטים והסטודנטיות הגאים במחקר נתמכים כלכלית על ידי הוריהם, באחוזים גבוהים יותר מכלל הסטודנטים. הדבר מצביע על תמיכה משפחתית גבוהה. כפי שצוין בגוף הממצאים, נתוני הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה משנת 2014, מצביעים על כך שהורים נוטים לסייע כלכלית יותר לנשים ולסטודנטים וסטודנטיות ערבים. ייתכן והממצא במחקר הנוכחי, מתווסף

לממצא של הלמ"ס, ומעיד על כך שההורים מסייעים יותר לקבוצות באוכלוסיה שלתפיסת ההורים יהיה להן קשה יותר להסתדר בלימודים. חשוב לציין, שמחקרנו הראה, שסטודנטים וסטודנטיות טרנסג'נדרים מקבלים סיוע נמוך יותר משאר הסטודנטים הגאים, ונמוך אף מזה של כלל הסטודנטים בישראל. בשילוב עם ממצאי מחקרים נוספים, המצביעים על קושי של טרנסג'נדרים במציאת מסגרת תעסוקתית הולמת, הדבר מעיד על מצוקה כלכלית, וקושי עבור סטודנטים טרנסג'נדרים לממש את הפוטנציאל הלימודי שלהם ולהשתלב בלימודים הגבוהים.

אקלים שאינו מיטבי, העדר תחושת נוחות ושביעות רצון במוסדות להשכלה גבוהה

האקלים הלא מיטבי שעלה בממצאים, משפיע גם על תחושת הנוחות במוסד להשכלה גבוהה. למרות שרוב הסטודנטים והסטודנטיות הגאים במחקר נמצאים מחוץ לארון בפני חבריהם ובני משפחותיהם, כולל בפני חבריהם הטובים ללימודים, 61% מהם נמנעים לחשוף את נטייתם המינית בפני גורמי סמכות במוסד האקדמי בו הם לומדים. החששות שמעלים הסטודנטים והסטודנטיות הגאים מפני חשיפת הנטייה המינית כוללים: חשש מהצקה והטרדה של סטודנטים אחרים, חשש מתגובות הסגל האקדמי, וחשש שהדבר יפגע בהם ברמה האקדמית. שליש מהסטודנטים חששו לכתוב עבודה אקדמית הקשורה לנטייה מינית, לזהות מגדר או לקהילה הגאה במהלך לימודיהם. כרבע מהסטודנטים שהם גם מתרגלים, דיווחו כי הנטייה המינית או זהותם המגדרית משפיעה על היחס כלפיהם, רובם (66%) חשו שההשפעה היא שלילית: פגיעה בקידום שלהם. כמחצית מהסטודנטים והסטודנטיות הגאים דיווחו על העדר תחושת ביטחון במוסד להשכלה גבוהה, כאשר רובם (כ 60%) ציינו כי הסיבה להעדר תחושת הביטחון היא הנטייה המינית, ההתנהגות המגדרית שלהם ('ה'גברית' או ה'נשית') או זהותם המגדרית.

האקלים הלא מיטבי משפיע גם על שביעות הרצון של הסטודנטים והסטודנטיות הגאים מהלימודים במוסד להשכלה גבוהה: סטודנטים גאים שחשו תחושת חוסר ביטחון, שחוו הטרדה במוסד להשכלה גבוהה, ושלומדים במוסד להשכלה גבוהה בו האקלים אינו מיטבי, דיווחו על שביעות רצון נמוכה יותר מהלימודים. בנוסף, כצפוי, רמות גבוהות של הטרדה על רקע נטייה מינית או זהות מגדר, תחושת חוסר ביטחון, ואקלים שאינו בטוח נמצאו מנבאים מצוקה נפשית בקרב הסטודנטים והסטודנטיות הגאים. ממצאים אלו עולים בקנה אחד עם ממצאי מחקרים אחרים שנערכו בתחום (DESSEL ET AL., 2017; SOKOL ET AL., 2015; WOODFORD ET AL., 2014).

מגבלות המחקר

למחקר זה מספר מגבלות. בהיעדר מסגרת דגימה, ולמרות הניסיון להגיע למדגם הטרוגני ככל שאפשר, לא ניתן להכליל את ממצאי המחקר הנוכחי על כלל הסטודנטים והסטודנטיות הגאים בישראל. מספר המשיבים/ות המוסלמים לשאלון זעום, ייתכן והדבר נובע מהעובדה ששאלון המחקר הופץ בעברית בלבד. בנוסף, אנו יודעים מניסיון השטח, שמוסלמים גאים מתקשים לחשוף את נטייתם המינית בשל מגבלות התרבות והחברה. בנוסף, בשל העובדה שהמחקר מתאמי, יש להתייחס בזהירות לממצאים אודות סיבתיות. על מנת לקבוע סיבתיות, יש בעתיד לערוך מחקרי אורך, או מערכים ניסויים/דמויי ניסוי.

המלצות

נוכח הממצאים המדאיגים אודות מצבם של סטודנטים וסטודנטיות גאים, אנו מציעים לנקוט בגישת 'השינוי המקיף' ('TRANSFORMATIONAL TAPESTRY', RANKIN, 2003; 2005), לפיה שינוי לכיוון של הוגנות, הכללה והפחתת אקלים שאינו בטוח עבור סטודנטים וסטודנטיות גאים אינו תוצר של פעולה בודדת, אלא מכלול של פעולות, שבבסיסן שינוי מהותי בהנחות היסוד ובאמונות הבסיסיות של המדיניות המוסדית, הפועלות בשדרות התרבות השונות במוסד להשכלה גבוהה (נגישות למוסד הלימודים, מחקר ולמידה, פדגוגיה וסילבוסים, שירותים אוניברסיטאיים, ומחויבות מוסד הלימודים לנושא).

1. הפגנת מחויבות מוסדות הלימודים האקדמיים לנושאים הקשורים לנטייה מינית ולזהות

מגדר - שילוב מחויבות לנושאים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר בתחומי המדיניות של המוסד להשכלה גבוהה, מעבירה מסר של הכרה בקיומם של סטודנטים וסטודנטיות גאים, ובצרכיהם הייחודיים. הדבר ימנע הסתרה וחשש להתנכלות בגלל הנטייה המינית או זהות המגדר. הפגנת מחויבות זו והכרה בקיומם ובצרכיהם של סטודנטים וסטודנטיות גאים יכול להתבצע על ידי:

- התאמת הטפסים במוסד להשכלה גבוהה כך שיכללו היבטים הקשורים לנטייה מינית או לזהות מגדר (בטופסי הרישום, בטפסים הכוללים ציון מין/מגדר, או מצב משפחתי).
- ציון נטייה מינית וזהות מגדר באופן ממוקד ובולט בהנחיות למניעת אלימות והטרדה מינית בקמפוס.
- מינוי בעל/ת תפקיד שאמון/ה על פניות של סטודנטים וסטודנטיות גאים בנושאים הקשורים לאלימות והטרדה על רקע נטייה מינית וזהות מגדר.
- הכללת אנשים המזדהים כלהט"ב בוועדות המוסד להשכלה גבוהה.
- סיפוק דרכים פשוטות, ברורות וידועות לכלל באי המוסד להשכלה גבוהה (סטודנטים ועובדים) להגשת תלונות הקשורות לאלימות והטרדה על רקע נטייה מינית וזהות מגדר.
- סיוע בהקמת אחווה גאה (במוסדות שבהם לא קיימת פעילות מסוג זה), וסיוע אקטיבי לפעילות האחוה הגאה (שיתוף פעולה מוסדי, הקצאת משאבים ומקומות לפעילות, פרסום פעילויות האחוה הגאה ברחבי הקמפוס ובאתר המוסד להשכלה גבוהה).
- הקצאת תאי שירותים לכל המגדרים בבנייני הקמפוס השונים.
- ציון אירועים קהילתיים (לדוגמא: שבוע הגאווה, היום נגד להט"ב/בופוביה) בקמפוס.

2. הכללת נושאים הקשורים לנטייה מינית, זהות מגדר והקהילה הגאה בתכני הלימוד, במחקר ובסילבוסים - הכרה בתרומה של אנשים להט"בים בתחומי המחקר והפדגוגיה, בנוסף

- ליצירת מרחב ללמידה ממוקדת בנושאים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר, חשובה לשילוב סטודנטים גאים ועשייה גאה בקמפוס. אלו יכולים להתבצע על ידי:
- יצירת מרכז לימוד או מחלקה ללימודי להט"ב.
 - הרחבת הכותרים וכתבי העת בספריות הקשורים לנטייה מינית, זהות מגדר או לקהילה הגאה.
 - הכללת נושאים הקשורים לנטייה מינית ולזהות מגדר בקורסים קיימים היכולים לכלול היבטים אלו מבחינת תכני הלימוד.

- עידוד מחקר בתחום הנטייה המינית וזהות המגדר בקרב סטודנטים וחוקרים על ידי הקצאת משאבים ומלגות ייעודיות.
- עידוד ליצירת שפה מכלילה ולא מדירה או פוגענית בכיתות הלימוד (לדוגמא: יצירת מסמך שכולל דוגמאות לאמירות הטרנססקסיטיות העלולות לפגוע בסטודנטים, ופרסומו ברבים).
- יצירת קבוצות למידה אינטר-דיציפלינריות עבור סטודנטים גאים שתחום לימודיהם לא קשור לנטייה מינית או לזהות מגדר, ומתן אפשרות לסטודנטים ללמוד קורסים הקשורים לנושא גם בפקולטות/חוגים אחרים.

3. גיוס ושימור סטודנטים וסטודנטיות גאים

- מדיניות גיוס הפונה ישירות לסטודנטים וסטודנטיות גאים, תוך הבלטת מחויבותו של המוסד להשכלה גבוהה לרווחתם וקידום האקדמי, תסייע בגיוון הלומדים במוסדות להשכלה גבוהה, התורמת לשגשוג, יצירתיות והקידום האקדמי. מדיניות זו יכולה להתבצע על ידי:
 - פניה אקטיבית של המוסד להשכלה גבוהה לקהילה הגאה, בשיתוף ובשילוב הארגונים הקהילתיים.
 - פרסום ברור של מחויבות המוסד להשכלה גבוהה לנושאים להט"בים.
 - סיוע במלגות ללימודים (בסיוע ארגוני הקהילה) לסטודנטים וסטודנטיות טרנסג'נדרים.
 - הכללת מדיניות ברורה אודות זכויות של בני ובנות זוג מאותו מין (של סטודנטים/יות ושל חברי/ות סגל) והפחתת המנגנונים הבירוקרטיים לנגישות לזכויות אלו.

4. ניטור ובדיקה של האקלים במוסדות להשכלה גבוהה כלפי סטודנטים וסטודנטיות גאים –

כיוון שבחלק ממוסדות ההשכלה הגבוהה השתתפו במחקר הנוכחי מעט סטודנטים וסטודנטיות גאים, בחרנו שלא לכלול ממצאים המפולחים על פי מוסדות ספציפיים. אנו ממליצים לכל מוסד להשכלה גבוהה לקיים מחקר אקלים דומה במוסד עצמו, על מנת ללמוד יותר על מצבם, והצרכים הייחודיים של סטודנטים וסטודנטיות גאים הלומדים בו. בנוסף, חשוב שבמחקרים וסקרים המתקיימים באופן תדיר (לדוגמא – מחקרי וסקרי הטרדה מינית – במוסדות עצמם, ועל ידי התאחדות הסטודנטים) יכללו פריטים המאפשרים פילוח על בסיס נטייה מינית וזהות מגדר, וזאת על מנת להמשיך וללמוד אודות הנושא, ולקדם אקלים מיטבי עבור סטודנטים וסטודנטיות גאים במוסדות להשכלה גבוהה.

אנו תקווה כי המוסדות להשכלה גבוהה, וקובעי המדיניות (במועצה להשכלה גבוהה) ישתמשו בנתוני המחקר הנוכחי על מנת לקדם אקלים מיטבי לסטודנטיות ולסטודנטים הגאים במוסדות להשכלה גבוהה. בדומה למחקרי האקלים שערכנו עד כה, אנו נמשיך לבחון את מצבם וחוויותיהם של סטודנטים וסטודנטיות גאים במוסדות להשכלה גבוהה מדי מספר שנים.

מקורות

- איילון, ח. (2008). מי לומד היכן ומדוע? השלכות חברתיות של התרחבות והגיוון במערכת ההשכלה הגבוהה בישראל. *סוציולוגיה ישראלית*, י', 60-33.
- ארהרד, ר. (2001). *אקלים חינוכי מיטבי – ערכה לאבחון והתערבות*. ירושלים: משרד החינוך, שירות פסיכולוגי ייעוצי, היחידה למחקר ופיתוח.
- בלומנפלד, ר. (2015). אירוע גאווה בבר-אילן? "רק בתנאי שפסיכולוגים ורבנים יעזרו להם". אתר וואלה. נדלה בתאריך 22.08.2017: <https://news.walla.co.il/item/2862280>
- בנבנישתי, ר., חורי-כסאבר, מ., אבי אסתור, ר. (2006). ממצאים מסקר אלימות ארצי – תשס"ה. *מפגש, לעבודה חינוכית סוציאלית*, 23, 43-15.
- גרוס, א., זיו, ע., יוסף, ר. (2016). *סקס אחר – מבחר מאמרים בלימודים להט"בים וקווירים ישראליים*. תל אביב: רסלינג.
- המועצה להשכלה גבוהה. (2014). *מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל*. ירושלים: המועצה להשכלה גבוהה.
- וועדת החינוך, התרבות והספורט (21.02.2017) – ישיבה: יצירת מרחב מוגן לנוער להט"ב במערכת החינוך וההשכלה הגבוהה – לציון יום זכויות הקהילה הגאה בכנסת. נדלה בתאריך 02.08.2017: <https://oknesset.org/committee/meeting/13979>
- חוק זכויות הסטודנט (2007).
- החוק למניעת הטרדות מיניות (1998).
- ליאור, א. (2011). מחאה: ספר לימוד מגדיר הומוסקסואליות כהפרעת נפש. אתר הארץ. נדלה בתאריך: 03.08.2017: <https://www.haaretz.co.il/news/education/1.1601001>
- לוי, א. (08.12.2015). הותר לפרסום: פסיכולוג ומרצה במכללת תל חי מואשם במעשה מגונה בסטודנט. *נענע 10*. נדלה מ: <http://news.nana10.co.il/Article/?ArticleID=1162695>
- לידור, י. (29.02.2008). האם המרצה הטריד מינית וממשיך ללמד? *Ngr מעריב*. נדלה מ: <http://www.nrg.co.il/online/1/ART1/703/315.html>
- קוריאלי, א. (04.07.2010). מרצה הביע דעה נגד הומואים והודח מבן גוריון. *Ynet*. נדלה מ: <http://www.ynet.co.il/articles/0,7340,L-3914443,00.html>
- קמה, ע. (2014). קווים לדמותו של שדה המחקר הלהט"בי בישראל. *סוציולוגיה ישראלית*, ט"ו, 241 – 261.
- רובינשטיין, ג. (1994). עמדות של פסיכותרפיסטים בישראל כלפי מטופלים הומוסקסואלים. *מגמות*, 35, 48-38.

שילה, ג. (2009). עמדותיהם של סטודנטים לעבודה סוציאלית כלפי הומוסקסואליות. *חברה ורווחה*, כ"ט (4), 455 – 481.

References

- Ben-Ari, A. T. (1998). An experiential attitude change: Social work students and homosexuality. *Journal of Homosexuality*, 36(2), 59-71.
- Ben-Ari, A. T. (2001). Homosexuality and heterosexism: Views from academics in the helping professions. *British Journal of Social Work*, 31(1), 119-131.
- Blair, J. (1999). A probability sample of gay urban males: The use of two-phase adaptive sampling. *Journal of Sex Research*, 36(1), 39-44.
- Cantor, D., Fisher, B., Chibnall, S. H., Townsend, R., Lee, H., Thomas, G., . . . Westat, I. (2015). *Report on the AAU campus climate survey on sexual assault and sexual misconduct* Association of American Universities Washington, DC.
- Dessel, A. B., Goodman, K. D., & Woodford, M. R. (2017). LGBT discrimination on campus and heterosexual bystanders: Understanding intentions to intervene. *Journal of Diversity in Higher Education*, 10(2), 101.
- Hill, C., & Silva, E. (2005). *Drawing the line: Sexual harassment on campus*. ERIC.
- Meyer, I. H., & Colten, M. E. (1999). Sampling gay men: Random digit dialing versus sources in the gay community. *Journal of Homosexuality*, 37(4), 99-110.
- Meyer, I. H., & Wilson, P. A. (2009). Sampling lesbian, gay, and bisexual populations. *Journal of Counseling Psychology*, 56(1), 23.
- Phoenie, T. L. (2011). Campus climate regarding sexual orientation, gender identity, and gender expression: A report issued by the provost's committee on LGBT life. *Unpublished Manuscript, University of North Carolina at Chapel Hill, North Carolina*. Retrieved from <https://www.google.com/url>,
- Prez, Z. J., & Hussey, H. (2014). A hidden crisis: Including the LGBT community when addressing sexual violence on college campuses. *Center for American Progress*,

- Rankin, S. (1998). Campus climate for lesbian, gay, bisexual, and transgendered students, faculty, and staff: Assessment and strategies for change. *Working with Lesbian, Gay, and Bisexual College Students: A Guide for Administrators and Faculty*, , 277-284.
- Rankin, S. R. (2003). *Campus climate for gay, lesbian, bisexual and transgender people: A national perspective* National Gay and Lesbian Task Force Policy Institute.
- Rankin, S. R. (2005). Campus climates for sexual minorities. *New Directions for Student Services*, 2005(111), 17-23.
- Shilo, G., Cohen, O., & Gavriel-Fried, B. (2016). Do same-sex relationships count as family? the effects of personal characteristics, values, and contact on social workers' definitions of same-sex relationships. *Journal of Social Work*, , 1468017316630693.
- Shilo, G., & Mor, Z. (2014). The impact of minority stressors on the mental and physical health of lesbian, gay, and bisexual youths and young adults. *Health & Social Work*, , hlu023.
- Sokol, A., Gozdek, A., Figurska, I., & Blaskova, M. (2015). Organizational climate of higher education institutions and its implications for the development of creativity. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 182, 279-288.
- Woodford, M. R., Han, Y., Craig, S., Lim, C., & Matney, M. M. (2014). Discrimination and mental health among sexual minority college students: The type and form of discrimination does matter. *Journal of Gay & Lesbian Mental Health*, 18(2), 142-163.
- Woodford, M. R., Howell, M. L., Kulick, A., & Silverschanz, P. (2013). "That's so gay" heterosexual male undergraduates and the perpetuation of sexual orientation microaggressions on campus. *Journal of Interpersonal Violence*, 28(2), 416-435.
- Woodford, M. R., & Kulick, A. (2015). Academic and social integration on campus among sexual minority students: The impacts of psychological and experiential campus climate. *American Journal of Community Psychology*, 55(1-2), 13-24.

